Biblioteca Centrală
Regională
Hunedoara-Deva

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul V, nr. 43 (241) - joi 23 octombrie 1958 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 8 pagini 50 bani

LUNA PRIETENIEI ROMÎNO-SOVIETICE

Puține cuvinte despre marea literatură

Literatura sovietică este cronica vibrantă, cîntecul uriaș și nesfîrșit al timpului sovietic. „Poezia adevărată trebuie întotdeauna să anticipeze, să o ia înaintea vieții măcar cu o oră" — spunea Maiakovski. Această lege poetică a esenței poeziei maiakovskiene este și legea de nezdruncinat pentru literatura realist-socialistă a Uniunii Sovietice și a întregului lagăr socialist. Previziunile poetice maiakovskiene, precum și cele ale lui Gorki, au ieșit din cadrul prezentului ca să reflecteze pe orizontul creației viitorul grandios. Literatura sovietică a crescut odată cu marile fapte ale Revoluției din Octombrie, odată cu etapele străbătute de viața sovietică. Drumul Revoluției și epoca de construire a socialismului s-a reflectat în scrisul sovietic și adesea luînd-o înaintea faptelor a călăuzit, a educat și a înflăcărat oamenii sovietici și generațiile în perindare. Literatura sovietică, literatura realist-socialistă, a urmărit și urmărește cu oglinda adevărului chipul omului sovietic, al omului nou, gesturile lui, răsfrîngînd în cadrul uriaș tabloul întregii lumi muncitoare, fixîndu-le în apele-i clare, imaginile, cu noile calități, cu noile aspirații. Dar literatura sovietică proiectează și o lumină profetică spre viitor, cîntînd, semnalînd etapele viitorului. Pornind din cutele cele mai adînci ale vieții poporului, este organic legată de conștiința acestuia, nu izolată de el. Puternica sudură între personal și social este fundamentul caracteristic al literaturii sovietice. Ca și Ma-

Radu Boureanu

(Continuare în pag. 6)

BORIS CARAGEA — „Intîlnirea"

SIMFONIA CIFRELOR

Mă aflam în Kazahstan, într-o delegație culturală a țării noastre, și pe lîngă altele am fost invitați să vizităm stațiunea astronomică a Academiei de Științe din Alma-Ata.

Am suit de-a lungul văii Mala Almatinskaia cu urcuș greu și pentru mașinile anume utilate acestei călătorii.

Printre uriașe blocuri de granit, verdele de smarald al vegetației luxuriante se profila pe coastele Tian-Șanului, alb de proaspătă zăpadă.

Sus, deasupra capetelor noastre, la 5000 de metri, una cu norii, vîrful Zawilesk Ala Tau, mai înapoi, sub zăpezi veșnice, vîrful Abai.

Pe un platou însorit ne întîmpină observatorul astronomic cu cupolele, instrumentarul și uriașele sale telescoape.

Directorul stațiunii, academicianul Vesenko, ne-a condus printre aparatele sale, ne-a vorbit de cercetările asupra unui bolid uriaș căzut în partea de răsărit a Siberiei și a înșiruit cifre și date și mereu alte coloane de cifre. Ca un profan ce eram, cifrele și datele savantului m-au lăsat rece. M-a mișcat doar pasiunea care i se bănuia de sub vorbirea lui liniștită și mai cu seamă admirația sfioasă cu care îl urmăreau colaboratorii.

Îmi place pasiunea și devotamentul către un țel nobil — chiar dacă uneori se arată mai îndepărtat.

La numai cîteva zile, vizitînd Academia de Științe din Alma-Ata, privirea mi s-a oprit de îndată asupra unui bătrînel cu tăcălie, care se mișca plin de vioiciune, cu o privire tînără și un chip mobil.

Mi s-a șoptit: „Savantul Tihov, creatorul astrobotanicii, specialist în problemele vieții din planetele Venus și Marte".

În jurul biochimistului Tihov s-a făcut de îndată un cerc. Iarăși cifre, planșe cu date, argumentări pline de pasiune, cu cifre. Cifre în șiruri de coloane.

Am scuturat din umeri și m-am grăbit să trec la un coleg al său fizician.

Acum un an — erau ultimele zile ale lui august — nu am înțeles pentru ce atîta pasiune în jurul unor ipoteze și cifre care de abia se pot citi. De vreme ce cei mai mulți colegi ai săi de știință își foloseau energia, talentul și cunoștințele pentru a scoate la față bogățiile Kazahstanului și a

Mihail Davidoglu

(Continuare în pag. 6)

MESAJ

Nu știu, tracic sau iliric
Ori ce altă-s după baștini,
Dar m-am pomenit că-s liric
Lîngă Dunărea cu mlaștini.

Nu-mi apar trei pete crunte
Ca-n poveste pe maramă,
Totuși satul meu de munte
Cîteodată iar mă cheamă.

Ah, și știu că tot mai rar mi-i
Dat să văd acele plaiuri
Cu-ale visurilor armii
Din pruncie, — stinse raiuri.

Timpul, timpu-ncet mă-nghite,
Veacul luptelor grozave,
Al materiei trezite
Și al lumii vechi bolnave.

Și mi-e teamă, bunăoară,
Că mesajul nu mi-l termin —
De-a vesti c-o să răsară
Fericirea, azi în germen.

Fericirea-i treabă simplă:
Vreau să-i văd pe-aceia-n groapă
Care-n viață se mai plimbă
Pe cînd păcii groapă-i sapă.

Cînd va fi și cel din urmă
Palid, fără de suflare,
Nu mă supăr de se curmă
Viața-mi, ca din întîmplare.

Mihai Beniuc

Viața și opera lui Alexandru Sahia

Erau vremuri aspre, mizeria mulțimilor era mare și scriitorul se afla în mijlocul mulțimilor și înțelegea să le fie de folos repede, fără să adaste, în toate felurile. Cei care l-au cunoscut nu se poate să nu și-l reamintească primind, în strîmtul birou al ziarului unde redacta „Tribuna muncitorească", protestele proletarilor, jalbele lor, chemările lor la luptă împotriva fascismului și a războiului care se pregătea. Atîtea lucruri pe care, de cele mai multe ori, trebuia să le facă de unul singur: citirea răbdătoare a fiecărei știri primite de la muncitori, redactarea informațiilor asupra persecuțiilor patronale, ținerea la curent a cititorilor muncitori în legătură cu mersul grevelor, reportajele prin uzine, la procesele intentate muncitorilor, prefutindeni unde era nevoie. Hăituit, mîncînd adeseori pe apucate, încălțat adeseori cu un simulacru de pantofi prin care pătrundea ploaia și lacovița, a fost prezent la marile acte ale istoriei politice și sociale a acelor ani.

Reportajele lui Sahia despre procesul de la Craiova al ceferiștilor și cel privind judecarea atrocităților săvîrșite de zbirii burgheziei la Tatar-Bunar (acest din urmă reportaj oprit de cenzură), rămîn memorabile.

Iată-i pe ceferiști:

„Umăr lîngă umăr, ei s-au legat în lanț, formînd o locomotivă cu ochi de jăratec gata de goană, dar înfundată în pămînt, cu roțile împiedicate.

Deliberarea a durat două ore.

Între timp, becurile electrice s-au stins și peste noi a venit dimineața.

Neașteptat, ușa s-a deschis brusc și în sală a pătruns consiliul.

Vreme de aproape o jumătate de oră, președintele a citit cele 166 întrebări, la care, cu unanimitate de voturi, consiliul a răspuns da.

În spatele celor opt acuzați s-au aruncat optzeci și ceva de ani.

Patru goarne tari au spart deodată tăcerea, sfărmînd-o în țăndări de gheață. Sunau gorniștii cazărmii deșteptarea și se începea o zi nouă de muncă.

La porțile consiliului de război, în ploaie, soțiile acuzaților, îmbrobodite cu basmale, au așteptat toată noaptea sentința.

De multe ori, printre mărgele de apă, în pănînișul gîndurilor, și-au văzut bărbații, strecurîndu-se pe lîngă colțul cazărmii — și înaintînd către ele — liberi.

Nu i-am văzut decît mai tîrziu, dar tot în lanțuri, cu rînduri duble de soldați, înaintînd prin inima Craiovei către aceeași închisoare..."

Rodul călătoriei pe care Sahia o face în Uniunea Sovietică este o carte de reportaj: U.R.S.S. azi. Cartea apare în 1935. Însemnătatea apariției ei în acele timpuri este excepțională. E anul în care — coalizate — forțele reacțiunii internaționale fac de zor repetiții generale pentru declanșarea celui de al doilea război mondial.

E anul în care Geo Bogza scria: „Hitler, înconjurat de mareșalul Mackensen, de generalul Goering și de alte spectre ale morții, printre care un general în vîrstă de 90 de ani, a primit cu o vădită satisfacție defilarea celor cincizeci de generali, în fruntea cărora se afla însuși fostul Kronprinz, aclamat, se zice, cu frenezie de mulțimea care participa la festivitate".

Și Geo Bogza prevestea: „Milioanele de nemți care n-au putut obține pîine, vor avea în schimb generali. Peste puțin timp, vor trece din nou pe străzile Berlinului, în pas cadentat, în uniformă militară. Defilările lor vor fi preludiul războiului. Aceasta urmăresc cei cincizeci de generali care au demonstrat duminica trecută la Berlin, cerînd dreptul de a conduce oameni la moarte".

Spania populară luptă, în acele zile, eroic sub ploile de bombe ale escadrilelor fasciste „Disperata".

Hitler seamănă Germania cu zeci de lagăre de exterminare. Torționarii se preumblă cot la cot cu moartea, prin localități al căror nume înfiorează: Königstein, Sonneburg, Dachau... Mussolini masacrează pe abisinieni.

Vreme cumplită, a tuturor ororilor, a rînjetelor monstruoase, a lacrimilor amestecate cu sînge, dar și vreme a împotrivirii.

În acel an, cînd contrarevoluția mondială revarsă un ocean de calomnii și de amenințări asupra singurei țări din lume care construia socialismul, apariția cărții lui Sahia, U.R.S.S. azi, a fost un eveniment. Era, după cum însuși Sahia spunea, „prima carte românească menită să prezinte ceva din realizările statului socialist".

Ca să ne dăm mai bine seama asupra însemnătății acelei cărți, să ne reamintim de vălurile de minciuni sinistre cu care oligarhia internațională se obosise să înconjure Uniunea Sovietică. Cetățeanul nostru cunoștea mai puține adevăruri asupra realităților din Țara Sovietelor decît asupra oricărei alte țări, cît de îndepărtate, de pe suprafața pămîntului.

Apariția cărții lui Sahia a însemnat o explozie de lumină pentru conștiințele oneste, — o lovitură puternică pentru reacțiune. Cartea a avut un succes imens, dispărînd din vînzare în puține zile.

Toate împletiturile de calomnii, în aparență inextricabile, toate fantasticele caiere de sîrmă ghimpată, de „cordoane sanitare" și de absurditățl agresive, cu care burghezia încercase în van să sufoce marea țară a oamenilor liberi, săreau în aer.

Omul cinstit își putea da acum și mai bine seama că asalturile capitalismului internațional erau date nu împotriva unei țări, ci împotriva unei lumi: o lume nouă, fără exploatați și fără exploatatori, lumea viitorului omenirii, o lume ale cărei lumini ținteau în oligarhia de pretutindeni ca tot atîtea arme.

Asistînd, în 1934, la congresul scriitorilor revoluționari din Moscova, Alexandru Sahia se înapoiază în țară, aducînd cu el și împărtășind ecoul istoricei cuvîntări a lui Maxim Gorki.

„Am intrat (subliniase Gorki) într-o epocă de enorm tragism și trebuie să învățăm să exprimăm acest tragism în forme actuale, așa după cum au știut să-l exprime tragicii antici".

Cu inima fecundată de îndemnul lui Gorki, Alexandru Sahia scria cu un an mai tîrziu, în octombrie 1935:

„Un scriitor trebuie să fie un luptător social. El trebuie să fie continuu legat, în mod strîns, de complexul social în care trăiește. Scriitorul nu poate fi străin de fenomenele economice, politice, care agită întotdeauna masele. Viața zilelor noastre caută să fie împinsă după alte forme, cu mult mai aspre. Epoca romantismului languros și a extazului mistic este îngenuncheată și plesnită de alte realități ce caută să ne depășească. Ceva mai mult. Scriitorii generației mele trebuie să se convingă în momentele de față că nu pot face decît artă cu tendință și că o altă artă nu poate să existe. În această tendință însă să introducem maximum de artă, pentru că numai astfel operele noastre vor căpăta viabilitate".

Literatura făcută de Alexandru Sahia este o literatură cu tendință. Tendința acestei literaturi este de a face fericiți oamenii, revelîndu-le adevărul, luîndu-i cu căldură de braț, zguduindu-i cînd trebuie, dezvăluindu-le aspectele dramatice ale existenței, mobilizîndu-le forțele.

Spuneam mai înainte că Sahia nu stăruia prea mult în alegerea cuvintelor. Va trebui să precizez: nu stăruia în alegerea cuvintelor „frumoase", dar se străduia ca fiecare cuvînt și fiecare frază, scuturate de tot ceea ce ar fi fost podoabă, inutilitate grațioasă, să simplifice și să poarte cu un pas mai departe ideea, acei „curenți" — pe care-i cîntă Whitman. Lapidaritatea, sobrietatea frazei lui Sahia, ar putea să pară unora schematism. Nu este cazul. Xavier de

Eugen Jebeleanu

(Continuare în pag. 6)

CUNOAȘTEREA VIEȚII

Uneori mi s-a părut o tautologie îndemnul adresat scriitorilor: „trebuie să cunoașteți viața", și la o privire superficială lucrurile par să stea astfel: e ca și cum ai spune unui medic: „trebuie să cunoști anatomia".

La o analiză cît de cît atentă, apar însă unele fenomene care necesită o explicație: există în literatura noastră nouă, cazuri de scriitori talentați, unii dintre ei foarte tineri, care preferă să descrie în multe pagini procese pe care literatura română le-a consemnat de mult, asupra cărora istoria și-a dat verdictul, procese în care, în cel mai fericit caz, se pot adăuga cîteva accente în plus și chiar acelea de-o originalitate discutabilă. N-aș dori să se înțeleagă de aici că ar fi de condamnat aprioric orice lucrare care caută să lumineze trecutul nostru de luptă printr-o viziune marxistă. Dezideratul lui Miron Costin: „Prin cele trecute să pricepem cele viitoare" își păstrează întreaga acuitate și poate fi realmente fructuos modul în care aspirația seculară spre dreptate socială a poporului este oglindit într-un moment esențial pentru istoria noastră — moment care răspunde epocii în care revoluția realizează într-adevăr această aspirație.

Am însă certitudinea că adevărata verificare majoră a unui scriitor în epoca noastră rămîne felul în care el răspunde problemelor acestei epoci și, mai precis, felul în care el concepe și realizează eroul care poartă mesajul acestei epoci, omul comunist.

Cu toate certele și indiscutabilele victorii scriitoricești în acest domeniu, nu se poate face abstracție de-o anumită viziune negativistă, tipic micburgheză, limitată, săracă și pasivă asupra acestui erou. Și aici ne izbim de acel fenomen concret, care poate părea paradoxal, dar nu este (el ține de formarea scriitorului, de cultura lui, de optica lui): necunoașterea vieții. Pentru cine frecventează mediile scriitoricești apare destul de evidentă o anume birocratizare a unor scriitori, repetarea, voluntară de data asta, a modului de viață pe care burghezia l-a impus creatorilor, închistarea în cercul unor probleme strict estetice (și uneori nici măcar): de aici se nasc „conflicte" confecționate după ureche, sau imaginate după rețetă și îmbrăcate într-o haină „contemporană", în care oamenii vremii noastre, problemele lor, devin de nerecunoscut, apar deformate și străine în adevăratul înțeles al cuvîntului.

Că eroul epocii noastre nu e un „simplu", un sărac cu duhul, cred că nu mai trebuie demonstrat. Dar de aici pînă la a identifica problematica lui, etica lui, frămîntările lui, cu ale unui mic burghez fără orizont, speriat, las, bolnav de neînțelegere, strivit (fie că-și dă seama sau nu) de ceea ce lui i se pare o fatalitate, constituie exact distanța calitativă între realismul socialist și naturalismul ponegritor. Din prisma realității pe care o trăim, a revoluției, scuza „bunelor intenții" e săracă rău.

Există o serie de adevăruri pe care nu le repetăm dintr-o jenă fără sens și iată că în cîteva cazuri neînțelegerea dialecticii marxiste, neînțelegerea contradicției duce, în imaginea artistică, la un fel de homunculus în care sînt zvîrlite fără discernămînt (înțeleg prin asta un discernămînt politic) tot felul de trăsături care se bat cap în cap, se anulează chiar, totul sub eticheta „complexității". Cred că nu există un comunist care să susțină că viața e simplă, că sînt suficiente cîteva chei, cîteva formule, un „weltanschauung" de abecedar partea a II-a, ca problemele să se rezolve și totul să decurgă frumos și vesel. Dar, de asemenea nu poate exista un comunist, (activist, scriitor, inginer, muncitor) care să facă abstracție de ceea ce știința, de ceea ce practica revoluționară a rezolvat în domeniul cunoașterii și a transformării lumii: unitatea interioară indestructibilă a marxismului provine din această luciditate neîntreruptă, neînchistată, mereu vie, din această înțelegere care are un obiect precis. Complexitatea aparține naturii și numai necunoașterea legilor care o guvernează poate duce la o atitudine, comparabilă pe alt plan cu atitudinea omului primitiv, zăpăcit și copleșit de ceea ce se refuză înțelegerii lui limitate iar în literatura despre vremea noastră la imaginea unui om fără șira spinării, repetînd — fără soluție — aceleași dileme pe care le-au avut părinții și strămoșii lui.

Libertatea înseamnă înțelegerea necesității iar procesul care duce la libertate e neîntrerupt și calitativ nou, mereu.

Există un fel simplist și aș zice romanțios (format din cuvinte mari și dintr-o stare de spirit euforică) prin care concepem de multe ori ideea de responsabilitate a scriitorului contemporan, rezumîndu-ne în fapt la contemplarea laturii etice a acestei profesiuni, pe care, cum am mai încercat să arăt, partidul a investit-o cu demnitate.

Acest lucru mi se pare însă insuficient, pentru că responsabilitatea nu e numai o chestiune strict etică ci și

Titus Popovici

(Continuare în pag. 2)

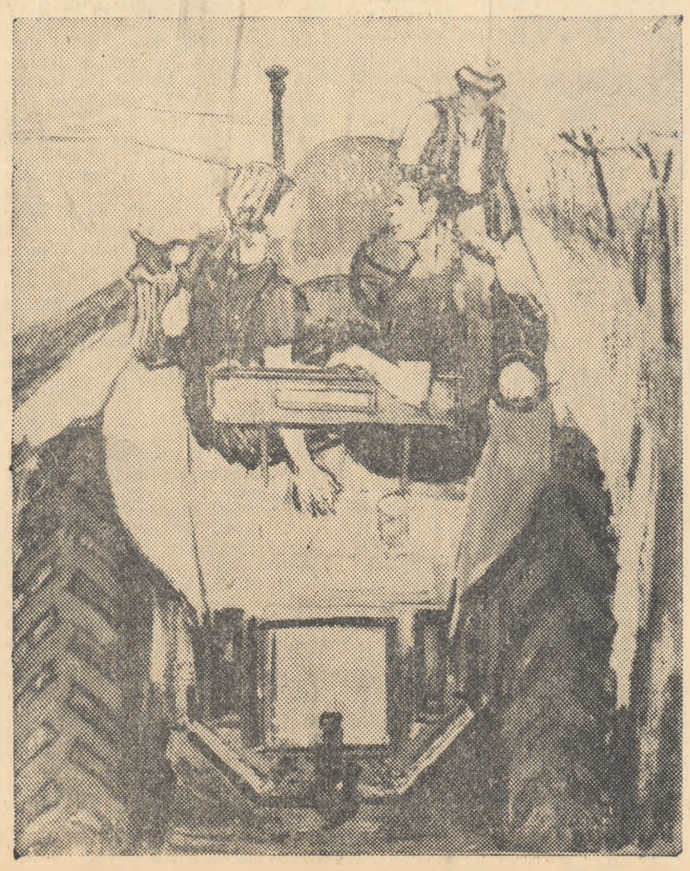

EUGEN POPA — „Tractoriști"

Pentru realismul socialist

Concepția lui Gorki

Apariția realismului socialist în cultura contemporană, caracteristicile noii arte cu o extraordinară putere de atracție pe diferite meridiane ale lumii, nu pot fi izolate de numele lui Gorki. Creatorul „Mamei" a intuit, cu o finețe remarcabilă, forța obiectivă a noilor necesități istorice în materie de artă, decurgînd din noile raporturi de clasă ale epocii noastre. Maxim Gorki a meditat îndelung asupra problemelor unei literaturi care să fie specifică proletariatului, aspirațiilor revoluționare și misiunii sale istorice, o literatură capabilă să se opună structural influențelor ideologiei burgheze.

Propaganda revizionistă și burgheză occidentală încearcă astăzi să denigreze activitatea strălucită a lui Gorki în domeniul teoriei literare, făcînd din el un serv al cultului personalității și din realismul socialist o emanație artificială, neviabilă, a acestui fenomen criticabil. Istoricul occidental Cyril Wilczkowski în „Histoire des littératures" (Encyclopédie de la Pléiade) îl numește pe Gorki „un legislator" al literaturii ruse, purtător al concepțiilor „unei arte didactice chemate să formeze națiunea rusă", iar din toată opera lui Gorki, istoricul reține ca valoros doar volumul „Copilăria" din trilogia sa autobiografică.

Există însă un adevăr istoric, pe care nici o sofistică revizionistă de izvor imperialist nu îl poate denatura. Scrierile despre literatură ale lui Gorki, studiate în ordinea lor cronologică, dezvăluie cu claritate faptul că problematica realismului socialist a apărut, în meditațiile sale de natură estetică, sub impulsul necesității istorice și în urma unui întreg proces și timp de reflectare. Departe de a fi un „legislator" al Parnasului, Gorki apare mai curînd ca un geniu indiscutabil, dotat cu excepțională clarviziune și previziune științifică în materie de literatură. Conceptul de realism socialist a apărut, în studiile sale despre literatură, nu sub constrîngerea vreunui cult al personalității, dar sub imperiul istoriei contemporane al noilor relații dintre oameni, pe care viața socială și istoria le-au generat.

Ca o constantă a activității lui teoretice este ostilitatea netă față de liberul arbitru estetic, față de presupusa independență absolută a creatorului de artă. Împotriva acelora care refuzau spiritul critic și concepția politică a proletariatului, socotindu-le ca limitări ale libertății creatoare, Gorki scria în 1931: „Unora, de pildă, li se pare că sînt supuși unei constrîngeri din partea criticii, a politicii, în timp ce — dacă într-adevăr e vorba de o constrîngere — aceasta este exercitată de istorie și mai cu seamă de trecutul istoric. Pe cît se pare, literații protestează împotriva dreptului revoluției de a dispune de energia creatoare a individului — protestează tocmai într-o vreme cînd individul, aparținînd clasei muncitoare, își cheltuiește fără preget energia în slujba unor realizări aproape legendare, cînd tineretul muncitor face adevărate minuni, cînd stră-

Ion Vitner

(Continuare în pag. 6)

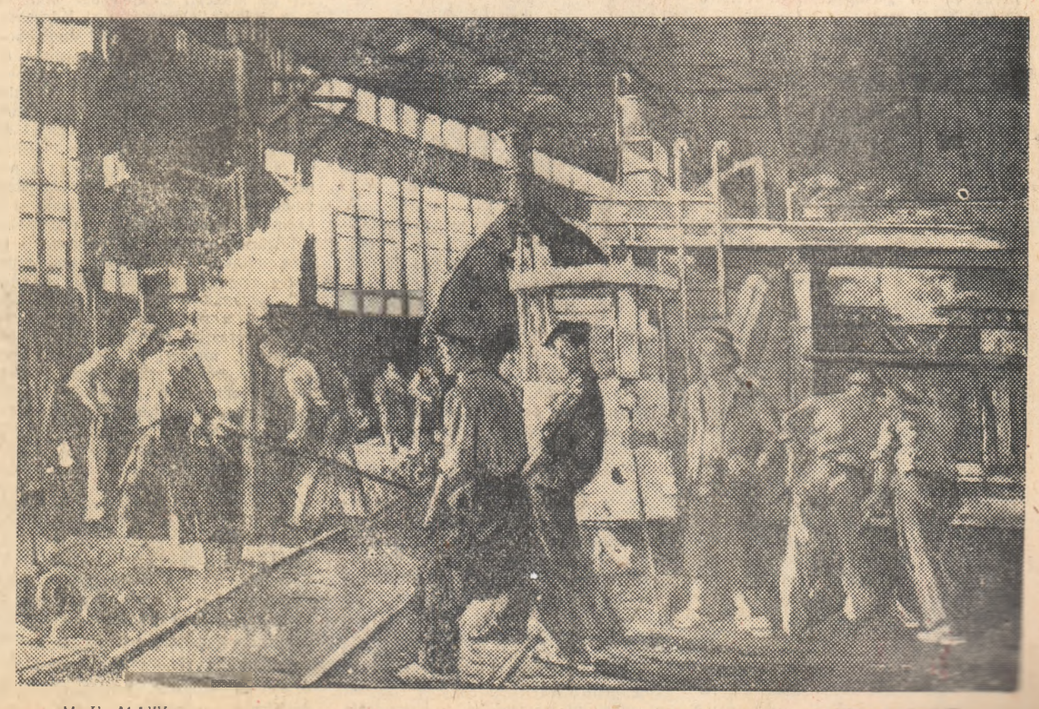

M. H. MAXY — „Munca e la ordine"

I. JALEA „George Enescu"

CUNOAȘTEREA VIEȚII

(Urmare din pag. 1)

practică, efectiv concretă și în acest sens se poate vorbi de scriitorul participant la construirea socialismului.

Dincolo de faptele pe care le pot aduna într-o fabrică, sau într-o gospodărie colectivă, unde am fost pentru o zi, sau pentru o săptămînă, sau pentru mai multe luni, ar trebui să existe, în continuare, responsabilitatea mea precisă, interesul permanent pentru oamenii pe care i-am cunoscut, care mi s-au dezvăluit, (știind că oferă unei eventuale creații viața lor, experiența lor, aspirațiile lor). E vorba deci de o angrenare activă și concretă și pe plan uman în procesul construirii socialismului, care trebuie să apară scriitorului nu numai în direcția generală a mișcării ci și ca o prezență care are nume: drumul gospodăriei colective din satul X, sau destinul muncitorului Petre Popescu de la Fabrica de rulmenți din orașul Y, a cărui încredere personală e necesară, stimulatoare.

Mă gindesc de multe ori că s-ar putea găsi atîtea forme vii, practice, cu scop precis prin care scriitorul să cunoască realitățile contemporane nu contemplindu-le, nu făcînd prospecții și căutînd un fel de „pitoresc social", un fel de „culoare locală" a vremii.

Să fim sinceri: uneori reportajele noastre sînt atît de anoste, atît de lipsite de interes (cu toate că natura, să zicem, e bine și inedit surprinsă în manifestările ei tomnatice, cu toate că impresia pe care un mare combinat siderurgic o produce asupra unui novice e copleșitoare) pentru simplul fapt că se face un soi de informare, ceva mai bine „adusă din condei", legată doar de lucruri generale, pe care le știm cu toții mai mult sau mai puțin și cu care sîntem de acord din principiu.

Mă gîndesc, de pildă, la formula reportajului colectiv, axat pe o problemă arzătoare, în care mai multe temperamente artistice deosebite ar putea alcătui adevărate monografii inteligente, alerte, profund interesante, ale unui moment de stringentă actualitate; la legăturile directe care s-ar putea stabili între scriitori și activiști de partid a căror muncă ar putea fi popularizată cu mijloace artistice, constituind astfel un adevărat dosar de experiență comunistă. Sînt convins că odată trecute greutățile inerente oricărui început, dezideratul „legătura cu viața" ar deveni o necesitate interioară a celor mai multi dintre noi, prilej de reale și fecunde „schimburi de experiență" de pe urma cărora literatura noastră n-ar avea decît de cîștigat.

Sînt convins că în contact cu viața plină de frumusețe bărbătească, de poezie a realizării, a increderii și a înțelegerii, procedeele farmaceutice, dozajul perfect rotund de „bine și rău" ar apărea și mai evident decît pînă acum în perfecta lor sterilitate.

Pentru ca locuința „cunoașterii vieții" să nu rămînă doar o dorință, unanim acceptată în semnificația ei generală, mi se pare necesară prezența armelor scriitoricești în etapele concrete ale politicii partidului.

Titus Popovici

CARTEA

CELLA SERGHI

„Fetele lui Barotă"

Cella Serghi este una din reprezentantele cele mai sîrguincioase ale prozei noastre. Scriitoare consacrată încă de la apariția „Pînzei de păianjen" Cella Serghi a „dat", rînd pe rînd, „Cad zidurile", „Cîntecul unei", „Cantemiriștii" și, recent, „Fetele lui Barotă". Nu intră în intenția noastră de a stabili ierarhia autoarei de-a lungul acestor cinci cărți. (De altfel a mai publicat și altele). Lăsăm aceasta în sarcina criticilor. Rîndurile de față doresc numai să semnalizeze douăsprezece tineri: mai ales Cella Serghi nu s-a bucurat suficient de ajutorul criticii noastre literare și doalea, că „Fetele lui Barotă" este un roman care pune probleme interesante.

In ultima vreme, și poate nu numai în ultima vreme, multe articole de critică și teorie literară, atunci cînd abordează problemele prozei contemporane, își ilustrează tezele cu exemple extrase dintr-un număr limitat de opere și autori. Dincolo de Mihail Sadoveanu și Zaharia Stancu, dincolo de „Moromeți", „Pasărea furtunii", „Bărăgan", etc., cîmpul de investigație al criticului pare să prezinte de multe ori o zonă cufundată în obscuritate. De curînd, din această zonă a țîșnit, pe drept cuvînt de altfel, „Setea" de Titus Popovici. Nimeni nu contestă necesitatea aprofundării neobosite a autorilor și operelor de mai sus. Dimpotrivă. Limitarea voluntară a cîmpului de observație poate duce însă la rezultate nedorite: crearea unei impresii de sărăcie a prozei contemporane (și cît de fals e acest lucru!); ignorarea unor autori talentați și a unor opere interesante; lipsirea unora dintre scriitori de sprijinul criticii; lipsirea criticului de suportul elementar al exercitării funcției sale — cunoașterea cît mai completă a vieții literare.

Activitatea prozatoarei Cella Serghi, așa cum am arătat încă din prima frază, este bogată. De ce nu s-a preocupat nici un critic de a schița coordonatele pe care se desfășoară această creație? Este prezumțios dar se poate totuși afirma că drumul Cellei Serghi reproduce, „mutatis mutandis", evoluția generală a prozei noastre în ultimii 15 ani. Dar nu numai acesta este un aspect demn de atenția eventualului cercetător. Fără a cădea în superstiția literaturii „feminine", trebuie să observăm că Cella Serghi este una dintre prozatoarele contemporane frumoase... Nu este de loc lipsit de interes pentru critica noastră literară să demonstreze că Hortensia Papadat Bengescu (a cărei operă, foarte importantă, nu-i întotdeauna considerată cu suficientă principialitate marxistă) nu-i un fenomen izolat în literatura noastră. Și, de ce să nu o spunem? critica noastră a tratat cu prea multă asprime pe o tînără prozatoare ca Maria Vlad.

Pe de altă parte, eforturile pe care Cella Serghi le-a făcut, atît în ce privește abordarea unei tematici vii, actuale (cel puțin în ultimele trei romane) cît și ce privește însușirea metodei realismului-socialist, îi dau dreptul, modest dar real, să intre în atenția celor care apreciază și analizează viața noastră literară.

Nu fac oream proces criticilor noștri din această problemă și nici numai Inchisori ca-i voi putea supăra cu mizile insemnări de mai jos asupra „Fetelor lui Barotă". Dar să nu uităm că printre datoriile principale ale criticului marxist intră și îndrumarea propriu-zisă a creatorului literar, sprijinirea cu solicitudine tovărășească a străduințelor lui promițătoare.

Iată acum, cîteva dintre problemele interesante pe care mi s-a părut că le pune cartea „Fetele lui Barotă" este un roman, clasic iar nu „deschis", construit cu stringență. Acțiunea se întinde doar pe două zile și atacă alternativ două planuri. Două familii, una burgheză, alta muncitorească, locuiesc în aceeași casă dar au concepții și destine diferite. Familia burgheză se prăbușește și acest fenomen e zugrăvit cu artă. Cea muncitorească, progresează și se dezvoltă. Și aici, unele personaje (Barotă, Horia) sînt realizate. Altele, din păcate chiar „fetele" lui Barotă, mai puțin. Una din cauzele care duc la acest din urmă neajuns, este, după părerea noastră un „exces de construcție". Să ne explicăm. Voica, fata lui Victor (fiul unuiei al familiei burgheze), l-a părăsit temporar pe soțul ei Tudor, pe care nu îl iubește. Gata, s-ar zice fiică a lui Barotă, a fost logodită cu Maria (un sportiv) dar îl părăsește cu succes pe Horia. Tînărul inginer Horia, e unul o iubire, Geana, dar acum se leagă trainic de Gică. Victor o iubește pe Voica, este poate unul, dar se „distrează" cu Nicoleta. Tudor leagă relații între Voica și Li Sa Gin, o dansatoare coreeană. Și așa mai departe. Simetria este sporîtoare și unele dintre personaje sînt din pricina hipertrofiei, un proces nu de „complicare" psihologică, cum poate ușor exclamă, ci unul de îngroșare superficială, de „superficializare".

Altă problemă interesantă este cea a temei romanului. Cella Serghi a vrut să pună față-în față lumea comunistă și cea burgheză și să arate cum rezultă funeri dintre de problema „părinți-copii". E discutabil dacă o atît de tînără nu înțelege în mod obiectiv opoziția pseudo-lumea burgheză: conflictul între generații, destinat să camufleze singurul și veritabilul conflict, cel dintre clase. Scriitoarea pare cîteva adevăruri, dar trecerea finală a lui Victor de partea clasei muncitoare nu-i suficient de convingătoare și apare, într-o măsură, ca o veritabilă „integrare pasnică".

Pe linia cultivării de către scriitor mai ales a acelor teme care-i sînt familiare, care-l preocupă mai mult, se poate plasa și următoarea observație. Autoarea a dorit să scrie un fel de „Părinți și copii" ai societății actuale. De altfel, tema educației a inspirat-o pe Cella Serghi și în „Cantemiriștii". Dacă însă între părinți și copii familiei burgheze relațiile sînt foarte clare, între Barotă și fetele lui „contradicțiile antagonice" apar lipsite de un profund interes. În schimb, prin toată cartea, la toate personajele, aproape fără excepție, cîteva cu dezinvoltură și deseori foarte convingător problema dragostei. Și Antonina și Clemansa și Barotă și Elena, și chiar doctorița, ca să nu mai repetăm „triunghiurile" tinerei generații sînt din plin preocupați de problemele dragostei. Personal, cred că romanul are ca temă nu „părinți și copii" ci „dragostea la părinți și la copii". Aceasta nu e o scădere. Cella Serghi se dovedește o mai bună analistă a dragostei decît a relațiilor dintre părinți și copii. Dar atunci poate că nu mai trebuie să abordeze o temă, pe care în fond o părăsește parțial pe drum.

Ar fi interesant de discutat cum e cu putință ca după ce a realizat un capitol foarte frumos despre divergențele dintre Horia, tînăr inginer impetuos și pripit, și Barotă, bătrîn muncitor, chibzuit dar ros de unele nemulțumiri, autoarea să expedieze rezolvarea acestor divergențe prin descrierea unei experiențe tehnice, în care detaliul științific anost are inițiative față de observația psihologică.

Și încă o observație. În descrierea unui festin de „foști", care are loc în casa familiei burgheze, în cadrul conversației generale, autoarea amestecă destul de des nume ca Darius Milhaud, Poulenc, Beethoven, Paul Valéry, Shakespeare, Socrate, etc. Chiar dacă unele personaje sînt „baletiste" sau ingineri, chiar dacă sfîrșitul reuniunii este animalic (se dansează o dezmățată congă!) cititorul are un sentiment de jenă. El știe că burghezia nu numai că nu frecventa cu asiduitate marile valori culturale (chiar burgheze!) dar le și disprețuia. Asocierea noțiunii de clasă exploatatoare cu cea de cultură este valabilă doar în anumite împrejurări, care nu ni se par minuțios respectate în scena mai sus amintită.

Romanul Cellei Serghi pune desigur mult mai multe probleme și nu numai dintre cele care pot suscita critici. Prin orientarea clară a mesajului de idei, prin calitățile de construcție și de tipologie de care am pomenit, din păcate alît de puțin, prin pasiunea etică lăuntrică, susținută în general cu bune mijloace artistice, e autoarei, „Fetele lui Barotă" construite o prezență pe deplin justificată în arena noastră literară. Iar dacă o considerăm sub unghiul locului pe care-l ocupă în opera Cellei Serghi, atunci credem că nu greșim departe de adevăr, situîndu-o alături, dacă nu chiar înainte, de „Pînza de păianjen".

Este mai bună carte a unei scriitoare care intră hotărîtoare în rîndul „celor mai bune cărți" ale literaturii noastre, dar ea este garanția cea mai sigură a dezvoltării pozitive ulterioare a scriitoarei respective, și ca atare, trebuie să intre cu prevedere în cîmpul supus investigației lucide și eficace a criticii literare.

Al. I. Ștefănescu

DANUTA BIENKOWSKA:

„Pe urmele cuiburilor de vulturi"

Cartea scriitoarei poloneze Danuta Bienkowska *„Pe urmele cuiburilor de vulturi"* e destinată copiilor.

Personajele ei nu au atributele eroilor din basme, nu săvîrșesc minuni incredibile, într-un cuvînt nu ies cu nimic din comun. Sînt copii între 12-13 ani, cu multe calități dar și cu destule neajunsuri. Staszek la mînie îl snopește în bătaie pe timidul Michal, Felek cam fură, Romek e un îngîmfat, Adam e prea distrat. În vacanță pleacă cu toții sub conducerea înimosului profesor Komarnicki într-o excursie pe jos de la Cracovia la Cestochowa, pe urmele vulturilor de munte. Pentru cea mai frumoasă descriere de călătorie, Asociația polonă de turiști oferă premii ademenitoare. Se poate urmări în amănunțime călătoria lor prin Giebultow, Ojcow, Olkusz, Dradzienic, Zloty, Tolpok și Olsztyn precum și încercările la care au fost supuși excursioniștii. În fond excursia e un pretext. Autoarea urmărește insistent, și acest lucru se observă cu pregnanță, să redea poezia copilăriei.

Sfîosul Michal reușește să învingă pustiul de la Bleziow, Romek și Staszek luptă fără teamă contra flăcărilor care amenință sute de hectare de pădure. Kasia o convinge pe văcărița creștă să-și părăsească stăpîna nemulțoasă, toate manifestările fiind roadele unei concepții noi care biruie egoismul, lașitatea, lenevia. Eroii cărții se simt răspunzători pentru ce se întîmplă în jurul lor. Sentimentul proprietății obștești crește viu în conștiințele lor.

Întîmplările excursiei au o influență adîncă asupra acestor improvizați turiști, impunîndu-le o conduită dreaptă și o judecată sănătoasă asupra fenomenelor vieții. Colectivul de copii, la început dezbinat de mărunte certuri, începe să se închege. Munca laolaltă și răspunderea colectivă acționează pozitiv, corectînd defecte și sădind trainic în caracterele lor trăsături nobile.

Fără a pierde specificul copilăriei, păstrîndu-se la nivelul vîrstei, cartea ne arată, în comportarea eroilor, urmările influenței educative pe care o exercită neîncetat ideile revoluției socialiste. Autoarea s-a străduit să surprindă modul subtil în care apar și se dezvoltă în conștiința acestor copii însușirile tînărului comunist. Dragostea pentru patria socialistă se relevă ca o împlinire a educației lor în spiritul tradiției de luptă a poporului polonez și a marilor transformări revoluționare. Danuta Bienkowska a scris o carte actuală, bogată în sensuri, o carte care va fi îndrăgită și de micii noștri cititori.

Teșu Milcoveanu

MARIN MIHALACHE:

„Moscova-Leningrad"

Cititorul are în față o carte de însemnări de călătorie ale cărei pagini vorbesc despre muzeele și monumentele din cele două mari orașe anunțate în titlu.

Sfera acestor însemnări este însă mult mai largă, nelimitîndu-se doar la comentariul asupra exponatelor din muzee sau la descrierea unor monumente. Autorul care în tinerețe citise „U.R.S.S. azi" de Al. Sahia și care năzuise încă de atunci să vadă cu ochii marea țară a socialismului, împlinindu-și azi visul, călătorește confruntînd permanent imaginile pe care și le făcuse din lecturi cu realitatea care acum i se dezvăluie nemijlocit. Izbînzile socialismului îl impresionează puternic pe M. Mihalache și imaginea lor îl urmărește obsedant chiar și atunci cînd, găsindu-se în muzee se află în intimitatea unor realități din secolele trecute. Privind, de pildă, celebrul tablou „Edecarii" de Repin, autorul își amintește de uriașele vapoare care plutesc azi pe canalul ce leagă Moscova de Volga.

Alături de M. Mihalache, cititorul călătorește sub două aspecte: în spațiu și în timp. Prezentarea monumentelor din Moscova și Leningrad nu se limitează doar la descrierea lor, ci se insită asupra semnificației lor istorice.

Arta rusă se caracterizează printr-un puternic și permanent mesaj social și preocuparea principală a autorului volumului de față e îndreptată spre descifrarea acestui mesaj.

De aceea, păstrînd acest criteriu, privirea sa trece firesc, fără stridențe, de la pictura clasică rusă la pictura sovietică și de la muzeul Revoluției la grandioasa construcție de granit și marmură a Universității „Lomonosov" din Moscova.

Pentru că, sugerează întregul volum, — monumentele cele mai impunătoare sînt construcțiile și realizările înfăptuite azi de întregul popor sovietic și muzeul cel mai cuprinzător ar fi cel în care s-ar oglindi toate actele de eroism ale muncii pașnice a oamenilor sovietici.

V. Nicolae

MARIUS BUNESCU „Bărci la Sulina".

Cronica LITERARĂ

AL. ȘAHIGHIAN

„De la Tian Șan la munții de jasp"

Marele Octombrie despotmolește Kazahstanul din inerția sa evasi-geologică. Foștii robi ai beilor sar, încă amețiți de somnul feudal, direct în istoria contemporană. În cursul primelor cincinale, pînzele iurtelor se dau la o parte, întîi bănuitoare apoi bucuroase, spre a face loc socialismului venit din Rusia călăuzitoare. Ultimii ani răscolesc febril și de la un cap la altul „aceste pustiuri teribile de nisip și țărînă". Bărbăției omului liber nu-i rezistă nici cea mai stearpă femeie. Tineretul chemat de comuniști preface pămîntul înțelenit în cîmpii mănoase. Kazahstanul este un nou teritoriu al genezei neîntrerupte care este Uniunea Sovietică. O călătorie sub cerul lui vast, dar atît de încins vara încît fierbe ca un „uriaș castron" este o trecere de la un neant la creație.

Al. Șahighian nu și-a înțeles altfel parcursul. Pe unde a umblat, de la sud la nord, a strîns semnele civilizației ca plantele într-un ierbar. Fac retorică? Însuși autorul folosește comparația botanică pentru a caracteriza intervenția omului în natură. Cea dintîi floare prinsă în filele reportajului este Alma-Ata, întîlnită ca o floare într-o oază, după o cale dezamăgitoare de sute de kilometri pustii străbătuți cu avionul. Altădată loc de exil al vieții, Alma-Ata se ridică la orizont „splendid oraș modern cu clădiri grele aliniate pe bulevarde și străzi largi asfaltate, cu animație care dovedește o pulsație de viață deosebit de intensă". Apoi vizitatorul romîn se urcă printre cabanele afectate pionierilor, pe muntele vecin, unde se îndreaptă spre cosmos un mare observator astronomic. Panorama naturală, întărindu-i parcă încrederea în viitorul regiunii, îl îndeamnă să meargă mai departe. Drumul croit pe alte, mereu alte sute de kilometri, e jalonat în toate direcțiile de întocmiri industriale impunătoare, datînd cele mai multe din timpul și după război și în jurul cărora s-au înfiripat orașe: bazinul carbonifer al Karagandei, replică covîrșitoare a Donbasului, Ekibastuz, altă bază carbonifera, Temir Tau (muntele de fier) producător de oțel, combinatul chimico-minier din munții Kosa Tau, minele inepuizabile din Altai, sondele de la Ural-Gruba, uzina de cupru de lîngă lacul Balhaș. Încheind circuitul industrial, Al. Șahighian părăsește avionul și trenul. Cu mașina și, acolo unde mașina nu răzbate, cu piciorul, intră în colhozuri. Colhozul „Stalin", cu 3600 de suflete, este milionar. I se înfățișează avuțiile lui, proiectele de sporire a acestora și planurile de construcții obștești și individuale. De aici înaintăm spre Sori Ozik, o stație de insilozare pentru 8 milioane de puduri, unde ne oprim pentru o plimbare prin alte colhozuri și sovhozuri, ne strecurăm pe

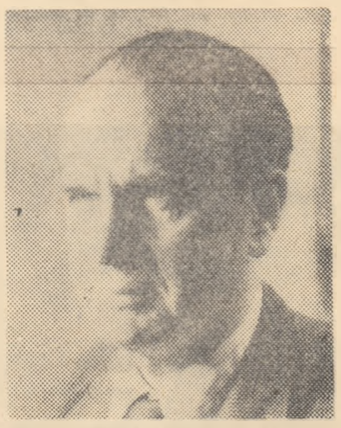

lîngă imense turme de oi (120.000), poposim la o fermă de cămile, ajungem în ținutul Ciubar care desparte Poarta Galbenă (pustiul de nisip) a Kazahstanului de China, ca să pătrundem în regiunea de nord-est, vestită, începînd din 1953, fiindcă a fost fertilizată pe o întindere de 20 milioane de ha.

Contactul cu Kazahstanul a reprezentat pentru Al. Șahighian o scurtă dar concludentă „inspecție" a sufletului kazah. A căutat pretutindeni să cunoască pe cel care, băștinaș sau străin de ținut, însă nu de lupta pentru comunism, s-a consacrat vitalizării nisipului. Trecutul de stagnare, mizerie și spaimă al localnicilor, desconsiderați sub țarism, îl reține atît cît este nevoie pentru valorificarea prin contrast a aportului prezentului. Moravurile moștenite, urmele de superstiții, coloritul specific cu alte cuvinte, îl înregistrează numai. De obicei turiștii adună provizii de pitoresc. Al. Șahighian nu descarcă din sacul de voiaj detalii mai abundente decît la descrierea mesei specifice kazahe sau a interiorului iurtelor. O face din economie de mijloace sau sărăcie de reacții? Nu s-ar spune, judecînd după nararea împodobită nițel oriental a legendei ținutului Kubar și după evocarea dramatică a vînătoarei de lupi cu vulturul. Explicația stă probabil în interesul pentru om care constituie meritul esențial al carnetului de note tipărit sub numele de „De la Tian Șan la munții de jasp".

Ce figuri a schițat? Bărbați în puterea vîrstei sau bătrîni colhoznici cu aer de înțelepți ascetici dar plini de nerv și inițiativă precum și Kerabaev Ahit Narmanbetov, Erou al Muncii Socialiste, Aldaberghenov, președinte de colhoz și tînere ca Ramazonova, cuceritoare prin vioiciunea spiritului și a culturii, desfășoară virtuțile solide dobîndite de poporul lor în efortul de asimilare a progresului care, pentru ei, a început cu renunțarea la nomadism. Conștiința socialistă a dezvoltat în ei calitățile tradiționale și a sădit deprinderile legate de necesitatea calificării în industria rafinată, în artă, știință, filozofie. Cele mai generoase elogii le primesc însă „coloniștii", semănătorii de cereale ai Kazahstanului, pionierii noului. Fragmente de conversație, siluete de brigadieri, tractoriști, ingineri și medici comuniști, comentarii proprii mai avîntate sau reproduse din povestirile interlocutorilor pe marginea unui episod din bătălia cu natura cumplit de ostilă sau din viața intimă abia încropită, scurte scene din activitatea colhoznică sau de familie „îngrașă" capitolele respective cu substanța eroismului modest tipic constructorului comunismului (Ofensiva păcii, Kustanoi, Sovhozul Pavlov, Sovhozul Moskovski). În lipsa unei imagini adînci și expresive, rămînem cu o serie de date, siluete și fapte mărețe, cu un fel de fotografii sau scrisori tandre umezite la colțuri de admirație și dragoste pentru modelele lor atașante, pentru opera de deșteptenire nu numai a spațiului, dar și a timpului, întreprinsă de puterea sovietică. Imnul din epilog închinat acesteia este pe deplin justificat.

VICTOR KERNBACH:

„Țara dintre zăpezi și portocali"

Cartea lui Al. Șahighian este un blok-notes. Victor Kernbach a aspirat la o mică monografie, lansîndu-se în lungi și repetate incursiuni în istoria autentică și legendară georgiană, în tablouri după natură, în reconstituiri ale artei gruzine, în pătrunderea intimă a temperamentului și stilului de viață al neamului rezemat cu spatele de Caucaz și cu picioarele proptite pe țărmul euxin. Kazahstanul este încă deșert. Georgia e raiul. Urmărind armonia generalizată a patriei lui Rustaveli, traducătorul acestuia și poet el însuși a izbutit să unifice compartimentele analizei sale într-o intuiție centrală. Relieful, clima, vegetația se completează ideal în ceea ce autorul numește antologia naturii. În creștetele și chiar pe pantele munților te afunzi în zăpadă, pe dealuri și văi muști din merele rumenite pe toate părțile, iar la poale te scalzi în mare, zbenguindu-te la soare pînă în decembrie. Îți poți compune un menu din toate soiurile de pește și apoi, după ce ai consumat frigăruile de berbec, îți parfumezi palatul cu orice fel de fruct, european sau exotic. Cum țara e îmbrăcată toată în viță de vie, ești obligat numai să înveți să alegi sorturile de vin între Tinandali, Gurgeoani sau Hvanci-kara. Așa a procedat și călătorul nostru, după cum rezultă din oda cu care însoțește ospețele îmbelșugate, condimentate și stropite ce i s-au oferit.

Peisajul este favorizat de ecleraj. Lumina georgiană este lumina albă a cărei intensitate și ale cărei efecte sînt exaltate de-a lungul traseului. La Tbilisi lumina sudică verticală conferă obiectelor un lustru platinat, într-o plantație de ceai sporește verdele specific plantei, edificiilor tot albe le împrimă o aparență veșnic radioasă. Dacă ești bolnav, lucru rar printre acești munteni cu longevitate celebră, aproape că nu ai nevoie de îngrijire medicală, cu toate că mari sanatorii moderne îți stau la dispoziție. E suficient să bei dintr-unul din izvoarele cu apă minerală care se întrec în proprietăți chimice curative.

Fecundă, imaginativă, natura a acționat asupra ei însăși cu un tact de artist care, observă spiritual și ingenios contemplatorul, „se corectează din prea multă exigență". Așa a procedat cu lacul Rița.

Lucrarea omului este dominată de preocuparea similară a respectării proporțiilor. În stilul georgian, un acord pur împacă cerințe opuse: „Linia georgiană e mult mai simplă și mai suplă (decît cea orientală sau maură), iar ornamentația are un echilibru, aș zice, melodic, căruia varietatea de elemente îi dă prospețime, eleganță și dinamism. Caracterul acesta dinamic al liniilor de arhitectură și ornament este un rezultat al firii poporului, după cum impresia de monumental și masivitate, deși clădirile nu sînt foarte înalte, vine din talentul arhitecților care au știut să asimileze lecția arhitectonică a naturii montane". Echilibrul luminos caracterizează arhitectura clasică ca și cea modernă, construcția publică și privată, castelul regal sau mînăstirea străveche și teatrele, instituțiile, spitalele, casele pentru muncitori și funcționari zidite sub orînduirea sovietică. V. Kernbach culege încintat amprentele setei de armonie din manifestările cele mai felurite, artistice și de viață cotidiană și strict personală. Dansurile vibrează de energia subtilă, inventivă a bărbaților și se înclină delicate în grația eterică de „lebezi plutitoare" a femeilor; corurile își topesc vocile într-un lirism de o „bucurie calmă și nostalgică"; poezia în care umanismul inspirației degajă rezonanțe sociale profunde și o dragoste de viață robustă dar fără frenezie se mulează în forme svelte și solemne; conduita care trădează o demnitate educată în timp, este aceeași la masă, în conversație, pe stradă; fizionomia și ținuta renumite prin frumusețea statuară mărturisesc o încredere voioasă și mîndră, fără a fi îngîmfată, în destinul națiunii stăpîne pe ea însăși. Chiar la petreceri intîmpe se păstrează o anume temperanță, o măsură în plăcerea savurată îndelung. Și la muncă, de pildă la strînsul recoltei de ceai, gesturile se distribuie rațional, cu știința raportului dintre mișcare și repaos, ritmic.

Alternînd impresia nudă cu informația cultă sau dezvoltînd-o pe cea dintîi în asociații cu alte fapte de viață, cu amintiri proprii sau tot livrești, adoptînd o cadență lentă, de călător căruia îi place să zăbovească

spre a-și degusta și spori, prin reflexie, sentimentele și spre a vagabonda cu fantezia, etalonul literar al lui V. Kernbach pare să fi fost „Pseudokineghetikos" și relațiile de călătorie ale lui G. Călinescu. (Acesta e însă mai sintetic). Genul e foarte exigent, reclamînd arta dificilă a dozajului între rigoarea erudiției și spontaneitatea sensibilității, între obligația prezentării fidele a obiectului și ispitele divagațiilor. Autorul s-a apropiat destul de mult de pretențiile propriilor sale modele. Receptivitatea sa plastică, aptitudinea de a se cufunda în senzații ca într-o baie, de a exploata sensurile artistice ale comorilor țării care l-a devenit, cum spune, o a doua patrie, ies din comun. El se entuziasmează cu glas tare sau în șoaptă, se apleacă smerit în fața monumentalului, mîngîie cu toate simțurile aspectele fine, gingașe ale peisajului, descompune cu spirit critic ascuțit motivele farmecului care-l înconjoară și deseori împletește cu talent de țesător firul expunerii savante pe fondul emotiv. E un poet în proză (în capitolele consacrate istoriei și arhitecturii georgiene). Nu odată însă apare prea insistentă, pedantă, tendința erudită, ca în elogiul vinului, referințele la literatura vinicolă, convențională și chiar îndoielnică, ca în cercetarea sistemului lingvistic gruzin. (El singur își ia precauții, e drept, prevenindu-ne asupra limitelor cunoștințelor sale. Avîzul însă nu ajunge).

În recenziile de pînă acum s-a remarcat lipsa unei atenții corespunzătoare pentru elementul nou din viața mirificii Georgii. Realitatea, ca și cerințele monografiei înseși, impuneau reliefarea stăruitoare a contribuției revoluționare. În examinarea înfrigurată a istoriei, a luptelor pentru independență și dreptate socială, în apologia tipului, a omului georgian inteligent și curios, viguros și sensibil, generos și înțelept, cu o conștiință etică trează, în vizita la Rustavi, oraș nou, industrial, ca și într-alte aluzii consemnate „pe drum", Victor Kernbach indică rolul îndeplinit de socialism în promovarea marilor însușiri, în expansiunea nestînjenită a geniului Kartvel. Consemnările și chiar sublinierile se pierd însă în masa de senzații. Viziunea globală predominant estetică limitează privirea, împiedică cunoașterea integrală, sezisarea dimensiunilor pe care se desfășoară în Georgia, ca și pe oricare alt teritoriu sovietic, gigantica mișcare spre comunism. Oricît de artist este poporul gruzin, chiar dacă locuiește într-un paradis natural, el nu e mai puțin unul din făuritorii Uniunii Sovietice. Absența notațiilor concrete, bogate, legate de un ins sau altul reprezentativ pentru societatea sovietică, întărește imaginea de Georgie eternă, insuficient de istorică, cu care s-a întors scriitorul. Unde este curiozitatea pentru omul nou, evidentă la Al. Sahighian? Prieteniile pe care, după declarațiile sale le-a legat acolo, i-ar fi furnizat mijloacele de a acoperi această lacună fundamentală. O viitoare ediție trebuie să țină seama de asemenea legitimă dorință. Complectat astfel, voiajul lui V. Kernbach, care este un mesaj de prietenie și dragoste frățească, va deveni una din cele mai convingătoare și seducătoare mărturii despre fizionomia complexă a republicii caucaziene și prin ea despre marea familie sovietică însăși.

Mihail Petroveanu

CULTURA ÎN UZINE ȘI PE OGOARE

reportaj cu tipografii

Cunoșteam drumul. Dincolo de gardul de fier, clădirea roșie de cărămidă cu ceasul el rotund, care se aprinde seara ca un ochi electronic, pare un decor de teatru. Întunericul acoperă curtea cu umbre violete. Sus, la primul etaj, în secția Zețărie, pe care o cunosc cum își-ai cunoaște propria casă, se aprind luminile. Nu mai sînt becurile cu lumină palidă, moale, acoperite cu pălării verzi de porțelan, aținînd deasupra regalurilor ca nici meduze transparente. Neonul aprinde parcă aerul din jur, incendiul feeric face să scînteie literele mici de plumb, dormind în casetele de lemn. Bătrînul portar albanez mă salută cum o făcea cu opt ani în urmă. Nu pare mirat că mă vede după atîta timp, sosind din nou aici.

La prima vedere, „Atelierele grafice nr. 1" par neschimbate. Aceeași curte acoperită cu dale cenușii de piatră pe care se rostogolesc bulonarie de hîrtie către intrarea secției Mașini Plane, același zumzet făcînd să vibreze pavajul: o erupție sonoră egală, monotonă, evocînd activitatea unor motoare de submarin. Într-adevăr, clădirea bătrînei tipografii pare acum, în întunericul negru, un vapor străbătînd noaptea. Dar alături, în locul unor vechi magazii dărîmate, iată o grădină foșnind. Straturi de flori aprinse licărind abia în reflexele palide ale geamurilor, cîteva bănci pe care stau doi muncitori de vorbă, fumînd cu gesturi rare. Asta-i „uzina", cum o numea zețarul Ion Hampu, a doua noastră casă. Aș vrea să mă opresc să schimb o vorbă-două cu linotipiștii, să ascult torsul mașinilor de dedesubt, să mai aud țăcănitul regletilor și al vingalakului, dar dacă mai întîrzi o să plece tovarășa Angela, bibliotecara, și cu ea am treabă.

Urc scările ciubului în goană. De sus se aud voci de bărbați și un țăcănit de zaruri aruncate. Schimbul I a terminat de mult treaba. Ah, numai s-o mai găsesc pe bibliotecară, pentru că altfel reportajul meu e compromis. Și-i păcat. Auziți: cum mai merge munca culturală în tipografia această, și dacă dă Dumnezeu, și ceva pentru scriitorul zelos care vinează un subiect de schiță: ce-ați zice de o poveste sunînd cam așa: am fost, am văzut. E bine totul, dar... Ei, aici e-aici! În secția, să zicem Legătorie, am găsit pe tovarășa X care se mai luptă încă cu buchiile alfabetului. Sau nu, mai dramatic este altfel: la Mașini Plane există un rotar (ăsta e un termen tipografic care va face praf pe neștiutori!) care abia acum a fost adus pe băncile școlii de alfabetizare. Strașnic! Trecînd prin curte am și văzut geamurile clasei mici, cu plafonul jos, unde cu opt ani în urmă o femeie înălțută și delicată preda oamenilor de serviciu abc-ul. Acolo, tot într-o astfel de seară, mi-am simțit ochii umeziți de lacrimi văzînd acele cîteva mîini mînjite de cerneală ale muncitoarelor, scrîndu-și numele pentru întîia oară. Nu, zău că merită să fac drumul pînă aici!

Clubul e luminat, cum se zice a giorno. Vechea casă a patronului cu ferestre înalte, acoperite cu perdele de pluș, cu parchetul lustruit lună, cu un salon strălucitor și cu o vatră în cărămidă aparentă și fier forjat, e plină de oameni. Taci, îmi zic, că am nimerit la o reuniune tovărășească! Te pomenești că iar au luat tipografii mei steagul roșu de producție pe întreaga secție a poligrafiei și e rost să-i văd cum petrec. Aș, de unde! E o seară obișnuită, ca multe altele. Pe o tablă școlărească, neagră, se întocmește un clasament al celor care joacă biliard, o chestiune complicată cu multe cifre pe care n-am avut timp s-o dezleg. Într-un colț se discută șansele echipei de fotbal a întreprinderii care se ține deocamdată bine în campionat. Trec mai departe; în sfîrșit, iată pe femeia aceea slăbuță, cu ochelarii prea apropiați de ochi. E tot la locul ei, pe scaunul de stejar cu spătarul înalt, mitocosind în hîrtoagele ei. Parcă ieri i-am restituit ultima carte pe care mi-o împrumutase. E la fel de palidă și de binevoitoare. Mă recunoaște numaidecît și-mi face loc alături. Mă întreabă ce mai fac? — Am venit cu o chestiune serioasă la dumneata. — Care? întreabă. Zic: ceva pe linie culturală. Tovarășa Angela mă ceartă puțin: — Ți-ai mai adus aminte și de noi! — Ce să fac? Treburile. Mai bine mai tîrziu decît niciodată!

Cam ce-aș vrea să știu? În două cuvinte și jumătate îi spun: aș vrea ceva „gras" pentru un reportaj cam o schiță. Mă înțelegi? Ma înțelege. E numai urechi. Ei bine, ce? — Domnule, cum stați cu analfabeții? Dă-mi numele unuia mai îndărătnic la învățătură. Unul încăpățînat care în loc să vină la cursuri trage la baletul din colț. Pentru că, să nu-mi spui că toți merg la vot, așa, sloară!

Tovarășa Angela se uită la mine lung. Ochii îi scîpesc dincolo de lentilele ochelarilor apăsați pe nas. Ca și cînd mi-ar zice: Ai băut ceva înainte de a veni aici? Tot nu înțeleg. — Atunci poate măcar o femeie de serviciu, ceva, o să găsești dumneata. Una care are trei copii acasă și spune că n-are timp să stea aici și după masă. Îmi trebuie un subiect dramatic. Mă cunoști, nu pot să mă duc la redacție și să dau din umeri: Fraților, am fost și n-am descoperit nimic! E vorba de o sarcină importantă: reportaj despre culturalizarea maselor. Au știut ei de ce m-aș trimite. Sînt doar reporter special. Trebuie făcut ceva inteligent, spectaular, care să-l facă pe acerbul redactor-șef să spună: o avea el (e vorba de mine) defectele lui, dar cînd se duce nadeva, nu se întoarce cu traista goală. Or, mie asta-mi trebuie. Ea, să-mi spună un nume, că restul îl fac eu! Ce dacă n-o să-l văd pe analfabetul meu! Eșuată imaginație! Cam în genul ăsta: e înalt, tăcut și încăpățînat. Un muncitor foarte bun, dar cu prejudecăți. Nu vrea și pace să se apuce să deschidă o carte. „Sînt bătrîn, ar zice. La ce-mi mai trebuie mie acum să știu să citesc..." Și așa mai departe. Totul e să lucrezi în contraste. O ființă violentă și una așa, mai stearsă. Alb și negru. Lupta bineînțeles cu răul.

Tovarășa Angela a înțeles. N-am noroc. Ultimul analfabet al tipografiei, pe numele său Vasile Ivan, care lucrează la secția linotipie, și-a luat încă de acum trei ani diploma de patru clase elementare! Să-mi fi văzut fața... — Nu, zău, tovarășă Angela, ia mai caută, poate mai găsești ceva, un mohican. Ultimul mohican! stărui eu. — Ce-ai vrea, domnule, să-l inventez eu? Dacă nu e, nu e, și gata! Ei, comedie!

Uite, de-aia nu mai scriu reportaje. Nu-mi plac reportajele roz! Te duci, vezi, scrii! Totul e bine, e frumos, e înălțător. Zic atunci: tovarășă Angela, ia mai spune-mi ce se mai întîmplă pe aici? Poate te prind cu ceva. Ia-mă de mînă și du-mă la vechea școală de alfabetizare, că eu am trecut prin curte și am văzut lumină. Să nu crezi că-mi scapă ceva. Bine, nu mai sînt analfabeți, dar trebuie să mă încredințez eu, cu ochii mei. — Haide, zice, și mă ia de mînă. Pășește înaintea mea cu mersul ei grăbit, mititică puțin. Urcăm alte scări, deschidem ușa. Ia să vezi cum o prind eu pe tovarășa asta cu folfrica! Știe că sînt trimis de o revistă și vrea să-i facem tipografiei publică reclamă. — Bună seara! spunem. Așteptă să aud un țîșnet precipitat de hîrtie. Școlarii maturi or să ascundă caietele și eu am să rămîn cu buzele umflate.

N-am avut noroc. Am nimerit la un curs seral organizat de U.T.M.: „Să ne cunoaștem patria"! Stau și ascult prostit. Cincisprezece sau douăzeci de tineri cu ochii ațintiți pe o hartă. Ies rușinat. Tovarășa Angela nu se mai lasă: haide cu mine să-ți mai arăt ceva. Străbatem curtea și iar urcăm cîteva scări. Deschide o ușă. Aud un pian. Bătrînul pian al tipografilor, moștenit se pare tot de la Razidescu, vechiul patron. Era cam dezacordat. E și acum. Noroc că nu am o ureche prea pretențioasă. Pe clapele acestea au apăsat degetele legătoreselor de la etajul III, încercînd primele acorduri ale unor romanțe știute mai mult din memorie. Pe femeia asta micuță, cu o grație tristă a capului (ceea ce era foarte ciudat, pentru că în realitate este o ființă foarte veselă), o cunosc: e instructoare de dans a întreprinderii, Teodora Sebastian. Mă salută cu un gest ușor al mîinii. Dacă îmi aduc aminte, a dansat cu ani în urmă la Petersburg sau nu știu în ce mare oraș al lumii. Acum, după orele de serviciu, predă voluntar un curs de balet. 22 de copii, cu ochii puri, cu brațe albe și moi: o ceată de fluturi albi pe parchetul cantinei. Ehei, pianul ăsta dezacordat, cu cîteva clape surde, face minuni! Zbor al mîinilor, euritmie pînă de grație. O grădină cu flori desfăcute, mici parașute argintii așezîndu-se lent pe pămînt, o aterizare moale și iar pianul, mai grav, sunete adînci, poate măsurile unui vals uitat... 22 de copii, cu fețe strălucitoare, cu privirile pline de lumină. Copiii unor tipografi care muncesc aici în „uzina noastră". Nu 22 de copii uitați de maidanele pestilențiale de altădată, nu copii lepădați între gunoaie, cu bube dulci la gură, slabi, mîncați de tifos și de păduchi, scheletici ci 22 de urandafiri albi, fragezi, mișcîndu-se cu grație pe parchet.

Acum să văd eu, spune femeia cea mică, aviind pe chip o grație tristă. Dacă, patina, asta s-o scriu neapărat. Creație proprie. Și iar alunecarea omuleților în sunetele pianului dezacordat. Acest corp de balet a obținut trei premii la concursurile de soliști cu prilejul întrecerii finale în cinstea Zilei Copilului. Dacă nu cred, uite diplomele aici. Poftim! Corpul de balet are o vechime de doi ani numai. Parcă predai un curs de dansuri pentru maturi, îi spun femeii cu chipul grav și visător. — Da, dar acum se ocupă altcineva de ei, au un profesor, pe tovarășul Holevas Gh. Echipa de dansuri a tipografiei a obținut premiul I pe țară la concursul dat în cinstea Festivalului de la Moscova!

Uite ce e: femeile astea vor să mă facă praf. Nu-mi plac reportajele roz. Noroc cu pianul dezacordat, că altfel prea ieșea o prăjitură epică în mai multe tablouri!

Stai, că nu s-a terminat! Ia hai dumneata cu mine, zice tovarășa Angela, cea cu ochelari. — Nu crezi că-mi ajunge? — Ți-o ajunge dumnitale, dar prea te-ai îndoit. Alături, o ușă. Parcă am auzit ceva. Era numai un murmur stins de voci omenești. Cercul „Atelierelor Grafice nr. 1" se afla într-o pauză. Ia așezați-te dumneata colea frumușel și ascultă. 70 de persoane. Astăzi avem și ceva absenți. — Na, ma bucur eu. Tot mai e cite ceva care nu merge. Tovarășul Cristache Zaharia (ah, ce-ar fi mers aici un portret cum scrie la carte! Renunț însă. Reportajul nu suportă asemenea lucruri!) mă liniștește. — Nu e ce crezi dumneata. Avem aproape totdeauna absenți (aha!), dar oamenii lipsesc pentru că sînt în schimbul de după masă! M-am desumflat. Nici aici n-am nimerit-o! — Mai vrei ceva, zice tovarășa Angela? Poftim iar afară în curte, să te urc în sala cea mică a clubului. O urmez umilit. Sus, orchestra tipografiei. Șase oameni. Nu e cine știe ce: patru linotipiști, Oprișan Traian, Oprișan Mircea (frați) Cetățeanu Vasile și Moțoi Lambru, unul de la Expediție: Aurică Bucur, o femeie: Stancu Janeta. Nu sînt șase. Sînt șapte, mai e și tovarășul Pirvu Nicolae de la Legătorie.

Mă uit pe perete. Uite-l și pe Molnar. Care Molnar? Molnar de la Zețărie, cu care mă certam pentru că îi aduceam totdeauna tîrziu Bunul de tipar. Mai e și Bartok, șeful de la offset. Ia te uită, ce costume și ce alură de orchestră mare. Gleen Miller. Două tobe, un acordeonist, basca restul! E timpul să plec. Va să zică am scris reportajul. Ce mă fac, că e un reportaj roz? Și mie nu-mi plac reportajele roz.

În poartă mai privesc fațada roșie, luminată de un reflector ascuns între frunze de iederă. Sus, la Zețărie, ard bastoanele cu neon, aruncînd pe dalele de piatră o lumină albăstruie. Cei doi muncitori, tot mai fumează pe banca grădiniții în care strălucesc abia crestele de cocoș al cannei indica. Aceasta nu e o uzină, este o școală...

Eugen Barbu

Bibliotecara Olga Secure

Ce-mi spuneau Buhușii pînă acum cîteva zile? Un cerc negru pe hartă, un nume care îmi trezea în minte uniformele kaki din timpul criminalului război antisovietic (atît de favorabil prosperității acționarilor și directorilor fabricii de postav).

Altceva nimic.

De ieri însă, cînd trenul s-a oprit în gara tîrgului moldovenesc cocoțat pe deal, și eu am luat-o de-a lungul liniei ferate, pe ploaie, între bănci de aramă ai copacilor tomnatici, Buhușii au încetat să fie pentru mine un cerc mic, negru, pe hartă, o amintire de culoarea războiului ori o vorbă de duh. De numele lui mi se leagă azi chipuri de oameni, cunoscuți pe care i-aș recunoaște într-o mie, și chiar și o prietenă, bibliotecara fabricei. Cînd mă gîndesc la Olga Secure, o fată brunetă și slăbuță de douăzeci și doi de ani, îmi vine firesc în minte și vechiul țesător Vamanu, care a fost „angajat" în fabrică la mutura vîrstă de... 10 ani, ca să adune țevile și să le ducă de la țesătorie la torcătorie, și Ianeta Abovici martoră a atîtor adunări în Casa Poporului, prin anii de grevă 1920—1921, și Maria Iureșu, contabila tînără în a cărei lungă fișă de lecturi intră și versuri... Dar dacă din toate aceste figuri am rămas legată de Olga Secure, e poate pentru că ne-am dat amîndouă seama de o rudire între meseriile noastre „de bază". Eu mă consider încă învățătoare (cu stagiul întrerupt), care apropie cartea de copii; ea, bibliotecara, face același lucru pe scară de masă, pentru părinții copiilor. Așa că, nu odată, convorbirea noastră a avut aspectul unui puțin ciudat schimb de experiență...

Dar s-o încep, cum se cuvine în orice portret, cu biografia. Ea nu mi se aseamănă. Tinerețea mea? Eu n-am avut ceea ce se cheamă tinerețe. De pe băncile școalei, cei de o seamă cu mine s-au pomenit azvîrliți de-a dreptul în război. Peste dorurile noastre au șuierat sirenele, visele noastre au explodat cu bombele, iubirile se înfiripau sau se ratau sub felinare camuflate. A doua zi după înmînarea diplomei de bacalaureat, m-am apucat să învăț mașina de scris, și ani întregi am completat sugestia de salariu didactic, cu copiatul actelor. Abia după eliberare au pornit cei de o seamă cu mine, însetați, să trăiască viața, dorind s-o trăiască repede, de două ori mai repede, spre a răscumpăra tinerețea prădată...

Iar Olga Secure? Ea avea 5 ani la izbucnirea pojarului, 9, la 23 August și 12, la naționalizare. Cînd tată-său o lua prin fabrica devenită și a lui și a ei, Olga a văzut innoindu-se mașinile, înființîndu-se un spital întreg în casa unui singur director, și deschizîndu-se pentru prima oară biblioteca. Visele ei și-au luat zborul ca păsările, fără teamă că vor cădea cu aripi însingerate. La 15 ani a început să învețe mașina de scris, a intrat ca dactilografă la fabrică, dar orele cele mai plăcute începeau după muncă, în biblioteca unde dădea ajutor voluntar, predecesoarei azi pensionare Astfel că, în 1953, Olga Secure a fost trimisă la școala de șase luni a bibliotecarilor, la București, iar în 1957, la schimbul de experiență între bibliotecarii țării, la Sibiu.

Aceasta e scurta biografie a unei cetățence din Buhuși, vechiul tîrg moldovenesc în care mai există și azi hanul lui Ștefan cel Mare, cu ziduri groase ca de cetate și ferestre zăbrelite, (în curînd, moara anexată clădirii va fi mutată, pentru a se păstra zăbrea cea veche exclusiv ca monument istoric). În acest oraș care s-a dezvoltat în jurul fabricii de postavuri și casinci, întemeiate de colonelul Eugen Alcaz, în 1885, și exploatată de mari acționari și concerne autohtone și străine, ca și de coroană, printre cei 50.000 de locuitori legați prin cel puțin un membru al familiei sau o rudă de fabrică, Olga Secure are un loc al ei, și un rol, pe cît de mărunt, aparent, pe atît de mare în realitate. Bibliotecara unei fabrici de proporțiile Buhușilor? Vă dați seama? Înseamnă că răspunde de calea spre inimile sutelor și sutelor de cititori mai mult sau mai puțin credincioși a celor 29.000 de cărți. Înseamnă că și ea răspunde de soarta de azi a literaturii, într-un cuvînt tehnic, de cultura de masă a fabricii. Dacă Iancovski responsabilul clubului, înzestrat cu table de șah, cu joc de rummy și un mai puțin cunoscut joc, șubacul, se ocupă de destinderea muncitorilor în orele libere, de ansamblul teatral și coral pentru care s-a adus un dirijor special și permanent — Mihail Drimbe (devenit buhușan prin căsătorie), prietena mea, Olga Secure, caută căi noi de dezvoltare a gustului de citit. Și dacă fabrica se poate mîndri azi cu zeci de inovații, în producție, nu mai puțin lăudabile sînt metodele și inovațiile Olgăi. Cea mai simplă, e seara de ghicitori și proverbe, un fel de șezătoare aproape sătească. O metodă specială, e ceea ce se cheamă „Cartea Zilei". La bibliotecă se va prezenta un roman, nu printr-o expunere, seacă, doctă și depărtată de inimă, nici printr-o lectură oarecare. Ai zice că te afli la teatru. Scena? Un podium. Cortina? Coperta cărții, desenată aidoma, în mare, și fixată într-un cadru. În fața „copertei", se prezintă pe scurt cartea, pînă la un capitol sugestiv cînd...

...cînd „cumătrul" se dă la o parte, coperta se deschide, și în cadrul scenei se joacă acțiunea ulterioară... (Nu-mi amintesc și eu, cum jucam la școală basmele, cu elevii din clasele mici, în loc să li le povestesc?).

În sfîrșit, o altă inovație, nu mai puțin atractivă. Există după-amieze de „întîlniri între eroi". Bibliotecara decupează în ajun insigne cu numele multor personaje. Nataișa, Pierre Bezuhov, Nicoară Potcoavă Darie, Adam Iora, Meresiev, Mitru Moț, etc. etc... Insignele și le prind la întîmplare participanții la întîlnire. Ei trebuie să se recunoască și să se apropie unii de alții, așa cum s-au întîlnit în carte. Firește, cei ce n-au citit istoriile eroilor, se simt îndemnați s-o facă, pentru a-și găsi la vremea întîlnire, prietenii... predestinați...

Firește, nici una din metodele de muncă ale bibliotecarei mele, nu sînt fapte de arme pe cîmpul de bătaie. Dar așa cum stau în clipa de față, pe dealul Buhușilor, unde, un buhușan aprindea pe vremea lui Ștefan, focul de semnal la nevoie, așa cum cuprind cu privirea fabrica între „codru de aramă" ai toamnei, știu sigur că războiul împotriva întunericului de secole, se duce și cu aceste atacuri fără trompetă, de zi de zi, și cu aceste mărunte victorii ale mărilor dar modeștilor mei prieteni.

Veronica Porumbacu

Desen de IULIAN OLARIU

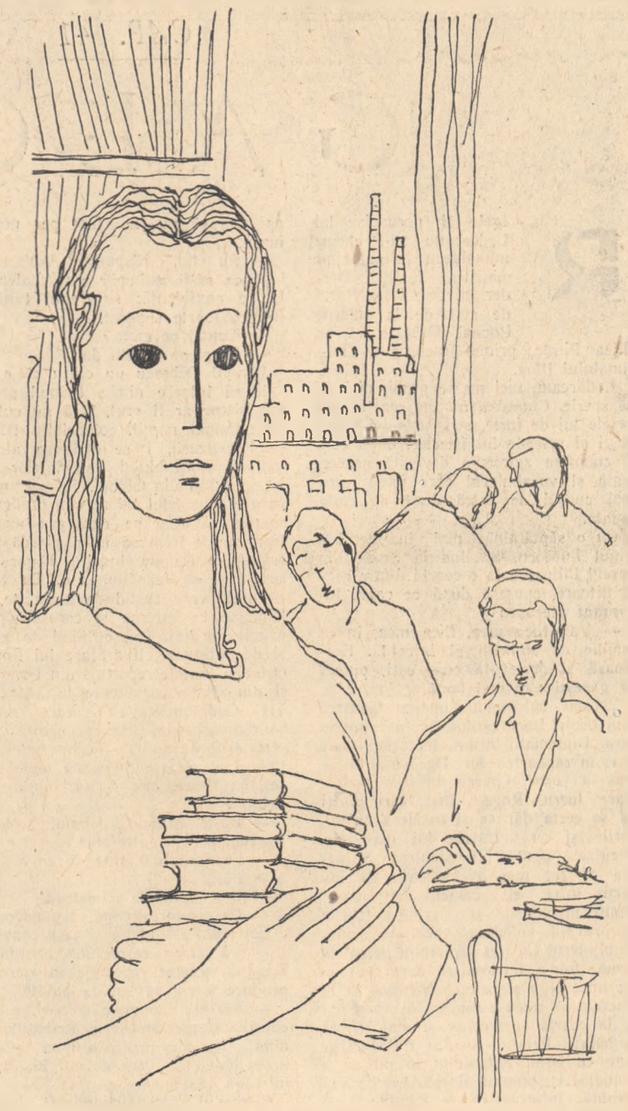

PRIETENELE

Un prieten de al meu, pictor, i-a făcut un portret acum 4 sau 5 ani. E un om de mare talent prietenul meu, dar Aristiței nu i-a plăcut portretul. Nici nu vrea să audă de el. A urîțit-o — zice — a îmbătrînit-o. Ce, ăla-i portret? Așa arată ea? După cît a sucit-o și a-nvîrtit-o pictorul ăla mustăcios și a pus-o să stea țeapănă și nemișcată, a crezut că o să iasă cine știe ce, și cînd colo, nici nu seamănă! Așa fac și unii gazetari. Unul scria bunăoară că-i nelipsit de la club; cum iese din producție — zicea — la club se duce și stă pînă seara, pînă noaptea; studiază, repetă, cîntă cu orchestra de balalaici; și asta nu așa de 3, de 4 ori pe săptămînă, ci zi după zi. Dar cum să fie așa? Nici vorbă de așa ceva. Întîi de toate că patru seri pe săptămînă e la școală (Școala serală de artă populară) și pe urmă, dacă e vorba de studiat, studiază și acasă, dar cît privește clubul, ar fi ea fericită să fie așa cum scria ăla, numai la club să cînte, dar timpul nu-i îngăduie une ca asta; înainte de toate e munca în producție, și are o muncă grea: să stai ore întregi lîngă gura cuptorului, să-l îndopi cu metal și să călești metalul în fum și în căldura aceea, nu e treabă ușoară.

Mă uit la ea, la mîinile ei mici, fragile, la umerii înguști, ca de copil, la întreaga ei înfățișare micuță ca de japoneză sau de chinezoaică și încerc să mi-o imaginez în fața cuptoarelor dudui,incălzite la roșu, sau pe scenă, cîntînd și primind ropote de aplauze.

Pentru că nu-i plac floricelele, voi nota sec și laconic tot ce știu despre ea — bine înțeles, fără comentariul de rigoare. Cu 5 sau 6 ani în urmă era elevă la Bîrlad, într-o școală profesională. Venea din apropiere, de la Murgeni. Fuseseră zece copii în familie, 6 fete și 4 băieți. Și toți, în afară de o soră (acum colectivistă) plecară de acasă — unde era sărăcie și lipsuri și pămînt puțin pentru atîția — și se împrăștiară prin țară, intrară în școli și în fabrici și se calificară. Aristița învățată și ea cu sîrguință, termină cele 3 clase profesionale, veni la București și se angajă la Atelierele C.F.R. Grivița Roșie. Veni cu prietena și colega ei de școală, Aurica Buhuș, bîrlădeancă și ea, și se angajară amîndouă aici; ea, Aristița la secția de călire: cealaltă ca strungăriță la atelierul de fierărie. Erau prietene bune și au rămas prietene bune; una, Aristița, e mică și firavă, ocheșă, drăgălașe, cu ochi vioi, inteligenți, vorbăreață și înțiptă; cealaltă, Aurica, e înaltă, trupeșă — Aristița îi spune „țigancă", dar nu e, are numai ochi focoși și părul mare împletit în cozi groase și, bine înțeles, nelipsitul breton pe frunte; îi plac dansurile naționale și le interpretează cu pasiune și nerv. Aurica e acum proaspăt angajată, de la 1 septembrie, în ansamblul de dansuri C.F.R. Giulești; a fost în Bulgaria și visează să cutreiere alte țări și să interpreteze din ce în ce mai bine dansurile noastre naționale. Între-timp, de cînd lucrează la Atelierele Griviței, a devenit fruntașă în muncă și s-a făcut cunoscută în tot cartierul prin vocea ei melodioasă și caldă, Aristița s-a căsătorit cu inginerul Neagu Artimon; „dragostea n-are margini" spune ea; urmează cursurile școlii serale de artă populară; e hotărîtă să facă totul să ajungă la conservator și visează să devină o bună cîntăreață.

Toate drumurile îi sînt deschise.

Al. I. Ghilia

Balada instructorului grăbit

Nu știu dacă are geamantan sau nu, dacă îi plac grădinile, ferestrele unse cu var sau dacă a întîlnit în cale o fată de arhivar. ...Știu însă că — la fel ca pe eroul lui Topîrceanu — un demon îl pune-n mișcare, o taină-l îndeamnă la drum. Instructorul grăbit nu se poate opri nicăieri. Azi începe instructaj la echipa din Dragomirești, iar peste două săptămîni sau cel mult o lună, pleacă la Mogoșoaia, iar peste alte trei săptămîni sau două luni „renunță" în favoarea căminului cultural din Popești. (Itinerariul și datele nu-s obligatorii. Ambele variază de la caz la caz).

Aceștia sînt, cum s-ar spune, instructorii „descurcăreți": vin la repetiții, încep instructajul, repartizează chiar și rolurile apoi, la chenzină, ridică senini „drepturile" și... lăsînd totul baltă, trec la instruirea altei echipe. Fără nici o strîngere de mînă, fără spirit de răspundere, simplu, fără nici o complicație.

(Dacă rîndurile de față au oarecare contingență cu felul de a munci al instructorului A. Tomescu, care după două săptămîni de instructaj la căminul cultural Mogoșoaia a plecat în concediu și după alte două de la întoarcere a părăsit echipa — lucrul nu este o simplă coincidență..). Oamenii au rămas încurcați? Timpul s-a pierdut? Ce contează! Au fost repetiții? Au fost. Instructorul a venit? A venit. Deci, omul are drept să ia bani pe timpul „lucrat". Rezultatele muncii nu interesează pe nimeni. Nici chiar pe tovarășii de la secția culturală raională!

Dar să ne întoarcem la instructorul grăbit. Ca și chiriașul grăbit, el vrea „multe schimbări de decor". Și pentru că în cadrul aceleiași echipe nu-și poate realiza dorința, face cît mai multe instructaje — 3, 4, 5, 6. (Nici musca de pe căciula dumneavoastră nu e cu totul întîmplătoare, tovarăși Constantin Alexandru, Al. Străjescu, Dinu Ilie și alții).

Există și instructori... perseverenți, pe care nimic nu-i înspăimîntă. Nici numărul mare de instructaje, nici lipsa de legătură între meseria lor de bază și munca artistică de îndrumare pe care o prestează. Deși e desenator cartograf, tovarășul Toma Marinescu predă dansul la cooperativa „Îmbrăcămintea". Lipsa de contingență între meserie și funcția ce o dețin, nu contează. Totul e ca treaba (citește *leafa*) să meargă...

Cu echipa rezolvă ușor instructorul grăbit. După principiul: nu le place cum lucrează, la revedere. Aceeași soluție o are și dacă publicul este... însensibil la unele spectacole realizate de el.

De la un timp însă nu prea le mai merge acestor instructori grăbiți. Nu-i vorbă că și numărul lor a scăzut. Dar artiștii amatori au devenit exigenți. Ei nu vor să se facă de rîs în fața spectatorilor, amînînd la infinit datele premierelor, schimbînd mereu repertoriul sau prezentîndu-se cu spectacole de slabă calitate. Echipierii, directorii de cămine culturale și șefii secțiilor culturale cer instructori pregătiți.

Gabriela Bucur

EI AU UN NUME...

Cînd eram mic, îmi amintesc, venea la noi, din cînd în cînd, un bătrîn care de fiecare dată ne aducea diferite obiecte de podoabă sau casnice, cu încrustături artistice dăltuite cu migală în lemn. El scotea de la curelele opincii, înfășurate peste obiele pînă sub genunche, un fluier mititel din lemn de prun și cînta doine și hore care uimeau pe toți cei ce-l ascultau. Uneori cîntecul îl înflorea cu strigături făcute de el. Niciodată n-am aflat însă numele „artistului", al acestui rapsod popular. Pentru mine, ca și pentru mulți alții, a rămas un anonim.

Mi-am amintit acest lucru într-o zi pe la amiază, cînd mă aflam într-un sat, Poiana, din raionul Răcari, unul din raioanele megieșe ale Bucureștiului. Venisem anume în această așezare cu rezonanță poetică să culeg însemnări despre artiștii satului.

Am așteptat destul de mult pînă să se adune tinerii și bătrînii la cămin. Însă nu degeaba. Între timp, am aflat de la președintele Sfatului, de la profesor și învățători, lucruri minunate despre viața satului, dar mai ales am cunoscut istoria plină de întîmplări cu tîlc a înjghebării activității culturale în acest sătuc îndepărtat.

În satul Poiana n-a fost niciodată activitate culturală pînă acum zece ani. Atunci, un cetățean din sat, un om cu vază, mai în vîrstă, isteț și bun de glume, a făcut rost de sală pentru „Căminul cultural sătesc" cu concursul organelor locale. Cămin era, dar nu erau tineri. Noul director, Titi Nicolescu, așa se numea, a stat de vorbă cu învățătorii de sat, Ioana și Pană Iancu, și au cumpănit mult împreună ce să facă, cum să atragă tinerii. În sat activa secta „Oastea Domnului", care pe vremea aceea atrăgea destulă lume. Lupta trebuia totuși începută. Titi Nicolescu a adus primul un mănunchi de băieți — țărani muncitori, și a alcătuit un cor de vreo zece persoane. Cum? Știe ei, și nu prea vrea să spună. El îl dirija. Cîntau cîntece cunoscute, auzite, așa — după ureche. Dar un cor din zece persoane nu merge. Se aude fiecare voce. „Ce-ai făcut, tovarășe învățătoare cu fetele? Vin ori ba?" — o întreba pe învățătoarea Ioana Iancu, necăjit. Dar cu fetele a mers ceva mai greu. Mamele nu voiau să le lase. Ziceau că la cămin „e stricătură". Dăinuia de veacuri un obicei în satul Poiana nu prea curat și omenesc, de care se temeau pe drept cuvînt mamele. Acest obicei era încurajat și de sectele religioase. În timpul unei adunări de oameni, seara, băieții „furau" fetele și le duceau acasă ori pe la neamuri prin satele vecine, fără să știe nimeni nimic. Trăiau împreună cîteva săptămîni, și dacă băiatul cu fata se împăcau bine, deabia după aceea își anunțau părinții și se cununau întrînd în ocrotirea legilor civile. Iată de ce mamele nu se lăsau înduplecate. Dar nici învățătoarea Ioana Iancu n-a dat înapoi. Dintre toate mamele, cele mai arțăgoase erau Florica Dicu și Badea Alexandrina; amîndouă aveau două fete tare frumoase, pe Oița și pe Milica. Dar n-au scăpat de gura învățătoarei. Le era și rușine oarecum de ea pentru că le învățase carte atîția ani și „le crescuse cu omenie". Au cedat, pînă la urmă.

— Le lăsăm, pentru că avem încredere, dar de se întîmplă ceva cu ele, să vă mutați din sat, i-a spus Florica Dicu.

De aci n-a mai mers așa greu cu convingerea tinerilor să vină la cămin. S-a alcătuit un cor din cîteva zeci de persoane și o echipă de dansuri. Au pregătit primul spectacol. L-au prezentat în fața întregului sat. A fost un moment de pomină care a răscolit multe inimi și suflete. Cu acest eveniment a fost răsturnată tradiția, s-au produs transformări în mințile oamenilor subjugate de credințe deșarte. (Mamele fetelor veneau pe la cămin să vadă ce și cum!) Au început apoi turneele prin satele vecine, concursurile la raion, regiune și în sfîrșit pe țară. Azi toți pereții căminului sînt căptușiți cu diplome și steaguri roșii de mătase. Li s-au dat de către raion instrumente muzicale și costume naționale. Artiștii amatori au prins dragoste de cămin. Veneau regulat la repetiții. Uneori raionul le trimetea instructori pricepuți. Programele și spectacolele, mesajul artei lor cîștigau calități artistice. N-a trecut mult și în viața artistică a satului s-au petrecut lucruri de-a dreptul extraordinare. Din proprie inițiativă, bătrînii au alcătuit o echipă de dansuri. „Vrem să nu moară dansurile noastre bătrînești, că tare-s frumoase" — a spus țăranul muncitor Focaru Gheorghe, a cărui fiică, Gheorghița, era și ea în echipa tinerilor. Și astfel dansurile locale, adevărate perle coregrafice, ca **briul, dura, resteul, bălțuța, hora la patru,** au renăscut. Cînd bătrînii au fost văzuți la dansuri, și țiganii rudari și cărămidari au înjghebat o echipă. Fata rudarului Vlada, Elena, a condus echipa. Strașnic mai jucau dansul lor pitoresc „țigănească pe bătute". Pe unde au fost la concursuri s-au întors cu glorie. Văcarul satului, Constantin Grigore, cîntăreț din fluier, a venit și el la cămin. Cînta solo doine ciobănești și hore. Apoi și-a făcut o echipă de tineri fluieraș pe care i-a învățat să cînte. Ce necaz pe el, cînd băieții i-au plecat la armată! Era în preajma unui concurs. Alcătuise un memoriu ca „să-i amîne batîr pînă după concurs". Activitatea căminului cultural s-a dovedit folositoare de atîtea ori pentru obștea satului. Cîntecul, dansul, conferințele cu caracter cultural și științific, au atras toată suflarea așezării. Dar nu numai atît: cele două brigăzi artistice de agitație, „Ochi și urechi" și „Vede tot", conduse de profesorii Păunescu Teofil și Ion Gheorghe au avut darul să pună anumite nereguli la punct. Ce la cooperativă au fost criticați că nu se găsea în permanență sare, chibrituri, țigări și gaz. A fost lăudat comitetul de femei pentru izbînzile dobîndite în acest an în creșterea păsărilor și a viermilor de mătase. Unii se supărau cînd erau criticați dar le trecea. Referentul cu starea civilă și-a vărsat năduful pe fiul său Mircea care era în brigadă și care cînta melodia „Hai, vino mîine", arătînd că așa face taică-său cu cetățenii care vin la sfat și cer diferite acte de stare civilă.

Căminul cultural a devenit un punct de atracție, mai bine zis inima satului. În momentul de față, corul căminului numără 150 de persoane. Programul lui atrage tot satul. Sătenii vin în fiecare seară să asculte recenzii despre cărți, conferințe, vin la repetiții, la cercul de cultură generală ori la cel zootehnic. Vin cu dragă inimă și dau prinosul lor de talent sau de atenție. Ar veni cu și mai multă dragoste dacă regiunea le-ar trimite aparatul de cinema promis de multă vreme, ori dacă le ar da ajutor să-și ridice un nou cămin cultural. Merită toată atenția cei din Poiana: este satul cu cea mai bogată activitate artistică din raion; satul care a trminat cel dintîi cu analfabetismul, satul cu cei mai mulți cititori ai bibliotecii, grupați în 35 de cercuri de citit. Țăranul muncitor Dumitru Susai este declarat cel mai bun cititor din sat. El și-a făcut acasă un adevărat cenaclu, o veritabilă sală de lectură, unde vin în fiecare seară vecinii să pătrundă bucuriile cărților.

Toate acestea le-am aflat de la directorul școlii Brîncuș Gheorghe și învățătoarea Ioana Iancu, așteptînd artiștii satului să vină la cămin. Mi-am dat seama că revoluția culturală la sate este condiția primordială pentru a arăta oamenilor drumul spre-o viață adevărată. Dovadă vie sînt acele adunări ale „Oastei Domnului", care se țin din ce în ce mai rar și care au devenit cu totul anemice. Chiar și cei mai înfocați propovăduitori ai acestei secte au căzut în mrejele îndoielii. Căminul a atras sătenii ca un torent de neînvins.

...Peste sat coboară înserarea de toamnă care strecura umbrele de-a lungul ulițelor, peste casele și ogrăzile pline de bogăția recoltei. Turmele satului, liniștite, se întorceau alene de la păscut. Plutea încă în aer, în transparența luminoasă a cerului, ceva din oboseala grea a zilei. Toamna era în toi, muncile zvîcneau pe întinderile cu porumburi și grădini, lupta pentru strîngerea recoltei încordase toate brațele, toate forțele. N-a trecut mult și au început să se îndrepte spre cămin, de pe toate ulițele, tineri gălăgioși, fete chihotind, bătrîni șugubeți care trăgeau din trabuce. Își dădeau întîlnire la repetiții artiștii satului. Acești artiști au fiecare cîte un nume. Nu sînt anonimi. Ei transmit mesajul artei lor popolare, îmbogățind comorile folclorului poporului nostru. N-ați înțeles firul întîmplării cu bătrînul artist anonim?

Vasile Căbulea

RADACINILE

CAP. 41

GALOP

Regele îi poruncise lui Urdăreanu să-i cheme numaidecît la palat pe ministrul Justiției Derderian, pe subsecretarul de stat de la Interne Pompil Orbescu și pe Milea Pitroc, primul-procuror al Tribunalului Ilfov.

Urdăreanu nici nu se grăbi, nici nu se sperie. Cunoștea mîniile regelui, accesele lui de furie, strigătele lui nebunești și urletele lui isterice, după care îi cunoștea zgîrcenia devenită proverbială și vocabularul care uneori era mai curînd de șatră decît de curte regală.

Cu o săptămînă mai înainte, bătrînul Lupescu, asistînd în casele din parcul Filipescu la o ceartă dintre rege și țiitoare, spusese după ce capul încoronat plecase:

— Vai, fiica mea, fiica mea, în ce familie de smintiți ai intrat!... Frumoasă și deșteaptă cum ești, puteai să găsești alta mai bună.

Vorbele bătrînului Lupescu făcuseră întîi ocolul Bucureștilor. Acum colindau țara. Diplomații străini le însemnaseră și ei în rapoartele lor. Dacă s-ar fi rămas la vorbe, parcă tot n-ar fi fost mare lucru. Regele însă nu numai că se certa dar se și încăiera cu surorile și cu fratele lui mai mic, Niculae, pentru moștenire. Se părea că tot mai aveau ceva de împărțit între ei, castele și moșii, munți și păduri și ferme, fabrici și prăvălii și chiar vechi și scumpe bijuterii. Cu trei săptămîni numai în urmă, într-o întrevedere care avusese loc între rege și prințul Niculae, de la discuție se trecuse repede la ceartă iar de la ceartă se trecuse și mai repede la bătaie. Prințul Niculae îl lovise pe rege cu botul pantofului în pîntec și izbindu-l cu pumnul îi spărsese arcada dreaptă. Înfuriat, regele izbutise pînă la urmă să-l pună jos pe prinț, să-i frîngă o coastă și să-i rupă o buză. Lacheii, grămădiți pe la uși, ascultau gemetele și înjurăturile, însă nu cutezau să intervină. Nu îndrăznise să intervină nici el, Urdăreanu. Abia după ce prințul Niculae plecase ținîndu-se de coaste și amenințîndu-l pe Buzat cu împușcarea, întrase la rege, îi pansase arcada spartă și îl ajutase să-și schimbe hainele, hărtănite în totul luptei, cu altele.

Regele dăduse poruncă să fie chemați cei trei înalți demnitari pe cînd se afla încă în plapumă și sub stăpînirea primelor impresii pe care i le făcuse lectura ziarelor. Pînă să-i primească pe cei chemați, suveranul trebuia să-și ia baia care, fără îndoială, îl va mai calma, să trimită după frizerul care-i rădea barba deasă, țepoasă și roșcată, cu perdaf, să se îmbrace, să mănînce, să bea, să-și fumeze primul trabuc. După împlinirea atîtor tabieturi, numaidecît regelui însemna peste cel puțin două ore. Îi chemă la telefon pe cei trei demnitari și-i porni la palat pentru ora 13. Pe urmă le atrase glumeț atenția:

— Maiestății-sale îi place să vă vadă în uniforma Frontului și cu decorații. Vă rog ca în această privință cel puțin să nu-i faceți maiestății-sale nici o surpriză neplăcută.

Ministrul Justiției înțelese aluzia și încercă să pipăie terenul:

— Nu știți, domnule Urdăreanu, în ce chestiune sîntem chemați? Eu unul aș vrea să nu fiu luat pe nepusă masa.

— Nu știu, răspunse Urdăreanu, însă ca să-ți astîmpăr curiozitatea, îți fac o confidență: suveranul tună și fulgeră foarte supărat.

— Numai pe mine?

— Ba și pe ceilalți doi.

Pompil Orbescu nu crezu că e nevoie să întrebe nimic. Primul procuror Pitroc ar fi vrut, însă nu cuteză.

În urmul nopții, colonelului Dănuț, șeful cenzurii, i se atrăsese atenția asupra conținutului reportajelor din Uraganul și din Globul. Șeful cenzurii, care era de felul lui un om prudent și sperios și care pe deasupra mai și tremura de frică să nu-și piardă postul, le citise cu îndoită băgare de seamă și se înspăimîntase. Cu toate că orele erau destul de înaintate, telefonase la Interne și ceruse să fie primit imediat. Aci, dîrdîind de teamă și de indignare, îi arătase lui Pompil Orbescu lungile reportaje din Uraganul și din Globul referitoare la „Afacerea Tia Cudalbu-Drugan", care schimbau cursul bătăioasei campanii. Subsecretarul de stat de la Interne le citise și el cu atenție și cu mult interes, ba făcuse haz și-i ordonase colonelului:

— Dă-le drumul, domnule colonel. N-avem pentru ce le opri.

— Fără să mă ating de ele?

— Fără.

— Dar, domnule ministru...

— Am asum întreaga răspundere.

Colonelul Dănuț nu se lăsa convins:

— Vă atrag respectuos atenția că apariția acestor reportaje în ziare va produce vîlvă, va supăra palatul, va...

— Aceasta, domnule colonel, este o chestiune care depășește atribuțiile dumitale. Îți spun pentru a doua oară că în calitatea pe care o am, am asum întreaga răspundere.

Colonelul, deși nedumerit, bătuse din călcîie și se retrăsese pînă la ușă de-andaratelea.

După plecarea colonelului, Pompil Orbescu își chemă directorul de cabinet, care nu era altul decît Orbescu cel pîrpîriu care lucrase pînă de curînd la Satu Mare, în subordinele inspectorului Grunz, și frecîndu-și mîinile zise:

— Ah! Ce mult îmi place! Ce mult îmi place! Nici Butaru, nici Protopopescu nu știu ce mare serviciu îmi fac.

— Da, spuse Orbescu cel pîrpîriu, ne fac mare serviciu, domnule ministru.

Subsecretarul de stat se înălță în fotoliul său larg și mare, își concedie nepotul și formă un număr de telefon:

— Dumneata ești, domnule Klaus? Da. Bine. Bine.

Vorbi neînțelese o jumătate de oră. Apoi se duse acasă, se culcă și adormi mulțumit. Orbescu cel pîrpîriu luă o mașină și se grăbi spre barul Colorado unde îl așteptă Mazmița.

Primul procuror Pitroc avusese o noapte agitată. Îi căzuseră pe cap cîteva dosare foarte încurcate. Se descoperiseră mari fraude la o administrație financiară. Administratorul formase, în complicitate cu cassierul și cu alți doi funcționari, o adevărată bandă care lucra din plin de mai bine de doi ani. Suma defraudată fusese evaluată, la prima ochire, la mai mult de o sută de milioane. Se lansaseră cuvenitele mandate de arestare împotriva defraudatorilor, însă cineva din apropierea lui îi vestise din vreme pe făptași. Toți patru vinovații dispăruseră fără urmă. Bănuia de indiscreție pe toată lumea din juru-i. De supărare și nesomn, îi vuia capul. La ora patru luase somnifere și, cu chiu cu vai, abia adormise. La șase îl trezise cu telefonul neisprăvitul de Tretin.

Nici judecătorul de instrucție nu avusese somn. Dîrzenia bancherului Drugan, care continua să susțină că nu el o omorîse pe Tia Cudalbu, declarațiile care se băteau cap în cap, ale diferiților informatori, și care în loc să-l ajute, mai mult îl încurcau, îl năucise. În ziua în care Arno Pelican și Nedelcu Nedelcovici alergau după mărturii și documente și își scriau reportajele, el își pusese în joc toată iscusința pe care o avea și-l interogase din nou pe bancher pînă tîrziu. Însă pe cînd bancherul Drugan se ținea tare, scărpinîndu-se destul de des din cauza păduchilor cu care încă nu se obișnuise, pe el îl lăsaseră nervii. Îl insultase în chip grosolan pe bancher, ba chiar fusese cît pe-aci să depășească instrucțiunile pe care le primise de la primul procuror și să-l bată ca pe un delicvent de rînd. Părăsise tribunalul enervat și, ocolind restaurantele mari, se dusese să mănînce la Amiciția, lîngă Cismigiu. Abia după ce se instalase la o masă și dăduse comanda, văzuse cît de rău fusese inspirat. Venise cu „servus, frate" și se așezase la masa lui, părintele ministru Firică, însoțit de un avocat ardelean căruia îi arătase un scaun gol între ei și pe care îl prezentase:

— Permite-mi, stimate domnule jude, să-ți fac cunoștință cu eminentul meu prieten, domnul avocat doctor Claudiu Pap de la Satu Mare.

Nu avusese încotro. Strînsese mîna avocatului doctor și se înclinase multumind pentru onoare și pentru favoare.

Nici nu apucase să guste din friptură, cînd Pap îl încunoștințase malitios că s-au făcut mari avocați care vor intra în acțiune să-l apere pe Drugan. Adăugase, cu vădită mîndrie, că printre acești mari avocați penaliști are norocul să se numere și domnia-sa.

— Ne-am adunat pînă acum douăzeci și șase de avocați, domnule jude, care ne-am hotărît să-l apărăm în fața tribunalului pe domnul Alion Drugan. După opinioarea noastră, bancherul nu făptuise nici o crimă. O să facem tot de toată știința și elocința noastră și-o să-l smulgem din mîinile justiției. Așa că dumneata osteneștii degeaba în căutarea făptașilor. Nu sînt probe, domnule jude. Și fără probe îi va fi cu neputință tribunalului să-l condamne.

Judecătorul de instrucție tăcu. Înfipse furculița în friptură și încercă s-o taie cu cuțitul. Furculița avea dinții strîmbi, cuțitul nu tăia, farfuria era crăpată la margine, fața de masă plină de pete. Reuși, cu greu, să taie o bucățică. O duse la gură. Era rece friptura și aproape numai zgîrciuri. O mîncă totuși. I se întoarse stomacul pe dos și-l năpădi greața. Ca să-i treacă, și ca să le facă plăcere commesenilor, ciocni pahărelul de rachiu tare cu părintele ministru Firică și cu avocatul doctor Claudiu Pap.

— Servus.

Avocatul doctor Cladiu Pap, care suferea de mîncărime de limbă, îi spuse încă o dată:

— Da, domnule jude, vă osteniți zadarnic. Nu sînt probe și fără probe...

Lui Tretin îi veni să-l repeadă, ba chiar să-l poftească să plece de la masa lui. Orchestra începu să cînte un cîntec unguresc, de pustă. Cîntecul lung, dulce și melancolic îl mai calmă.

Calmul care îi revenise, cîntecul dulce și melancolic, de pustă, care îi gîdila urechile, dorința de a părea în fața avocatului doctor de la Satu Mare un om bine crescut și, mai mult decît toate acestea, prezența la aceeași masă a unui membru al guvernului, care mai era și prieten al lui Pap și al lui Derderian îl împiedică să fie grosolan. Surîse fals și spuse încet:

— Avem probe, domnule avocat, chiar mai multe decît ne-ar trebui, ca să-l trimitem pe Alion Drugan la ocnă pe viață.

Avocatul doctor prinse această afirmație și agățîndu-se de ea, cu toate că nu credea nici o iotă din spusele judelui, îl întrebă repede pe Tretin:

— Atunci, pentru ce nu încheiați actul de acuzare, să-l cunoaștem și noi? Pentru ce întîrziați?

— O să-l întocmesc zilele acestea. N-am nici o grabă. În afară de aceasta sînt și foarte obosit, stimate domnule avocat doctor.

— Dumneavoastră nu aveți grabă. Însă noi avem. Clientul nostru, domnul Alion Drugan, după cîte sîntem informați, îndură greu detențiunea...

— Cînd a făptuit crima, trebuia să se gîndească și la consecințe. Nu e așa, părinte ministru?

— Așa e... Așa e...

Avocatul doctor Claudiu Pap insistă:

— Chiar în ipoteza că ar fi făptuit crima, dată fiind situația socială a domnului Alion Drugan, domnia-sa avea dreptul la un tratament omenos.

— L-am tratat cît se poate de omenos, domnule avocat doctor.

Îndurase greu lunga conversație la care participa și părintele ministru Firică, luînd, în glumă, cînd partea unuia cînd a altuia.

Friptura rece și plină de zgîrciuri rămăsese aproape întreagă pe vînăta farfurie. Altceva nu mai comandase. Băuse însă destul de mult cu ardelenii care aveau chef și de vorbă și de băutură și care, întărîtați de orchestră, se așterneau pe petrecere lungă. Abia se despărțise de ei. Plecase pe bulevard, în sus, și apoi o cotise la dreapta, pe calea Victoriei. Îl cuprinsese, cu și mai multă neîndurare, uritul și plictiseala.

Acasă! Iar acasă! Odaia — odaie de hecher — îl aștepta rece, antipatică.

În apropiere de Dîmbovița, se răzgîndi. De ce să se mai ostenească degeaba? Tot trecuse de miezul nopții. Somn nu-i era. Dacă s-ar fi dus acasă, s-ar fi răsucit singur, pînă la ziuă, în așternut rece, fără să se lipească măcar de el. Intră în barul din vasta clădire a societății de asigurare Generala. Ca și cum ar fi vrut să nu fie văzut de nimeni în lumina albăstrie a barului, se ascunse într-un colț și ceru de băut.

— Ceva tare. Orice. Numai să fie tare.

— Numaidecît, domnule jude. Veți fi servit numaidecît.

Îl ascultă pe Lizin cîntînd cîteva cîntece străine. Cîntărețul, care fusese cîndva o faimă a Bucureștilor, îmbătrînise și răgușise, însă tot se mai găseau amatori care veneau să-l asculte și mai ales să vadă numărul de senzație al barului. Către sfîrșitul programului — adică tocmai către ziuă — de după un paravan pictat cu motive japoneze, își făceau apariția surorile cîntărețului. Erau două fete roșcovane, înalte și osoase, cu nasuri lungi, ca de pasăre, care se jupuiau. Pudra, risipită din belșug, nu izbutea să acopere jupuiturile. Surorile Lizin îmbătriniseră și ele în același bar de la etaj, capitonat în mov. După ce publicul le aplauda frenetic și ele mulțumeau surizînd, arătîndu-și dinții mari și rari, înclinîndu-se, cîntărețul le punea în cap căpestre cu clopoței și ciucuri. Surorile Lizin, la un „hip-hip" strigat ca pe Bărăgan, începeau să alerge ca două iepe de rasă. Cîntărețul, din mijlocul rotondei, chiuind, smucînd hățurile și plesnind din bici, le îndemna să fugă și mai cu temei.

— Galop! În galop! În galop...

Tretin privi și el, ca toată lumea din bar, femeile-cai. Orchestra intona, ca la circ, cînd ies caii în arenă, galopul. Se gîndi că surorile Lizin semănau cu surorile regelui Ahmet Zogu pe care le văzuse într-un jurnal la cinematograf. Galopul orchestrei îl aminti circul. Circul îi-l aminti pe piticul Zeno Zadig. Da... Da... Zeno Zadig nu era chiar cu totul neștiutor cum vrusese să pară, la interogatoriu. Va trebui să-l mai aducă odată la instrucție. Și pe Carlo Ciutacu va trebui să-l mai aducă odată la instrucție. Și pe...

I se păru nesfîrșit numărul oamenilor pe care ar fi vrut să-i interogheze în „Afacerea Tia Cudalbu-Drugan". Dacă s-ar fi putut, ar fi vrut să interogheze toată țara. Toată țara? De ce nu? Trebuia să interogheze chiar pe unii cetățeni străini. De ce nu i-l aduseseră încă la instrucție pe Aramic Tair? Mintea i se învălmăși. Avu, prin aburul alcoolului, o vedenie: el, Tretin, judecător de instrucție, se afla așezat pe un înalt tron de aur, iar prin fața lui alergau în galop, cu căpestre pe cap, toți oamenii din țară. El, Tretin, stînd măreț pe tronul lui de aur, plesnea dintr-un harapnic năprasnic și striga: hip-hip-hip...

— Ce-ați spus, domnule jude?

— Am spus plata.

— N-aveți nimic de plătit. Patronul... Patronul vă admiră. O să-l trimiteți la ocnă pe ucigașul Drugan. Toată lumea vă admiră, domnule jude. Un judecător de instrucție atît de ferm, atît de inteligent, atît de... La șase fără un sfert, simțindu-și capul mare cît banița, judele de instrucție părăsise barul. Se și deschiseseră chioșcurile. Se repezi, ca în fiecare dimineață, și cumpără ziarele. Curiozitatea îl îndemnă să se întoarcă în holul Generalei și să se apuce să le răsfoiască.

Reportajul lui Arno Pelican din Uraganul îl uimi. Măriuța Lupei, ticăloasa, avea o soră, pe Mălina Lupei, care slujea chiar în același bloc în care trăise și murise Tia Cudalbu. Cum de nu-i dăduse lui în gînd să cerceteze mai de aproape ce este și ce nu este cu această misterioasă Măriuța Lupei? I se va da de urmă într-o zi. O va avea el, într-o zi, în mîini. O va sili el atunci să-i plătească înșelăciunea cu vîrf și îndesat. Iar tînărul acela de care vorbise Călărașu! Cine era? De unde își procurase Arno Pelican fotografia lui? Afurisită afacere mai era și „Afacerea Tia Cudalbu-Drugan"! Fiecare ceas din zi și din noapte îi punea în față noi și noi probleme pe care el trebuia să se chinuiască, să-și stoarcă creierii, să le descifreze și să le dezlege. Celelalte ziare vînturau, banal, cu ușoare adăugiri, cunoscutele ipoteze despre vinovăția bancherului. În răsfoirea pripită a gazetelor, lăsă la urmă, într-adins, marile și mult răspînditul ziar Globul. Proprietarul și directorul Globului fusese de cîteva ori ministru de Justiție. Era posibil să mai fie. Mulți vorbeau și chiar credeau că s-ar putea ca Stelian Protopopescu să devină într-o zi președinte de consiliu. Globul sprijinise necondiționat eforturile judelui instructor pentru căutarea și aflarea dovezilor de netăgăduit. Îl atacase temeinic pe Drugan număr de număr. El, Tretin, nu avea nici un motiv să se teamă de Globul, între altele și pentru faptul că unul din cei mai buni prieteni din presă ai săi era Nedelcu Nedelcovici. Judele de instrucție Tretin îi servea lui Nedelcu Nedelcovici taine de-ale justiției, pe care reporterul de la Globul le folosea fie pentru a da la ziar așa-zisele „lovituri de presă", fie în scopuri personale. În schimb, Nedelcu Nedelcovici îi făcea publicitate tînărului judecător de instrucție ori de ale ori se ivea ocazia. Deschise liniștit Globul, însă cum îl deschise, i se păru că-l arde cineva cu biciul peste obraz. Văzu fotografia din mijlocul paginii. Citi dintr-o singură privire titlurile și subtitlurile. Se uită împrejur. Nu-l văzu decît pe portar dormitînd pe scaun în cușca lui de scinduri și de sticlă. Vîrî repede, ca pe niște obiecte de furat, ziarele în buzunar, ieși în stradă năuc și se repezi la tribunal. Cînd trecu peste planșeul care de cîțiva ani acoperea în dreptul tribunalului apele mocirloase, pline de gunoaie, ale Dîmboviței, era cît pe-aci să calce o mașină plină de cheflii care se duceau la hale să se trezească mîncînd ciorbă acră de burtă. Năvăli, galben ca un mort, peste oamenii de serviciu care făceau curățenie și îi izgoni din cabinet. Întoarse cheia în ușă de parcă s-ar fi pregătit și el să făptuie o crimă ca bancherul Alion Drugan, scoase ziarele din buzunar și le răsfoi din nou. Întîrzie cîteva clipe pe pagina Globului. Reportajul era iscălit de Nedelcu Nedelcovici. Globul! Și Nedelcu Nedelcovici! Tocmai Globul i-o făcuse. Globul și amicul său Nedelcu Nedelcovici. Se uită la ceas. Era șase. Dimineața era plină de neguri întunecoase. Norii atîrnau, ca niște uriașe burdufuri negre, deasupra orașului. De ce nu era cerul de plumb? Ar fi vrut să fie cerul de plumb și să se năruie dintr-o dată asupra orașului, să-l strivească, să-l dea nimicirii cu oameni cu tot, să nu mai apuce nimeni să citească în infamul Glob infamul reportaj al și mai infamului reporter Nedelcu Nedelcovici. Dori să se întîmple o catastrofă uriașă. Se pomeni rugîndu-se: „Distruge, Doamne, lumea. Distruge, Doamne, lumea". Nu se mai rugase de copil. Acum se ruga. De unde îi venise gîndul să se roage? Își spuse:

— Innebunesc... Sînt că înnebunesc.

Nu mai ținu seamă că e prea devreme și că trezindu-l din somn pe primul procuror la o oră atît de matinală, l-ar putea supăra. Îl chemă la telefon pe Pitroc. Primul-procuror îi răspunse acru și somnoros:

— Ce vrei, dragă Tretine? Ce Dumnezeu ai cu mine? Nu puteai să ai răbdare și să mă trezești ceva mai tîrziu?

Tretin se scuză, bîlbîindu-se, apoi îi citi pe sărite cîteva tituri și subtitluri din pagina publicată în Globul de Nedelcu Nedelcovici. Continuînd să rămînă acru și somnoros, primul-procuror Pitroc îl îndemnă să rămînă calm. Prins însă ca de un fel de nebunie, Tretin stărui. Îi spuse că ține să-l vadă imediat. Pitroc nu se lăsă impresionat. Zise:

— Vino la opt și jumătate la mine, să discutăm. Fără îndoială că Globul minte. Va trebui să-i dai în judecată pentru fals și calomnie.

Telefonul se închise. Lui Tretin i se păru că acum cerul se năruie într-adevăr, însă nu peste întreaga lume și nici măcar peste oraș ci numai peste făptura lui. Îl cuprinse groaza.

Tretin urlă. Oamenii de serviciu se adunară la ușă îngrij rați. Își mușcă mîinile. Durerea îl mai potoli. Atunci descuie ușa, o deschise și-l trimise pe ușierul Ion să-i aducă de la bufet o cafea mare, amară. Ușierul spuse:

— N-a venit nimeni la bufet, domnule jude. E prea de dimineață.

Îi aruncă bani și-i porunci să-i aducă ceea ce ceruse de la o cafenea de pe cheiul Dîmboviței.

Îi ardea obrazul. Pînă acum îi plăcuse presa. Îl lăudase, îl măgulise, îi crease iluzia că a devenit cineva important. Acum... Acum prea îl izbea fără milă. Va fi arătat cu degetul pe stradă.

— Fiu de curvă...

— Frate de curvă...

— Și mai are nas să-i judece pe alții...

— Ticălosul...

Dar confrații din magistratură? Îl vor întoarce pur și simplu spatele...

Îl trecu prin minte, ca un fulger galben și usturător, gîndul sinuciderii. Dacă ar deschide fereastra...

Se duse la fereastră și o deschise. Se uită în gol. Aruncîndu-se, ar cădea pe mormanul de zăpadă de dedesubt. N-ar muri. S-ar schilodi numai. Închise fereastra. Ion îi servi cafeaua amară. Ordonă să-i fie adus Drugan la ora opt. Își aduse aminte că la opt jumătate se va duce la primul-procuror Pitroc. Contramandă ordinul. Chemă prefectura poliției. Spuse:

— Țineți-l la dumneavoastră pe asasin. Dacă o să am nevoie de el mai tîrziu, o să vi-l cer.

Comisarul de la capătul firului — probabil un tînăr licențiat în drept și neobrăzat — îl întrebă familiar:

— Dar pentru ce nu-l instruiți azi pe Drugan, cucoane Tretin? Nu cumva din pricina articolului din Globul?

— Nu, nu, — spuse judele în receptor — nu e nici o legătură între calomniile și falsurile Globului și faptul că eu nu am nevoie acum de Drugan. E altceva la mijloc.

— Da, da, desigur, domnule jude-instructor. Cum dorești dumneavoastră.

Pentru ce se simțise dator să-i dea comisarului necunoscut atîtea explicații? Presa!... Iar presa... Regele avusese grijă s-o pună în lanțuri, însă nu îndeajuns. De ce mai era regele rege, dacă nu avusese curajul să meargă pînă la capăt? Ar fi trebuit s-o suprime cu totul. Cine avea nevoie de presă în țara maiestății-sale regelui Carol al II-lea? Supușilor maiestății-sale le-ar fi ajuns Monitorul Oficial. Ah! Dacă el ar avea mai multă putere decît are. Dacă ar putea sta, într-adevăr, pe un înalt tron de aur, ce mai căpestre le-ar pune oamenilor, cum i-ar mai plesni cu harapnicul și cum i-ar mai sili să alerge în galop.

— Hip-hip-hip...

La ora 13 fără un sfert ministrul Justiției Derderian, subsecretarul de stat de la Interne Pompil Orbescu și Milea Pitroc, prim-procuror al Tribunalului Ilfov, se găseau în biroul lui Urdăreanu.

Derderian nu-și afla astîmpăr. Nu-și afla astîmpăr nici Pitroc. Singurul care își păstra nu numai calmul, ci chiar și zîmbetul, era Pompil Orbescu. Urdăreanu, cu ochii pe ceas, deschise discuția:

— Urîtă vreme, domnilor.

— Urîtă, spuse și Pompil Orbescu. Și după cum se prevede, în următoarele trei zile va fi și mai urîtă.

— Va ninge? întrebă Urdăreanu.

— Nu. Se pare că a nins destul. Va fi zloată, moină, ceață.

— Ai citit în ziare? îl întrebă Urdăreanu.

Și adăugă imediat, pripit, ca și cum ar fi voit să se scuze:

— Azi nici n-am deschis ziarele. N-am avut timp.

Pompil Orbescu îi privi pe Derderian și Pitroc și zise:

— Nici eu n-am avut vreme să citesc azi ziarele. Însă mă dor picioarele. Mă supără niște vechi reumatisme. Și știu că atunci cînd stau prost cu picioarele vine vreme urîtă, cu zloată, cu moină și cu ceață.

Mai schimbară între ei și alte cuvinte tot atît de neînsemnate și cînd ceasornicul arăta 13 fără trei minute,

SÎNT AMARE

Urdăreanu se ridică și le spuse:

— Să mergem la maiestatea-sa.

Între timp regele se îmbăiase. Feciorul Kron îl spălase pe cap și pe spinare și-l masase obrajii care se buhăiau și-i cădeau și pîntecul care se balona. Frizerul Vili îi răsese barba, cu perdaf, și-i potrivise și mustățile.

— To, Vili, potrivește-mi și sprîncenele.

Regele își luă de unul singur micul dejun. Nu-l putea suferi în preajma lui nici măcar pe Mihai. Prințul moștenitor era greoi de cap, încrezut și nerăbdător să se urce pe tron. Multora dintre intimi le mărturisise că moartea regelui l-ar ferici.

După ce își termină masa și-și fumă havana îl pofti la el pe generalul Teofil Sidorovici și cînd acesta veni îl întrebă:

— Sidorovici...

— La ordin, maiestate...

— Ai ceva economii la Straja Țării?

— Am, maiestate.

— Cam cît, Sidorovici?

— Șaisprezece milioane, maiestate.

— Adu-mi banii, Sidorovici.

— Dar cum să justific lipsa lor din casă, maiestate?

— Cum vrei și cum te pricepi, Sidorovici. N-o faci întîia oară.

Generalul plecase, împachetase banii în patru baloturi și-i adusese personal regelui.

— I-ai numărat bine, Sidorovici?

— I-am numărat, maiestate.

— Nu lipsește nici o bancnotă?

— Nu lipsește, maiestate.

— Mulțumesc, Sidorovici. Poți să te duci.

După plecarea generalului Sidorovici, îl chemă la telefonul direct pe Negrilă, guvernatorul Băncii Naționale:

— Negrilă, vino la mine chiar acum. Doresc să te văd.

Guvernatorul, mic, negru, se înfățișă regelui în uniforma albastră a Frontului și se înclină pînă la pămînt.

— Îți stă bine, Negrilă, în uniformă.

Guvernatorul se înclină din nou.

— Vă mulțumesc, maiestate.

— Vreau să-ți mai dau o decorație, Negrilă.

— Vă mulțumesc încă o dată, maiestate, spuse guvernatorul.

— Cum stai cu dola

— Cum dorești să st

— Bine să stai, Negr... Bine.

— Bine stau, maiestate.

— Atunci, Negrilă, să-mi mai transformi cincizeci de milioane de lei în dolari, la Banca Week din Berna.

— Am înțeles, maiestate.

— Stai, Negrilă, că nu ți-am spus tot. Dolarii mi-i acoperi cu lei din fondurile Băncii Naționale. Ai fonduri, Negrilă?

— Voi găsi, maiestate.

Urdăreanu mergea înainte. După el mergeau înșiruiți: Derderian, Pompil Orbescu și Milea Pitroc. Toți trei aveau tunicile albastre croite pe trup și strînse în centiron. Pe piept, decorațiile, ciocnindu-se între ele, sunau ca niște mari nasturi de tinichea.

Pe coridor se întîlniră cu guvernatorul mic și negru și se salutară militărește, ducînd degetele la chipie.

Urdăreanu intră la rege să-i anunțe, însă nu apucă să spună nici un cuvînt. Cum îl văzu, ochii bulbucați și tulburi ai regelui scînteiară, se bulbucară și tulburară și mai mult. Îl întrebă cu glasul siteav:

— Au venit măgarii?

— Au venit, maiestate.

— Să intre și să bată din copite.

Urdăreanu le deschise ușa și-i pofti. Cei trei intrară, se înclinară și-și ciocniră, militărește, călcîile. Regele îi lăsă să stea mult timp înclinați. Le privi creștetele capetelor și spinările îndoite. Derderian avea capul lunguieț ca un pepene, ușor turtit și chel. Capul lui Pompil Orbescu era rotund, cărunt și se grăbea și el să cheleasca. Numai căpățîna lui Milea Pitroc era acoperită cu păr des, creț și negru. Regele gîndi: „Spinarea lui Derderian aș putea s-o rup cu pumnul. Pentru a lui Pompil Orbescu mi-ar trebui un topor. Singurul căruia nu m-aș încumeta să încerc să-i rup șira spinării nici cu securea este Pitroc. Și totuși... Și totuși... Deși are șira spinării tare, și Pitroc se îndoale în fața mea ca și Pompil Orbescu, ca și Derderian... Aproape toată țara se încovoaie în fața mea".

Îi spuse lui Urdăreanu:

— Îi vezi, Urdăreanule?

— Da, maiestate, îi văd.

— Le-am dat ranguri mari, Urdăreanule.

— Da, maiestate, le-ați dat ranguri mari.

— Crezi că le merită, Urdăreanule?

— Le merită, maiestate. Le merită din plin.

— Atunci pentru ce oamenii aceștia nu mă iubesc pe mine, Urdăreanule?

Urdăreanu se înclină și-i contrazise curajos pe rege:

— Vă iubesc, maiestate, toți trei vă iubesc și vă adoră, maiestate.

— Atunci pentru ce nu-mi apără interesele Urdăreanule?

— Au greșit, maiestate, se cuvine să-i iertați, maiestate. În viitor nu vor mai greși.

— Garantezi, Urdăreanule?

— Nu, maiestate. Nu garantez decît pentru mine.

Regele începu să se plimbe nervos prin vastu-i birou. Începu să-i înjure pe cei trei înalți demnitari în gînd ca să se monteze. Se montă destul de repede și răcni:

— Au greșit!... Au greșit!... De ce au greșit? Au greșit pentru că sînt măgari. Au greșit pentru că nu sînt cinstiți. Au greșit pentru că nu-mi sînt credincioși. Au greșit pentru că sînt gata oricînd să mă vîndă. Pompil Orbescu!... Era un tercheaberchea. Eu l-am cules din gunoi, Urdăreanule, și l-am făcut ministru... Ministru într-un guvern al meu!

Luă ziarele de pe masa regală de lucru și le aruncă în cap lui Pompil Orbescu.

— Subsecretar de stat... Te-am numit ministru subsecretar de stat. La Interne. Ți-am dat pe mînă paza și liniștea țării. Ți-am dat pe mînă cenzura. Și ce ispravă mi-ai făcut, domnule ministru? Nici una. În țară se întinde neliniștea și dezordinea. Comuniștii se mișcă. Vechii politicieni uneltesc împotriva mea. Prin cafenele și restaurante, prin trenuri și prin tramvaie, prin cîrciumi și prin case, — oamenii mă înjură și mă birfesc. Da, da. Așa e. Am aici rapoartele lui Moruzof în care mi se spune totul. Iar în ceea ce-i privește pe ziariști... Ziariștii își fac de cap, domnule ministru subsecretar de stat, domnule șef suprem al cenzurii. Și dumneata... Dumneata dormi. Și cînd nu dormi mi te ții de matrapazlîcuri.

Pe măsură ce se uita la cei trei și-i vedea tăcuți și frînți de mijloc și pe măsură ce răcnea, regele se monta și mai mult. Ochii i se aprinseseră și-i ieșeau din cap, obrazul i se umfla și i se roșea, vinele gîtului i se întindeau ca niște corzi de vioară. De cîte ori îl vedea așa, Urdăreanu se temea ca nu cumva regele să se prăbușească lovit de un atac de dambla.

Mai mult de jumătate de oră regele îi ocoli, gata să se repeadă la ei și să-i lovească în coaste cu picioarele, cum îl lovise cu puțină vreme în urmă pe prințul Nicolae. Îi spurcă și îi bălăcări cum îi veni la gură pe toți trei laolaltă. Apoi se năpustu cu ocări numai asupra lui Derderian, ministrul de Justiție. Îi aminti că e clănțău de tribunal. Îi reproșă că trișează la cărți și umblă cu intrigi. Îl jigni și mai adînc, pomenindu-i că nu e vrednic să păstreze pe lîngă el o nevastă. Dacă fusese bărbat, unde și cînd se transformase în muiere slabă? Se apucă iarăși să-l înjure. Și-l înjură pînă i se umplu gura de spume. Acum însă ochii îi luceau de plăcere și chiar de mîndrie. Se flămînzise cu un lucru pe care îl cunoștea toată țara, că încă de mic deprinsese de la ordonanțe și de la slugi, de la aghiotanții regali și de la anturajul părinților săi, să rostească bine, cu haz și cu must, sudalmele românești. Nenorocitului de Pitroc nu-i aruncă nici o înjurie, semn grav, că-l desconsideră cu desăvîrșire. În sfîrșit, cînd își simți puterile pe istovite, își pofti miniștrii și pe primul — procuror al Tribunalului Ilfov să se îndrepte de mijloc și să ia loc. Demnitarii mulțumiră din cap ca necuvîntătoarele și se așezară pe scaune. Regele îi întrebă:

— Ei, ce aveți de spus, domnilor?

Ministrul Justiției zise:

— Sînt gata, sire, să pregătesc un decret-lege pentru suprimarea ziarelor Uraganul și Globul.

După ministrul Justiției, se rosti și primul-procuror:

— Dacă mi se ordonă, pot lansa mandate de arestare împotriva indivizilor Onufrie Butaru și Stelian Protopopescu, directorii proprietari ai ziarelor numite de domnul Derderian, ministrul de Justiție, precum și împotriva reporterilor Arno Pelican și Nedelcu Nedelcovici.

Pompil Orbescu nu se grăbi să vorbească. Își strînse buzele cu voință ca să nu scape totuși o frază nechibzuită și făcu semn cu ochii lui Urdăreanu că se miră mult de gugumăniile spuse față de maiestatea-sa de către doi oameni atît de inteligenți ca Derderian și Pitroc. Regele băgă de seamă mirarea intrigantului și bănui care era subsecretarul de stat de la Interne, îi înțelese gîndurile și-l întrebă:

— To n-ai nimic de zis, Pompile? De ce taci ca lemnul?

Subsecretarul de stat se ridică în picioare, se înclină cît putu mai adînc și plin de grav respect, spuse cu vorbe mieroase:

— Ba da, maiestate. Am multe de raportat maiestății-voastre, ba chiar foarte multe. Dacă maiestatea-voastră va binevoi să mă asculte, voi fi foarte mulțumit să fac maiestății-voastre o amplă expunere.

— To, Pompile, eu trebuie să fiu mulțumit, nu to. Eu sînt rege, Pompile, nu to. To nu ești decît slujitorul tronului.

— Da, maiestate. Nu sînt decît...

— Lasă că știu, știu eu ce ești to, Pompile. Vorbește. Însă pe scurt, Pompile, că avem lipsă de timp.

Subsecretarul de stat arătă, în primul rînd, că el personal a dat drumul, tîrziu, în cursul nopții, celor două reportaje asupra „Afacerii Tia Cudalbu-Drugan" din Uraganul și Globul care au avut darul să-l supere pe maiestatea-sa. Își asumă, prin urmare, întreaga răspundere și este hotărît să tragă consecințele, dacă va fi cazul. Colonelul Dănuț, șeful cenzurii, a fost de părere să le oprească însă el i-a ordonat să nu clintească din loc o virgulă. Este bine ca unele ziare să-l atace pe Drugan cu violență, iar altele să-l apere cu stăruință. Cine are poftă să mai dea și pe alături ca Globul, adică să atace o persoană sau chiar mai multe din cadrul Justiției, să fie liber s-o facă. Aceasta va înrădăcina în țară, și nu numai în țară dar și în străinătate, ideea fericitoare monarhiei, că sub domnia maiestății-sale regelui Carol al II-lea presa este cu desăvîrșire liberă, că cenzura, chiar dacă există — există numai de formă. Ce-i poate păgubi palatului dacă Globul susține că judecătorul de instrucție Tretin se trage din nu știu cine și are o soră care se ocupă cu nu știu ce? Judele de instrucție Tretin e un element eminent și docil. Cu asemenea elemente eminente însă și docile, curtea regală și guvernul maiestății sale își fac la respect adversarii care sînt mai numeroși decît se crede în general. Păcat, mare păcat că justiția nu are în sînul ei multe elemente de acest preț ca al lui Tretin. Bietul om! Nu e cîtuși de puțin — după cîte știe de lege din lume — răspunzător de comportarea mamei — care, de altfel, nici nu se mai află printre cei vii — nici de a soră-si. Și, la urma urmelor, ce neajunsuri pot ieși din atitudinea de azi a Uraganului? Un reporter oarecare îl apără pe Drugan într-un chip destul de naiv. „Asasinul nu e Drugan. E un tînar care..." Tînărul a cărui fotografie a publicat-o Uraganul nu are nici în clin, nici în mînecă, cu adevăratul asasin al actriței. El, Pompil Orbescu, e în măsură să afirme că omul a cărui fotografie s-a tipărit în Uraganul nu numai că nu se află în Romînia, dar că nici nu a călcat măcar prin această țară. Poate că și acesta a murit de mult. Vrea maiestatea-sa să știe totuși a cui este fotografia și cum a ajuns ea în paginile Uraganului? O va afla dintr-un raport confidențial pe care chiar l-a adus. Asupra acestei chestiuni minore nici nu e cazul să mai și vorbească. Ce va păzi el, Pompil Orbescu, ca ministru subsecretar de stat la interne? El va avea grijă

— și răpunde cu capul — ca maiestatea-sa și anturajul maiestății-sale să nu fie atinși în presă cu nici un cuvînt. S-ar putea ca maiestatea-sa să se teamă că Alion Drugan, fiind apărat de unul sau chiar de mai multe ziare, ar putea să scape din mîinile justiției fără condamnare. Bine, dar de ce a pus maiestatea-sa, recent, în capul justiției țării un bărbat atît de inteligent și atît de abil ca excelența-sa, domnul ministru Derderian, aci de față, și de ce în locul de prim-procuror de Ilfov a fost păstrat tot domnul Milea Pitroc — și el aci, de față — a cărui mînă tare e bine cunoscută?

Se întoarse iar la presă și adăugă:

— Se poate aranja într-un fel sau altul ca pamfletistul Ilion Căpușă, care e și nătărău, nu numai talentat, să-l atace cu violență pe Butaru în Știrea lui Fericeanu. De asemenea, s-ar mai putea pune la cale în taină ca Garoiu de la Izbînda să-l impungă nițeluș pe Stelian Protopopescu. Încăierarea va fi, deci, generală, sau aproape generală. Acea parte din scopul urmărit prin arestarea bancherului și implicarea lui într-o crimă pasională, de a se crea o mare diversiune, va fi și mai bine atinsă. Ziariștii, între altele, vor fi dezbinați, se vor compromite reciproc și atunci, este de la sine înțeles, vor fi mai ușor de ținut în frîu și de manevrat. Cînd situația va fi coaptă, ultimele libertăți ale presei pot fi suprimate. Dacă va fi nevoie — și probabil că va fi — vor putea fi suprimate ziarele și închiși ziariștii recalcitranți. Domnul Adolf Hitler în Germania...

Regele îl ascultă atent. La sfîrșit îl și aprobă.

— To, Pompile, ești deștept. To, Pompile, ai și dreptate.

I se descleștară și lui Derderian fălcile și-l întrebă pe rege dacă nu sînt cumva motive care să ducă la îndulcirea regimului aspru aplicat bancherului Drugan.

— Nu, nu s-au ivit încă asemenea motive. Regimul de instrucție și de închisoare trebuie să rămînă același.

— Bancherul doarme pe jos, maiestate, laolaltă cu pleava. De cînd a fost arestat pînă acum nu s-a spălat și nu s-a schimbat. L-au năpădit și păduchii și a început să miroase urît, ca un derbedeu.

— To, Derderian, așa îi trebuia. Era mîndru și încăpățînat și nu lua în seamă voința și dorința noastră.

Pompil Orbescu îndrăzni să vorbească iarăși:

— Îngăduiți-mi, maiestate, să vă atrag atenția că în două-trei zile ne vom vedea totuși siliți să-i îmbunătățim asasinului atît condițiile în care este anchetat cît și condițiile de închisoare.

Regele păru adînc contrariat.

— To, Pompile... Dar pentru ce? Cine ne-ar putea sili?

— Trebuie să cunoașteți, maiestate, că, după informațiile pe care le posed, cîțiva miniștri și ambasadori ai unor țări apusene vor face demersuri în acest sens la ministerul nostru de Externe. Drugan are în străinătate mult mai multe capitaluri decît s-a presupus pînă acum, iar în afacerile din țară ale Băncii Drugan sînt interesați destui bancheri străini dintre cei al căror cuvînt atîrnă greu.

— Și ce propui, to, Pompile?

— Să le-o luăm înainte, maiestate.

— Adică?

— Să ameliorăm cît de cît viața bancherului.

Regele căută fața prelungă, plină de adîncituri și gălbuie a ministrului de Justiție și spuse:

— Să i-o ameliorezi, Derderiane, dar nu cine știe cît.

Ministrul de Justiție îl întrebă pe Pompil Orbescu:

— Străinii vor interveni numai pentru ameliorarea condițiilor de viață ale lui Drugan?

— Da, răspunse Pompil Orbescu. După cîte sînt informat, se va interveni mîine sau poimîne la Externe în acest sens.

Regelui i se păru că în aer plutește o primejdie. Spuse:

— Dar to, Derderian, crezi că vor mai interveni și pentru altceva?

— Da, maiestate. Sînt îndreptățit să cred că străinii vor interveni, în primul rînd, pentru ridicarea sigiliilor aplicate la Banca Drugan și la întreprinderile finanțate de Banca Drugan.

— Cum? Cum? Credeți că vor îndrăzni?

— Vor îndrăzni, maiestate, spuse Derderian.

— Vor îndrăzni și vor insista, zise Pompil Orbescu.

— Și dacă nu-i vom satisface, ce se va întîmpla?

Derderian tăcu. Tăcu și Pompil Orbescu. Nu deschise gura nici Pitroc și nici Urdăreanu.

Regele se mînie din nou și începu să-l înjure ca la ușa cortului.

— De ce tăceți? Lașilor! Știți mai multe decît îmi spuneți. De ce tăceți? Ce-mi ascundeți?

Pompil Orbescu spuse deschis:

— N-am vrea să vă supărăm, maiestate.

— Dar nu vedeți? Cel mai mult m-a supărat tăcerea voastră. Lașitatea voastră.

Pompil Orbescu zise:

— Eu am crezut că maiestatea voastră știe.

— De unde să știu, Pompile? De unde să știu?

— Am crezut că v-a informat domnul Moruzof.

— Moruzof!... Moruzof!... În această chestiune nu am găsit nici o indicație în rapoartele lui Moruzof.

Subsecretarul de stat de la Interne găsi că e momentul cel mai potrivit să înceapă să-l sape pe rivalul său. Insinuă:

— De la un timp, maiestate, domnul Moruzof se ocupă de mărunțișuri, numai de mărunțișuri. Pentru marile probleme ale statului și ale tronului nu mai are nici timp, nici ochi.

Regele zîmbi:

— Nu-l iubești pe Moruzof, Pompile.

— Aș dori să vă servească mai bine, maiestate.

— Mă servește destul de bine, Pompile. Se vede de la o poștă.

— În cazul cînd condițiile în care se află azi asasinul Drugan nu vor fi îmbunătățite iar sigiliile nu vor fi ridicate, se va începe în presa apuseană o mare campanie împotriva maiestății-voastre și a Duduii.

În polida oricărei așteptări, de data aceasta regele rămase calm. Clipi totuși de cîteva ori din ochi-i tulburi și bulbucați și zise:

— Ce-ar mai putea să scrie? Au scris tot ce-au știut.

Pompil Orbescu fu de altă părere.

— Vor publica noi amănunte asupra avuțiilor Coroanei, maiestate.

— Coroana trebuie să aibă avuții, Pompile.

— Se vor ocupa de investițiile maiestății-voastre în pămînturile și marile întreprinderi din America de Sud, maiestate.

— Un suveran poate să facă ce voiește cu avutul lui, Pompile.

— Vor scrie despre averea Duduii.

— Femeia pe care o iubesc eu nu trebuie să fie săracă, Pompile.

— Vor face mare caz de neînțelegerile dintre maiestatea-voastră și moștenitorul tronului, mărla-sa, Mihai, mare voevod de Alba Iulia.

Regele tăcu un timp, apoi îl întrebă pe subsecretarul de stat de la Interne:

— To, Pompile, și altceva ce vor scrie scribii străini?

— Atîta știu, maiestate, însă este posibil să mai scrie și alte lucruri dezagreabile.

— Cine îi ajută pe corespondenții străini să culeagă date despre mine, Pompile? Ai putea să-mi spui?

— Destui, maiestate. Acum cred că vor începe să-i ajute Butaru și Protopopescu.

— Derderiane, to ce crezi? Să cedăm?

Ministrul Justiției se temu să-și dea părerea. Se inclină adînc și spuse:

— Înțelepciunea maiestății-voastre este binecunoscută, sire. Înțelepciunea maiestății-voastre va găsi singură soluția cea mai bună.

Regele îl sictiri. Pe urmă îl spuse:

— De ce te-am luat sfetnic, Derderian, dacă nu ești capabil să-mi dai sfat?

Derderian se înclină și mai adînc și spuse:

— Dacă aș avea asigurarea că maiestatea-voastră nu se supără, aș cuteza să sugerez o soluție.

— Sugereaz-o, Derderian.

— Aș opina pentru o tranzacție.

— Cu cine?

— Cu asasinul actriței. Cu Drugan.

— Am fost plin de bunăvoință față de acest tîlhar, Derderian. L-am trimis pe Simburaș. Banditul l-a luat peste picior. N-a cedat nimic.

— Îmi permit să cred, maiestate, că discuția a fost dusă înainte de vreme

— Poate că ai dreptate, Derderian Am să-i chem chiar azi pe Simburaș să-l dau instrucțiuni, iar to, Derderian, să iei măsuri ca discuția să aibă loc în condiții favorabile.

Urdăreanu, care pînă atunci mai mult tăcuse decît vorbise, intervenl:

— Cu voia maiestății-voastre, aș dori să spun și eu ceva.

— Vorbește, Urdăreanule.

— Domnul Simburaș va înregistra încă un eșec.

— De ce presupui aceasta?

— Drugan nu-l suferă pe Simburaș. Au între ei niște socoteli vechi și încurcate. Prin urmare nu-i va ceda.

— Atunci ce propunere faci, Urdăreanule?

— O propunere care o să vi se pară foarte îndrăzneață, maiestate.

— S-o auzim, Urdăreanule. Nu mă tem de propunerile îndrăznețe.

— Maiestate, propun ca astă-seară bancherul Drugan să fie adus aici de către domnul ministru Derderian și să trateze cu el chiar maiestatea-voastră

Derderian se miră. Se miră și Pitroc. Însă Pompil Orbescu zîmbi și spuse:

— Cu voia maiestății-voastre m-aș alia propunerii domnului Urdăreanu

— Să-l despăduchiați, să-l îmbăiați, să-l primeniți și să mi-l aduci diseară pe la nouă. Ideea lui Urdăreanu e bună. Îi voi smulge eu personal acestui mistreț colții.

Vesel că s-a găsit o soluție, se întoarse către primul-procuror Pitroc și-l întrebă:

— Pitroc, este adevărat ce scrie în Globul despre judecătorul tău de instrucție?

— Din nefericire, este adevărat, maiestate. Am cercetat personal cazul azi dimineață. Tot ce se scrie la ziar este adevărat. Din nenorocire, maiestate.

— De ce din nenorocire, Pitroc? Spune-i băiatului, din partea mea, să se liniștească. Dă-i curaj, Pitroc. Și propune-mi-l la proxima ocazie pentru decorare și avansare.

Drugan se trezi, își potrivi hainele pe el și așteptă lungit lîngă zid să se deschidă ușa, să-l cheme și să-l ducă la instrucție. Ușa se deschise de mai multe ori, comisarul chemă pe unul și pe altul. La Drugan nici nu se uită. Mirat, bancherul îl întrebă:

— Cu mine ce aveți de gînd astăzi, domnule comisar? Nu mă duceți la tribunal?

— Nu te supăra, bolerule. Pînă acum încă nu am primit nici o dispoziție în privința dumitale. Este probabil că se face pauză de o zi.

Drugan îi mulțumi. Ar fi vrut să mai doarmă. Foiala din jur îl împiedică.

Se ridică, se trase în colț și se cluci țărănește, rezemîndu-se de zid. Se obișnuise cu beciul. Se obișnuise și cu pleava pe care o culegea poliția în fiecare noapte de prin cele mai tăinuite cotloane ale orașului. Începuse să fie socotit ca un fel de edec al beciului. Ceilalți oameni care erau aduși și înghesuiți aci erau triați după o noapte ori după două nopți. Infractorii puși în urmărire și prinși, erau identificați și trimiși cu duba la Văcărești. Tot acolo erau trimiși și cei evadați de prin închisori și femeile surprinse practicînd prostituția fără condicuță. Celor ridicați din greșeală și la grămadă, li se întocmeau dosare, li se luau amprentele digitale și li se dădea drumul.

Într-o săptămînă, bancherul cunoscu la beci mai mulți oameni decît cunoscuse în zece ani de libertate. Misterul care îl înconjurase în prima lui noapte de beci, dispăruse. Bărbații și femeile care veneau de afară îl recunoșteau. Nu li se părea ciudat că bancherul dormea laolaltă cu ei, că se scărpina ca și ei de păduchi, că respira, ca și ei, aerul greu și acru al odăii supraîncărcată de trupuri omenești vii. Un spărgător care fusese prins în zorii zilei jefuind un chioșc de tutun, îi oferi un pachet de țigări rîzînd:

— Ține, bolerule, și fumează.

Drugan primi țigările, îi mulțumi și-l întrebă:

— Pentru ce mă miluiești? Eu nu ți-am dat niciodată nimic și probabil că dacă m-ai fi întîlnit și mi-ai fi cerut ceva, nici nu m-aș fi uitat la dumneata și te-âș fi refuzat.

Spărgătorul — era un tînăr bălan, cu ceafă groasă și dinți mari și albi — îi răspunse prompt:

— Tocmai de-aia...

Nu-l întrebă nimeni, cum îl întrebaseră în prima noapte, dacă a ucis sau nu. Toată lumea care trecea prin ciurul des al beciului era convinsă că el a ucis-o pe actrița Tia Cudalbu și nu altcineva. Un pungaș de buzunare îi zise:

— Bine ai făcut, bancherule, c-ai ucis-o.

— Crezi într-adevăr că am făcut bine?

— Da, îi răspunse omul.

— De ce crezi că am făcut bine?

— Dumneata o întrețineai.

— Da, eu o întrețineam.

— Și tot dumneata îi dădeai bani să-și ajute familia.

— Tot eu.

— Și ea te înșela.

— Mă înșela.

— Atunci, boierule, ai fost în dreptul dumitale s-o ucizi.

— Nu, protestă bancherul, n-aveam dreptul s-o ucid.

— Atunci de ce-ai ucis-o, dacă socoteai că nu aveai dreptul?

— N-am ucis-o.

— Cum n-ai ucis-o?

— Nu, n-am ucis-o, spuse Drugan.

— Dar dumneata o întrețineai și ea te înșela.

— Da, așa este. Eu o întrețineam și ea mă înșela și totuși n-am ucis-o.

— Dar dobitoc ai fost, boierule. Mare dobitoc ai fost, boierule. Mai bine o ucideai.

— De ce era mai bine dacă o ucideam?

— Pentru că ai lăsat s-o ucidă altul și acuma tot dumneata stai la pușcărie. Mai bine o ucideai. Atunci aveai pentru ce sta la pușcărie.

O florăreasă oacheșă, cu ochi mari și galbeni ca de șarpe, îl întrebă:

— Te-ai gîndit mult, boierule, pînă să te hotărăști s-o omori?

— Dar pentru ce întrebi?

— Pentru că și eu am vrut odată să omor un om. M-am gîndit mult dacă trebuie să-l omor sau nu. M-am gîndit atît de mult pînă a început să mă doară capul. Și cînd a început să mă doară capul mi-am spus că e bine să nu-l omor. Și nu l-am mai omorît. L-am lertat.

Spărgătorul bălan și cu ceafă groasă veni lîngă ea, o apucă de bărbie și o iscodi:

— Și acum îți pare rău că nu l-ai omorît pe omul acela?

— Nu, răspunse oacheșa, nu-mi pare rău. Era un bărbat grozav de păcătos și dacă omori un păcătos nu ai nici o plăcere. Plăcerea o ai atunci cînd omori un om nevinovat. Eu cred că dumnealui a simțit o mare plăcere cînd a omorît-o pe actriță.

— Dar actrița era vinovată. El o întreținea și ea îl înșela.

Florăreasa protestă și își argumentă protestul:

— Cînd o femeie tînără înșeală un bătrîn borțos ca dumnealui, nu are nici un păcat. E în dreptul ei. Dumnealui... Dumnealui...

— Alion Drugan...

Bancherul sări în picioare:

— Sînt aici, domnule comisar.

— Hai.

O luă după comisar. Îl duse într-un birou unde — spre surpriza lui — văzu pe o canapea înșirate: un costum negru, de seară, o cămașă albă, cu pleptii scrobiți, o cravată, ciorapi, pantofi.

— Pentru mine?

— Pentru dumneata. De la dumneata. Din garderoba dumitale. Însă nu te grăbi să te schimbi. Trebuie să treci întîi pe la duș și pe la frizer.

Îl duse la duș. Îl dădu pe mîna unui frizer care-l tunse și-l bărbieri, apoi îi aduseră rufăria, hainele și încălțămintea.

— Schimbă-te.

Se schimbă. Fără jeg și fără păduchi, i se păru că s-a născut din nou. Întrebă cu bucurie bine ascunsă:

— Nu cumva îmi dați drumul să mă duc la mine acasă?

— Nici vorbă, Drugane.

— În orice caz, vă mulțumesc.

— Nu trebuie să ne mulțumești nouă. Am primit ordin.

— De la cine?

— De la cine are putere să ne dea ordin.

Comisarul îl duse într-un birou și trimise să i se aducă masa de la un restaurant din apropiere. După ce mîncă, i se dădură ziare. Bancherul se aruncă asupra lor cu lăcomie. Citi, bineînțeles, tot ceea ce se scria despre „Afacerea Tia Cudalbu-Drugan". Reportajul lui Arno Pelican din Uraganul și pagina publicată de Nedelcu Nedelcovici în Globul îl bucurară pentru cîteva clipe. Apoi bancherul căzu pe gînduri și își spuse:

— Cît oare mă va costa apărarea ocolită a Uraganului? Și cît anume îmi va pretinde Stelian Protopopescu pentru mîna de ajutor pe care mi-o întinde prin Globul? Nici unul, nici altul, nu au sărit în ajutorul meu de dragul ochilor mei.

Comisarul veni. Îl întrebă:

— Ai citit ziarele, domnule Drugan?

— Da, răspunse bancherul, indiferent.

— Și ce ai de zis?

— Mai bine nu le-aș fi citit.

— Poftește cu mine.

Coborîră. Se urcară într-o mașină închisă.

Noaptea căzuse peste oraș. Comisarul îi spuse șoferului:

— Fii bun, te rog, și du-ne la Ministerul Justiției.

Șoferul nu auzi bine. Întoarse capul și întrebă:

— Unde?

— La Ministerul Justiției.

Zaharia Stancu

Ilustrația de FLORICA CORDESCU

SIMFONIA CIFRELOR

(Urmare din pag. 1)

grăbi localnicilor drumul către belșug și cultură, pentru ce — îmi spuneam eu — cînd și cui îi poate folosi energia desfășurată de acest specialist în studiul vieții din planete?!

Desigur, socoteam mult prea îndepărtat orice fel de zbor în spațiul cosmic.

N-a trecut decît o lună după această întîlnire a noastră și, întorși în țară, am urmărit călătoria printre astre a primului satelit artificial al pămîntului, o călătorie fără de erori de calcul, o călătorie pregătită de coloane de cifre care nu mint...

★

Și acum, cîteva cifre din călătoria noastră de acum un an prin Republica Kazahă: pămînt arabil, 27.500.000 hectare, din care peste 18.000.000 hectare sînt însămînțate cu grîu — recolta de cereale totalizînd peste un miliard de puduri.

Lucrau anul trecut în Republica Kazahă peste 70 de mii combine, peste 60 de mii camioane, peste 200 de mii tractoare.

Și cîteva cifre din industrie:

Noul combinat metalurgic din Karaganda — Noua Magnitka — va da anual 4.300.000 tone oțel. Karaganda e podită cu cărbune, iar numai la 40 de kilometri e Temir-Tau — Muntele de fier. Aici se ridică cele mai mari furnale din lume. Două de cîte 1700 m.c. și alte două de 2000 m.c. fiecare — manevra furnalelor fiind cu totul mecanizată. Apeși pe un buton și minereul dozat, împreună cu cocsul, se îndreaptă pe macaralele-funicular înspre gura de sus a furnalului. La timpul cuvenit, apeși pe al ...uton și valul de fontă curge scîntei înspre uriașele fane căptușite cu șa...otă. Acestea călătoresc înspre platoul oțelăriei, la opt cuptoare Martin de 500 de tone fiecare... Apoi halele de laminat, cu uriașele bluminguri...

Încă un grup de cifre și ultimul:

Înainte de Revoluție, 98% din populația Kazahstanului era analfabetă. Astăzi, în Kazahstan se inițiază o Academie de Științe, peste 40 de institute de cultură, 127 de școli tehnice, peste 9000 de școli, mai mult de 30 de teatre.

★

Ce-i pot spune cifrele unui om a cărui ocupație de predilecție e să însemne faptele oamenilor?

Dar cîte fapte, cîți oameni minunați nu se ascund sub cifrele amintite mai sus!

Și cercetările savantului geolog Satpaev, președintele Academiei de Științe din Alma-Ata, și munca plină de eroism și abnegație a minerului Tauskin, combiner la mina 31 Fundamentala din Karaganda și care în iulie anul trecut, într-o singură lună, în schimbul său, a dat 30.524 tone de cărbune. Record mondial.

În aceleași cifre se cuprinde și viața și munca lui Diskovski Vasili Dmitrievici, președintele colhozului Luci-Vostoka — „Luminile Orientului", gospodărie cu peste 70 de mii de hectare, cu 37.000 de oi, mii de cai, vite cornute, zeci de mii de păsări, porci, stupi. Cresc pînă și vulpi argintii.

În aceleași cifre se cuprinde și colectivul de tineret și mai vîrstnici din sovhozul Kievski, pe care l-am vizitat în acele zile. Sovhozul Kievski a luat ființă în noiembrie 1954, cînd s-au trasat și parcelat cele 40 mii de hectare de stepă, destelenindu-se chiar din primul an peste 29.000 de hectare. Anul trecut au predat statului 1.290.000 de puduri de grîu. Ca o mare de aur se înșiruiau lanurile fără capăt pe care navigau uriașe combine.

În aceleași cifre se cuprinde și munca de zi cu zi a lui Baigali Dosombaev, artist al poporului, și munca plină de elan a regizorului Kurmambec Djanzarbekov, și scrisul lui Auezov și Sabit Mukanov, și mesajul eroilor lui Musrepov.

★

Și iată cum niște cifre, niște coloane de cifre, cifre exacte fără erori, prin viața pe care o închid, pot aduce cu măreția și sobra grandoare a unei simfonii. O simfonie a biruinței omului asupra naturii, simfonia constructorilor de viață nouă, simfonia comunismului victorios!

Mihail Davidoglu

Puține cuvinte despre marea literatură

(Urmare din pag. 1)

Iakovski și Gorki, care nu concepeau să fie izolați în scrisul lor de masele largi ale poporului, poeții, scriitorii sovietici au conștiința că întreaga lor operă, rațiunea lor de a cînta, de a crea valori literare, este numai în slujba poporului și a omenirii.

Din ce în ce mai mult, literatura sovietică și prin exemplul ei literaturile democrațiilor populare au ajuns să fie instrumente de transformare a realității, fiindcă pornesc din idealul care stringe într-o singură luptă și efort de muncă nenumăratele milioane de oameni ai muncii. Cu datele noi, adăugite pe harta politică și istorică, sub semnul noilor evenimente, literatura sovietică, literatura realist-socialistă, nu-și schimbă profilul ci își adîncește esența și-și lărgește cîmpul de expresie și probleme. Noile descoperiri științifice, epocala pornire de cucerire a spațiului cosmic, adaugă o nouă dimensiune de largi perspective la imaginea mare a literaturii realist-socialiste, a literaturii sovietice.

Dacă în anumite zone literatura sovietică nu are un larg acces, atunci barierele le dărîmă filmul sovietic, în care se reflectă în toată plenitudinea, deși în esență, în imagini tipice, toată gama de probleme, de fapte, de realizări ale lagărului socialist, a vieții și muncii poporului sovietic în special. Succesele filmului sovietic, succese incontestabile în masele de oameni de pretutindeni, înseamnă o adeziune din ce în ce mai largă a conștiinței umanității. Roadele exemplului marii literaturi s-au făcut simțite, au apărut și în literaturile altor popoare din apus și din alte părți ale pămîntului. Am depășit de mult perioada scrisului și a scriitorilor dintre două poziții spirituale, dintre doi timpi de istorie, despre care Maxim Gorki spunea că sînt interpreții a două roluri în contemporaneitate, rolul de gropar și rolul de moașă a literaturii și ideologiei artistice. Fermentul a fost pus în conștiința și literaturile lumii, mai intens sau mai restrins, după natura opreliștilor. Pentru circuitul ideilor și al sentimentelor larg umane, al aspirațiilor tot mai puternic afirmate către așezarea unei păci definitive, cortinele de fier ale capitalismului au devenit instabile.

Un poet azerbaidjan spunea într-un poem mai de mult apărut: „Epoca noastră este grăbită și gravă/ Cuvintele goale nu-ți vor cinta adevărul; / Ascultă deci minunata, adînca sinceritate / A poeziei ruse, urmează-i exemplul!"

„O, poezie! Du-te și spune tuturor oamenilor / Că iubirea este mult mai tare ca moartea!"

Acesta este titlul puterii de pătrundere a poeziei, a literaturii sovietice în literaturile, în conștiința popoarelor. Sentimentul forței creatoare, care exprimă o mare forță morală, marea forță a adevărului, o poziție superioară deasupra și în cuprinsul umanității.

Radu Boureanu

MAC CONSTANTINESCU *„Fată din Drăguș"*

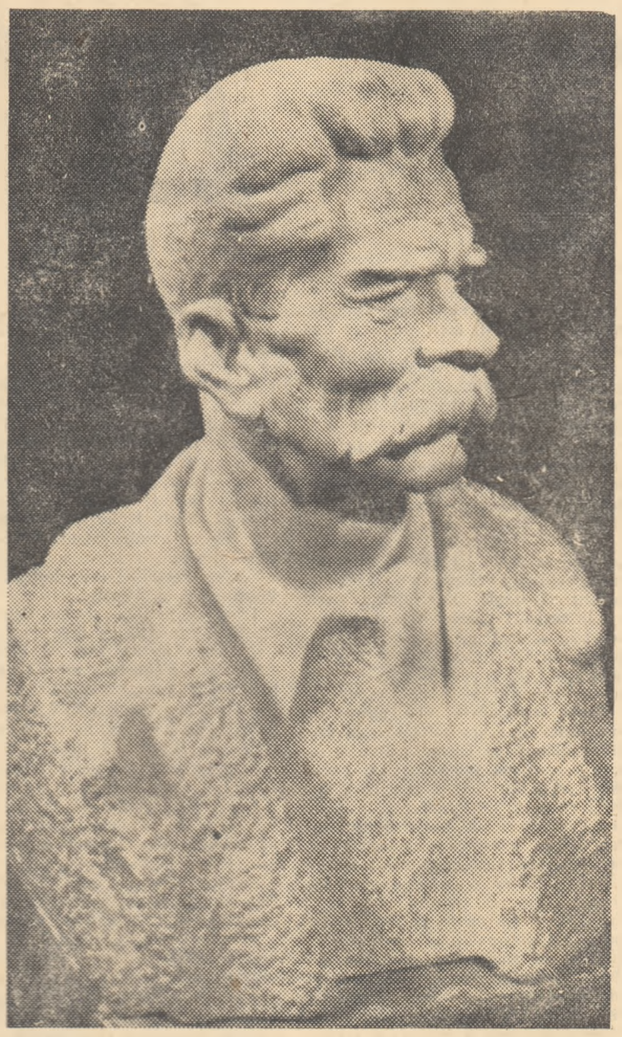

CONSTANTIN BARASCHI *„Maxim Gorki"*

Viața și opera lui Alexandru Sahia

(Urmare din pag. 1)

Ricard, teoreticianul parnasianismului, căuta să convingă, la vremea lui, că literatura, arta în general, trebuie să fie de gheață.

Alexandru Sahia era, dimpotrivă, convins că arta trebuie să fie fierbinte și că, prin urmare, flacăra trebuie să fie transmisă cititorului repede, prin mijloacele cele mai simple.

De aici, economia mijloacelor sale de expresie, de aici grija ca, de la titlu pînă la ultimul cuvînt, totul să servească la veșnicirea ideii, totul să fie de ajutor comunicării adevărului.

Recapitulezi titlurile nuvelelor și schițelor lui Sahia — și epoca în care a trăit scriitorul, cu luptele și jertfele muncitorimii, cu starea jalnică a țărănimii, cu mizeria orășenilor, cu dramele celor întorși din iadul celui dintîi război mondial, cu ignobilele metode ale clasei posedante de a stîrni ura de rasă, iți este de la sine sugerată: „Uzina vie", „Revoltă în port", „Ploaia din iunie", „Moartea înghițitorului de săbii", „Întoarcerea tatei din război", „Execuția din primăvară", „Șomaj fără rasă", „În cîmpia de sînge a Mărășeștilor"...

De cele mai multe ori, titlurile singure vorbesc asupra atîtor probleme, care nu sînt doar ale autorului, ci ale epocii: una dintre cele mai frămîntate epoci din istoria omenirii, epoca dintre cele două războaie mondiale.

Muncitorul revoluționar, muncitorul care — avînd conștiința că este un exploatat — își dă seama că are și arma cu care se poate sfărîma exploatarea, apare pentru prima oară în literatura noastră. Filip din „Uzina vie" și Mihail din „Revoltă în port" sînt frați de baricadă cu mecanicul Nil din „Micii burghezi" ai lui Gorki. „Drepturile nu se dau (spune Nil), drepturile se iau... Omul trebuie să-și cucerească singur drepturile, dacă nu vrea să fie strivit sub grămada îndatoririlor..."

Cu același limbaj, care este al clasei muncitoare, vorbește și Mihail din „Revoltă în port": „Așteaptă, prietene Simioane (își sfătuiește el tovarășul de muncă), așteaptă. Știu că ți-e greu să aștepți, însă ca să ai ceva pentru totdeauna, trebuie întîi să rumegi în tine, să muști singur. Adică, vreau să zic, îndîrjește-te, stringe în tine îndîrjeală multă. Altfel nu se poate. Lupta cea mare se va da odată, nu mai e mult".

Chipurile acestor luptători sînt doar schițate (nu era vreme de așteptat, iar condițiile de creație nu îngăduiau o muncă de perspectivă, nici reveniri), dar schițele au mișcare, sînt vii, vibrează.

Într-o vreme cînd la modă era misticismul și teoria „actului gratuit", Sahia avea curajul să descrie eroismul anonim și suferințele umanității din uzine, să introducă în literatură expresia „clasă muncitoare", să vorbească despre „sindicat" și despre „legi proletare".

În acele zile, cînd erai demn de ocară dacă nu făceai literatură de introspecție, Sahia își arunca ochii pe întreaga întindere a țării, vedea colosala zbatere a mulțimilor, luptele și suferințele lor, și putea să exclame:

— Cîtă suferință! Nimic din toate acestea nu l-a lăsat indiferent.

Drama țăranului sărac dintre cele două războaie, iat-o reflectată — cu cîtă neostentativă artă, cu ce simplitate de colorit!... — în „Ploaia din iunie".

Subiectul — aproape că nu există. O țărancă naște pe cîmp, la muncă. Cei doi gemeni, alăturați celorlalți șapte copii, vor lărgi cercul mizeriei din bordeiul lui Petre Măgăun. Atît.

Paleta lui Sahia, mai ales aici, e de o mare sobrietate, frazele par aruncate neglijent în tușe scurte, dar forța de sugestie este considerabilă, senzația de autenticitate imediată, de trăit, de viu, este obținută tocmai prin rapiditatea trecerii în revistă a unor momente de viață în aparență fără legătură între ele.

Iată sfîrșitul nuvelei, surprinzînd scena de după aducerea lăuzei acasă:

„Cei șapte copii au rămas unii pe prispă, alții în tindă și plîng cu toții speriați, neîndrăznind să intre în casă.

Sînt rupți și murdari.

Petre nu-i ia în seamă și-i lasă să urle. Înaintea ochilor lui apare din cînd în cînd, ca o obsesie, masa cea de toate zilele, cu nouă guri în jurul ei, întotdeauna flămînde. Și peste foarte puțină vreme unsprezece.

În cîmp, ploaia asta lui nu i-a ferit decît o fîșie îngustă de pămînt. Alții au de o sută de ori atîta și muncesc cu sluga.

Înjură, ieșind din nou în ploaie să deshame murgu. Le dă drumul prin curte să se ducă unde-or voi.

O rată măcăie disperată, rătăcită de cîrd. La picioarul și mușchiul rețelului de schije, Măgăun simte înjunghieturi pînă la os. Cei doi vecini, Vasile și Maria, au apărut în pragul casei, cu sacii în cap.

— Nu fii supărat, Măgăune, că sînt băieți și să-ți trăiască!...

Petre vrea să răspundă ceva, să mulțumească, însă ei au ieșit prea repede în uliță. Ploaia s-a potolit, și nu mai vin decît picături mărunte și rare. Sakiții se scutură scormonind vrăbiile în cuiburi.

Copii s-au înșirduit iar pe marginea prispei — șapte. Din casă, Ana a ridicat capul la geam — galbenă ca o turtă de ceară.

Petre a rămas singur în mijlocul curții, cu labele picioarelor înfundate în noroiul ploii de iunie. N-ar mai vrea să intre în casă. A necheza un cal, unul din murgi, și strigătul lui flămînd parcă s-a spînzurat de salcîmi, în văzul copiilor.

Măgăun a ieșit din curte. Se duce la Antonie Lungu — să afle la cîți le-a mai ridicat astăzi, pentru bir, boarfele.

Nici Ana, nici cîrdul copiilor, nu știe unde se duce Petre.

Din curte, sar peste garduri alte necheze uri de cal... Petre înaintează prin mijlocul șoselei buimăcit și vede mereu înaintea ochilor, spînzurate prin salcîmi, glasurile murgilor lui. Își spune, încercînd să se dumirească: „cum dracu'o mai fi și asta, că se spînzură glasurile?"

Se lasă seara cu pași de cenușă și fără țipăt. Odată cu ea, cerul s-a spart, înflorind geamurile țăranilor, cu o lumină de purpură".

Viața n-a trecut pe lîngă Alexandru Sahia fără să-l atingă. El nu s-a ferit din calea ei. A primit lupta, identificîndu-se cu tot ce a fost frumos și eroic în ea, ridicîndu-se împotriva tuturor aspectelor ei urite.

Spiritul de partid i-a fost busolă în luptă — busolă și armă. Suferințele, umanitatea, lupta comuniștilor — i-au fost muzele inspiratoare.

A trăit, a trebuit să lupte și să scrie într-o vreme cumplită. Vremea în care muncitorul care-și cerea drepturile era aruncat în bezna ocnei sau făcut „scăpat de sub escortă"; vremea în care țăranii înnebuneau de foame și de pelagră: vremea în care, după cum Sahia arăta, într-un singur an (1934) au murit din pricina subalimentării 2.400.000 de oameni, iar 1.200.000 s-au sinucis din cauza crizei economice; vremea în care, într-un singur an (tot 1934) „1.000.000 vagoane de grîu, 267.000 vagoane de cafea, 258.000.000 kg de zahăr, 26.000.000 kg de orez și 25.000.000 kg de carne au fost distruse, pentru a nu se produce cumva o scădere a prețurilor".

Adresîndu-se poeților, Gh. Topîrceanu scria în 1926:

„Luați aminte voi, țiravi exponenți sufletești ai neamului, cîntăreți fără grijă, care sporiți cu truda voastră avutul indestructibil al patriei „mume" și dați pe fiecare an mai multă mlădiere și strălucire dulcelui grai romînesc...

Cunoașteți soarta celor mai bunt dintre voi, cunoașteți lugubrul șir: Vasile Cîrlova, mort la douăzeci de ani, frumos și tînăr ca păstorul lui Infrisat; Sărmanul Dionis, trăind la un loc cu șoarecii și păinjenii caselor părăsite, naufragiat mai tîrziu într-un ospiciu și redus la umilirea unei colecte publice; Ștefan Petică, sugrumat de oftică într-o comună rurală, — ucis adică, pe îndelete și cu rafinament, într-un loc ferit de orice privire indiscretă; Alice Călugăru, înstrăinată și înghițită fără urmă de valurile lumii... Tratan Demetrescu... Oreste... Iacobescu... (Vd. „Lumea", an II, Nr. 46, 17 ianuarie 1926).

Alexandru Sahia cunoștea pomelnicul valorilor spirituale asasinate de burghezie. Știa prea bine că pomelnicul nu e terminat și nu se va termina atîta vreme cît „elitele" vor conduce țara. În cîțiva ani doar, pieriseră atîția scriitori, atîția artiști: Arthur Enășescu și Aurelia Cornea, George Mihail Zamfirescu și Constantin Picle, Bogdan Amaru și Nicolae Cristea, Bob Bulgaru și Corneliu Temensky — și e doar un fragment dintr-un imens cortegiu de sicrie...

.. Îl revăd pe Alexandru Sahia, cu puțin timp înainte de moarte, într-o odăiță a hotelului „Opera" din apropierea Cișmigiului.

Chip surpat de boală, însă inimă mereu curajoasă. „Voi învinge moartea..." — mi-a spus, în timp ce transcria la mașina de scris textul unui roman (astăzi, din păcate, pierdut): „Huliganii lui Dumnezeu".

„Voi învinge moartea..."

Nu știu dacă spunînd aceasta, Sahia se gîndea la moartea strecurată sub chipul bolii care-l mina, sau la un element adeseori mult mai redutabil: timpul...

Cert e că timpul nu i-a putut învinge pe Sahia. Flacăra vieții lui Sahia, pusă în slujba acelor mulți, în slujba luptei revoluționare a proletariatului; opera lui Sahia, precursoare a înfloritoarei literaturi realist-socialiste de astăzi— sînt vii, prezente, în mijlocul poporului nostru.

Da, Alexandru Sahia a înfrînt moartea. Exemplul vieții sale nu poate fi înghițit de timp, el merge în fruntea timpului, ca un alaj al acestuia, căci l-a visat, l-a prevestit și a luptat pentru el pînă-n ultima clipă.

Și iată, acum, cînd fixăm cu intensitate fața arilor duși, ne dăm atît de bine seama că Alexandru Sahia n-a rămas acolo, în trecut: el e lîngă noi, el e în inima proletariatului nostru, el e în mijlocul poporului nostru liber, în mijlocul tuturor viselor pentru care a luptat ca ostaș al Partidului și care au devenit și devin faptă.

Eugen Jebeleanu

Concepția lui Gorki

(Urmare din pag. 1)

vechiul individualist — țăranul, care de milenii visează să aibă o gospodărie a lui personală, particulară, a ajuns să-și dea seama că este mai bine și mai demn pentru el să nu fie sclav, ci muncitor, maestru artist al ogoarelor". (Maxim Gorki, „Despre literatură", Ed. Cartea Rusă 1956, pag. 359—360).

Continua sa preocupare are drept obiect modalitatea de a transpune, în imagini artistice corespunzătoare, realitățile surprinzător de noi ale realismului și luptei revoluționare. Cititor pasionat al valorilor literaturii universale, Gorki confruntă necontenit lecturile sale cu viața socială, pe care o cunoaște dintr-o vastă experiență personală. Atitudinea sa critică rezultă din această permanentă confruntare, de fapt înfrigurată căutare a unei noi arte, capabilă să surprindă trezirea la viața liberă, luptele maselor oprimate și istorica lor victorie în Țara Sovietelor.

Obiectul literaturii, de atîtea ori afirmat de către Gorki, este omul. În uriașul salt pe care lumea l-a făcut odată cu victoria socialismului, umanitatea și mai ales masele muncitoare au suferit modificări profunde în mentalitate, moravuri, sensibilitate. A apărut ceea ce foarte general este numit omul nou, omul epocii revoluționare, ale cărui trăsături morale și sufletești, a cărui nouă viziune asupra lumii, energie combativă, aspirație către ciclopicul efort constructiv etc. etc. trebuiesc studiate cu ajutorul disciplinelor umaniste în cadrul cărora literatura ocupă un loc însemnat. Dar între vechea literatură și noua realitate, Gorki surprinde un dezacord. El intuiește faptul că ceva trebuie să se schimbe în tehnica literară (cum numește el, într-o accepție generală, datele unei metode artistice) pentru a putea cuprinde enorma bogăție de elemente noi ale realității contemporane. Adept al profundei capacități de transformare a omului sub impulsul istoriei, Gorki este un adversar al general-umanului, în care vede un principiu etic și estetic al fixității, supus acceptiilor retrograde ale activității umane. (v. op. cit. pag. 236, 587 s. a.). În formula general-umanului, el vede o proiecție a pesimismului filozofic-social, care reduce speța umană la o simplă reprezentare a unei voințe oarbe și unice, fixă, imuabilă, prin însăși caracteristica ei de dat unic, odată și pentru totdeauna. Din momentul în care esența umană nu se poate schimba, modificările în relația istorică stăpîn-sclav sînt imposibile, ori o astfel de viziune artistică este incompatibilă cu gîndirea și sensibilitatea gorkiană. El acuză teoria general-umanului de a fi generat o literatură impregnată de „conștiința nulității rolului pe care individul îl joacă în desfășurarea istoriei". De la începutul activității sale, el aspiră către o literatură a demnității, energiei, virtuților umane afirmate pe cale revoluționară. Inițial, tînărul Gorki află tipologia literară, a cărei necesitate istorică o simte puternică și-l preocupă intens, în miturile bătrînei Izerghil, în viața aparent liberă a declasaților, a vagabonzilor. De la mit el trece la realitatea socială și devine conștient de faptul că marile virtuți umane nu pot fi puse în valoare decît prin lupta și victoria proletariatului. Devine conștient, în plus, de faptul că numai o literatură a proletariatului poate evidența, în imagini pregnante, rolul omului în procesul istoric, în conducerea acestui proces și în rezolvarea multiplelor și dificilelor lui probleme. Atunci cînd datele realismului socialist vor fi elaborate complet în concepția sa estetică (în jurul anului 1933), el nu va uita să insiste asupra „istorismului", ca una din caracteristicile fundamentale pentru noua artă revoluționară. Este explicabilă astfel și respingerea violentă, îndreptățită, de către Gorki, a ideilor lui Paul Valéry care în „Privire asupra lumii actuale" enunțase sub formă de paradox unul din celebrele lui aforisme: „Istoria este cel mai periculos dintre toate produsele laboratorului chimic al minții noastre". După Valéry, istoria — prin puterea ei evocatoare și deducțiile practice pe care le implică — ar spulbera „liniștea" umanității (adică „tihna" claselor exploatatoare și a sistemului de exploatare capitalist).

Care este sensul „istorismului" în estetica lui Gorki? Nu trebuie să se vadă în această noțiune o predilecție pentru evenimentele istoriei în general și cu atît mai puțin pentru trecut. Gorki a fost un luptător, un revoluționar, nu un contemplativ. Istorismul este acea forță de pătrundere în complexitatea realității înconjurătoare, de natură să arunce o puternică lumină nu numai asupra umbrelor trecutului, dar și în ținutul cu cețuri al viitorului. În concepția lui Gorki, înțelegerea deplină a momentului contemporan, actual, este de natură să explice evoluția întregii temporalități. În critica sa literară aflăm numeroase și remarcabile reflecții asupra actualității, ca element necesar procesului artei.

Gorki pornește de la ideea că omul nu este numai creator al istoriei, dar și al realității ambiante. „Realitatea — spune el — este creația omului și dacă ea nu este așa cum ar trebui să fie, singurii vinovați sîntem noi". (op. cit. pag. 316).

Cînd închină lui Leonov prinosul admirației sale pentru romanul „Soții", Gorki scrie rînduri minunate în expresia lor înaltă și directă: „La Leonov fiecare cuvînt luminează. Iar realitatea o cunoaște ca și cum ar fi făurit-o cu mîna lui (s.n.). Leonov este un mare talent. Un talent care nu se va epuiza niciodată și care va mai da, desigur, opere foarte valoroase. El își dă perfect de bine seama că trebuie să cunoască realitatea ca și cum el însuși ar fi construit-o, în timp ce pentru cei ce au obiceiul să se văicărească, realitatea este ceva străin și chiar ostil, de aceea se și lamentează atîta." (op. cit. pag. 349). Și Gorki nu uită să ofere o explicație în plus, subliniind faptul că pentru „Soții" romancierul a „folosit tocmai materialul cules din realitatea curentă". Pentru Gorki: „Realitatea este o admirabilă educatoare a omului". Iar atunci cînd pune problema educației estetice a noii generații de creatori, ridicată din masa poporului, la însușirea culturii adaugă cunoașterea realității, a sensului creator pe care viața îl oferă. „Abundența talentelor ridicate din sînul masei în toate domeniile muncii și ale creației ne uimește și ne bucură în același timp. Dar pentru ca toate aceste talente să evolueze normal și să capete adîncime, trebuie ca ele să oglindească, să înfățișeze realitatea zilelor noastre... Fiecărui individ, în momentul de față, aspra realitate îi pune hotărît această simplă întrebare: încotro mergi și cu cine? Și în același timp îi arată: ca să te întorci înapoi nu poți, căci drumul este închis, iar ca să te învîrtești mereu pe loc între trecut și viitor, înseamnă să te apuce amețeala și atîta tot". (op. cit. pag. 452).

Realitatea, văzută ca o creație a omului, implică ideea necesară că literatura trebuie să fie o modalitate de intervenție în transformarea lumii, a realității. Prin urmare, Gorki nu este promotorul „unei arte didactice", nu este legislatorul unui Parnas în care estetica trebuie înlocuită cu pedagogia, cum crede Wilczkowski cu reacredință. Gorki este un revoluționar și un marxist-leninist care vede necesitatea transformării lumii și artei. Educația creatorului este făcută de către realitatea practică, experiența socială, iar sensul educativ al literaturii nu este altceva decît înaltul mesaj al pedagogiei sociale, al transformărilor revoluționare pe care literatura trebuie să le reflecte. Gorki intuiește cu sensibilitate și ascuțime că realitatea nouă cere o nouă estetică. În căutarea metodei inedite, capabilă să traducă în imagini tot tumultul vieții noi a maselor, Gorki a ajuns, neconstrîns de nimeni, sau constrîns numai de istorie, de existența socială a oamenilor, la ideea realismului socialist. Etapele acestei căutări vor fi cuprinse într-un articol viitor.

Ion Vitner

Viața UNIUNII SCRIITORILOR

Biroul Uniunii Scriitorilor din R.P.R., întrunit sub președinția primului secretar al Uniunii, Mihai Beniuc, a luat hotărîrea ca — pentru dezvoltarea reportajului literar — să acorde un premiu indivizibil de trei mii de lei, trimestrial, celui mai bun reportaj publicat în revistele Uniunii Scriitorilor. Primul premiu va fi decernat pentru trimestrul octombrie, noiembrie, decembrie a. c.

★

Secția de proză organizează m a r ț i, 28 octombrie, ora 17.30, la Casa Scriitorilor, o consfătuire în jurul romanului „Setea" de Titus Popovici.

Vor lua cuvîntul: V. Em. Galan, Titus Popovici, Radu Popescu și Ion Vitner.

Vor urma discuții.

★

Comisia de literatură pentru copii organizează v i n e r i, 31 octombrie, ora 18, la Casa Scriitorilor, ședința de lucru cu tema: Probleme ale dramaturgiei teatrului de păpuși.

În vederea unei participări fructuoase la discuții, Teatrul de marionete și păpuși „Țăndărică" invită pe scriitori la spectacolele teatrului care vor avea loc între 24—31 octombrie.

Invitațiile se pot ridica de la Casa Scriitorilor, în orice zi afară de duminică și luni, între orele 11—21.

MIRCEA ȘTEFANESCU *„Grivița 1933"*

CARTEA RUSĂ ȘI SOVIETICĂ

CU TOATE ACESTEA

...cel puțin, așa părea: fără soluție. Căci necesitatea poate lua chipul verde al mării, se poate pietrifica în lanț de munți pleșuvi, poate fi sabie în mîna unui cazac alb; iar acești oameni aveau în dreapta poarta zăvorîtă a mării, în stînga zidul munților, înaintea și în spatele lor barierele căzăcimii răsculate din Cuban.

O poveste foarte veche ne spune cum poți ieși dintr-un labirint; dar dintre patru ziduri? — o situație complicată fiind uneori mai ușor de rezolvat decît una înfiorător de simplă.

Într-adevăr, situația era simplă și fără soluție: niște oameni, pîndiți din cele patru zări, de moarte. Cu toate acestea au găsit o soluție, neverosimilul s-a realizat.

De altfel neverosimil păruse și amurgul zeilor: cu toate acestea, la flacăra aprinsă de Prometeu strălucirea lor a pălit; Iupiter s-a stins, Prometeu nu.

Neverosimilă păruse și geneza lacului: totuși omul a recreat lumea la scara umană. S-a născut într-o lume în care marea pustie apărea ca destin, dar omul a creat trirema și transatlanticul, iar marea a putut deveni peisaj; munții se ridicau pînă la cer, dar omul a clădit catedrala, — care este adorație și, ca orice creație umană, sfidare — și zgîrie-norul; tăcerii astrelor i-a răspuns muzica lui Johann Sebastian Bach și vîjîitul helicopterului; existența lui Agamemnon, Hamlet, Sorel și Bezukhov a fost la fel de grea de consecințe ca și cea a lui Caesar sau Copernic — noi ne-am simțit mai singuri fără neliniștita lor prezență. De milenii, Oedip dezleagă fără sfîrșit întrebările, vechi și noi pe care, fără sfîrșit, Sfinxul i le pune. Aceasta mi se pare a fi una din perspectivele în care se situează cartea lui Serafimovici: „Torentul de fier".

★

Personajele?

Nu au biografie. Mai exact, au o biografie colectivă: sînt mii de oameni, argați sau fii de argați ajunși marinari, tîmplari, pescari, ai bogaților cazaci din Cuban, sînt de partea „bolșevicilor" și de aceea jug, părăsindu-și gospodăriile, un strictul necesar încărcat în căruțe, goniți de răscoala albă, să întîlnească forțele principale ale armatei revoluționare.

Despre acești oameni nu știm aproape nimic, și totuși știm totul. Apar chipuri care nu poartă nume: un marinar înalt, o femeie cu cercei și copil, un comandant spîn; despre baba Gorpina știm că avusese ca zestre un samovar și o putinică de frasin, că Ohrim sau Opanas nu văzuseră niciodată un frac, că Ancăi îi plac băieții; dar știm cum reacționează toți acești oameni cînd întîlnesc în drumul lor durerea și moartea și istoria; istoria și anume revoluția.

Cartea lui Serafimovici răspunde la întrebarea — cine a creat Revoluția? Căci revoluția a fost creație, geneză a unei lumi noi (conștiință de care, de altfel, e pătrunsă întreaga literatură sovietică, — „Și a fost ziua a doua" este un titlu semnificativ) iar creatorul — ilustru și anonim — poporul.

Orice creator, făurindu-și opera, se creează în același timp și pe sine: ca fiece lovitură de daltă sculptorul cioplește statuia, dar și pe el însuși. Autorul „Torentului de fier" arată cum, creînd revoluția, masa devine erou. Personajul central al cărții lui Serafimovici este un personaj colectiv: masa. Cele cîteva siluete care apar de-a lungul cărții și despre care scriam mai sus, baba Gorpina, Ancăi, etc., sînt în mod cît se poate de exact și în același timp violent grupate pentru a se sublinia caracterul lor anonim și tipic: acest personaj al interesului se c[illegible] în măsura în care reacțiile lor s[illegible] simptomatice pentru devenirea masei, a personajului central. O femeie are cercei: e un detaliu [illegible]. Femeii cu cercei îi moare copilul, important, în bratele dezndejdii e [illegible] nu e numai individuală, ci are și o valoare obiectivă, marchează o treaptă în diagrama evoluției masei.

Serafimovici sublimează ceea ce deosebește, ceea ce i unește pe oameni.

Îi unește, spre exemplu, curajul. Curajul, pare a spune autorul, poate fi multe [illegible] o șapcă [illegible] sau o căciulă mîjnoasă, sau o [illegible] pelerină și decorată, curajul are [illegible] zdrențuită și sumanul rupt sau, pur și simplu, pe trupul gol [illegible] benzi de mitralieră [illegible] timpului nostru este [illegible].

Rîsul unei fete [illegible] și tot curaj [illegible] armonic, atunci cînd [illegible] liniștită, noaptea [illegible] este sfîșiată numai de răpăitul unei mitraliere singuratice și de [illegible] al unei mame. Serafimovici a [illegible] admirabil capacitatea omului de a refface în plin tregie [illegible] femeile alăptează copii, bărbații îmbrățișează fetele, bolnavii [illegible] și fac toate [illegible] de moarte.

Această capacitate a omului de a menține [illegible] este revelatoare pentru concepția despre [illegible] a autorului „Torentului de fier".

La [illegible] cărții observăm o alternare, o [illegible] a [illegible] cu excepționalul: oameni luați ca natura, cu dușmanul de clasă printr-o tensiune [illegible], [illegible], apoi mînia, [illegible], [illegible] fetele.

Dar pe măsură ce [illegible], asistăm la o [illegible] imperceptibil de lent gradată metamorfoză a cotidianului în excepțional; pe măsură ce se strînge cercul necesității, pentru acești oameni a trăi devine o neverosimilă victorie asupra foamei, asupra suferinței, asupra deznădejdii.

Ce semnificație au aceste aspecte ale cărții?

Serafimovici nu spune: omul este erou, ci, omul poate fi erou. Curajul apare nu atît ca o calitate, cît ca un răspuns, o soluție, o adaptare la coordonatele unuiași ale unei situații tragice. Ceea ce mi se pare zguduitor în „Torentul de fier" este faptul că, în luptă cu necesitatea — natura și dușmanul de clasă — partidul de tipul incremenit a mașinii tragice nu ascunde chipul cu ochi din, cu mustăți și zbîrcituri al lui Ohrim, sau Ștefan, sau Opanas.

Personajul eroic al lui Serafimovici nu apare atît ca un tip de om, tip excepțional, cît ca o ipoteză, o disponibilitate a omului anonim, un răspuns la chemarea istoriei și a unui sens, la chemarea Revoluției.

Personajul eroic al lui Serafimovici este eroic, cu toate că și pentru că este om, adică: și crud, și deștept, și ridicol și entuziast. Curajul este o ascensiune a omului către el însuși, către demnitatea lui. Serafimovici este meritul de a arăta și punctul de plecare și cel de sosire, subliniind unitatea lor în personalitatea completă a omului.

★

Noțiunea de tragedie optimistă a apărut odată cu revoluția. Semnificația acestei noțiuni este depășirea tragicului și anume depășirea tragicului individual.

În revoluție, cu înfrîngerea individului sau indivizilor, capcana tragică nu s-a închis; în revoluție tragedia individuală poate fi depășită, tragedia fiind stingerea oricărei perspective, iar revoluția putînd opune tragediei individuale perspectiva istoriei; în revoluție, cînd perspectiva istoriei devine perspectivă individuală, tragicul este depășit.

Cîteva mii de oameni pleacă la drum nesfîrșit de lung și infinit de greu; la începutul drumului își apără viața, spre sfîrșitul drumului apără sensul ei: de-a lungul acestui drum prin iarnă, oamenii își pierd [illegible] de [illegible], și copii, și dragostea, pierd aproape total, dar cîștigă istoria, revoluția; în acest sens tragicul individului este depășit de afirmarea clasei.

Tălmăcirea în „Torentul de fier" a sfîșietoarei [illegible] istoriei. Serafimovici nu-a [illegible] niște oameni [illegible], [illegible], [illegible], [illegible], cortegiu [illegible] din de speranță, dar a [illegible] [illegible] profilată este [illegible] contra revoluției, a [illegible] să evidențieze [illegible] obiectivă în desfășurarea istoriei, a [illegible].

Marinari, țărani, soldați și femeile lor sînt revoluția, dar ei nu pleacă [illegible] la [illegible] și moartea, și dezerții [illegible] o aglomerație [illegible] de oameni [illegible], [illegible] de [illegible], o [illegible], o masă revoluționară.

„Torentul de fier", ca orice carte cu mesaj, este cartea unei descoperiri, dar și unei transformări. Serafimovici subliniază [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] și sensul istoriei; de aceea transformarea unei gloate [illegible] într-o masă revoluționară nu apare numai ca [illegible] unei forme de organizare [illegible] revoluționare, ci și atingerea extremei limite a condiției umane: descoperirea unui sens, în numele căruia să poți înfrunta spaima, bestialitatea [illegible] și moartea.

Dinu Zaharia

LUPTA CU TIMPUL

Romanul lui Valentin Kataev „Timp, înainte!" a apărut în 1932 și este contemporanul evenimentelor pe care le descrie, — atît de contemporan încît filele lui par rupte dintr-un carnet de reporter. Scriitorul a petrecut mult timp în mijlocul eroilor săi, pe marile șantiere ale construcției socialiste și și-a scris „cronica" atunci cînd zgomotul de bondar uriaș al betonierelor nu i se stinsese încă în urechi, iar foile cu însemnări îi mai erau acoperite cu praf de ciment. Ceva din frenezia acelor timpuri de început ale construcției socialiste, din trepidația, entuziasmul și elanul uriaș al acestor ani se păstrează în cartea lui Kataev, nu în stare conservată, ci sub forma vie a reportajului, a relatărilor unui martor ocular, el însuși profund interesat în progresul șantierului de construcție. S-ar putea întîmpla chiar — certitudinea ne lipsește, dar ipoteza nu e neinteresantă — ca în figura ziaristului modest, dar harnic, Vinkici, autorul să-și fi zugrăvit propria lui figură. În orice caz, problema care îl privea personal, ca scriitor aflat pe un șantier al construcției socialismului și avînd de îndeplinit sarcina dificilă de cronicar al unor zile cu totul deosebite, există în carte. Scriitorul este și el un personaj printre celelalte, un om sovietic care îndeplinește pe șantier o misiune specială, dar nu mai puțin importantă și utilă. Gheorghi Vasilievici e un scriitor plin de bunăvoință dar și de tabieturi, care la început se consideră spectator și de aceea și rămîne în afara înțelegerii exacte a ceea ce se întîmplă sub ochii lui. Cînd, îndemnat de Vinkici, Gheorghi Vasilievici, comodul, celebrul Gheorghi Vasilievici învață să ia parte la viața șantierului viziunea lui se schimbă fundamental, și în bine, pentru că unghiul lui de vedere este acum unghiul de vedere cel just. Vicleanul Vinkici îl lingușește „fără rușine" pe Gheorghi Vașilievici, dar nu-i iartă de fapt slăbiciunile:

— Oho! — Gheorghi Vasilievici fluieră de minune. Asta e strașnic. Și spuneți-mi, e adevărat că acum un an și jumătate aici era stepa goală?

— Absolut goală. Locuiam în corturi.

— Mărturisesc că tocmai cu asta voiam să încep. Uite așa, simplu de tot: „Acum un an și jumătate aici era stepă goală. Oamenii trăiau în corturi".

Modest, Vinkici își coborî peste ochi geniile vineții.

— Vedeți, d-voastră, Gheorghi Vasilievici, pe la noi au fost foarte mulți scriitori (firește, nu de talia d-voastră, dar...) și toți au început așa: „Acum un an și jumătate aici era stepă goală".

Kataev, ca atîți scriitori sovietici, care au împărtășit și împărtășesc viața marelui lor popor, și-a scris romanul, nu în urma unei „documentări". Există un stil, mai bine zis o manieră, pe care o ridiculizează și „modestul" Vinkici, în realitate atît de ironic, o manieră specifică scriitorilor sau reporterilor „în vizită". În fața marilor realizări, ei cad în extaz: „Acum un an și jumătate aici era stepă goală. Acum..." Aceasta este atitudinea omului care se miră, se arată încîntat, dar *nu știe* exact cîtă măreție, cîtă bucurie și cîtă durere omenească stă la baza unei uzine, care se înalță pe locul unde acum un an și jumătate era stepă goală...

Romanul lui Kataev „Timp, înainte!" care se petrece în curs de 24 de ore, absoarbe în substanța lui tot ceea ce era esențial în viața șantierului. Scriitorul, devenit propriul său personaj, ia parte dinăuntru la viața șantierului, simțind în același timp, cu toți ceilalți, febrilitatea muncii, încordarea pentru grăbirea ritmului de construcție. El strigă odată cu ceilalți: timp, înainte!

Eroii lui Kataev sînt desenați de o mînă grăbită dar sigură. Un desenator bun indică mișcarea dintr-o singură linie. Șantierul trăiește în această zi, pe care ne-o descrie Kataev, viața lui plină dar obișnuită: întrecerea, sabotajul dușmanilor, gazeta, lupta cu timpul, etc. La un dozaj exact descoperim prea puțină „viață personală". Se știe că o prejudecată nouă pretinde neapărat incursiuni copioase în viața intimă a oamenilor pentru a le dovedi complexitatea. Valentin Kataev este probabil de părere că oamenii sînt tot atît de complexi și la locul de muncă pe cît sînt și acasă. Personajele sale își relevă personalitatea distinctă în toiul muncii aspre dar pline de entuziasm pe care o îndeplinesc. Inginerul Margulies, brigadierul Iscenko, șeful de echipă Mosea, — toți acești învingători ai Harkovului, proaspeți deținători ai recordului mondial la turnarea betonului, își manifestă individualitatea în muncă. Un șantier, un oraș, fie el și în formare, au totuși o viață din care nu lipsesc dragostea și moartea, fericirea și durerea. Prin fața cititorului trec doi îndrăgostiți: Margulies și Șura Soldatova, energica redactoare a gazetei șantierului, — se despart doi oameni care se iubesc dar nu se înțeleg, Korneev și Klara, se prăbușesc iluziile lui Foma Egorîci, americanul venit să cîștige bani pe acest șantier, (banca la care își depusese economiile adunate în ani grei de suferință a dat faliment) se naște cel mai nou personaj care nici nu are nume, băiatul lui Iscenko, etc. Viața bogată și trepidantă a șantierului pulsează în aceste mici episoade care, toate la un loc, creează imaginea grandioasă și optimistă a construcției socialismului.

Faptele relatate în această „cronică" se petrec pe un șantier, undeva în stepă. Totuși, puterea de evocare și înțelegerea profundă a vieții, de care se bucură scriitorul, au reușit să descrie viața unui popor întreg, care depune un efort uriaș pentru a clădi o lume nouă. Iată, inginerul Margulies, după această zi încordată, în care muncitorii de sub conducerea lui au reușit, depunînd o strădanie enormă, să depășească recordul constructorilor din Harkov, adică să realizeze 425 de malaxări pe oră, — se plimbă prin noaptea romantică împreună cu Șura Soldatova. Zorile îi găsesc pe cei doi alături pe o bancă, fericiți și mulțumiți de ei înșiși, de dragostea și de munca lor. Tocmai atunci apare Vinkici, avînd în buzunar ziarul proaspăt din acea zi. Cuprins de o presimțire, inginerul întreabă:

— Ia spune... unde?

— La uzina de tractoare din Celeabinsk — îi strigă Vinkici.

— Cît?

— Cinci sute patru.

Da, la uzina de tractoare din Celeabinsk recordul fusese doborît în aceeași zi. Învingătorii n-au apucat încă să se odihnească și recordul lor a și fost doborît. Țara întreagă luptă cu timpul, țara întreagă știe că în perioada de construcție a socialismului ritmul hotărăște totul, țara întreagă e în întrecere și în continuu progres. Frumos sfîrșit pentru un roman: viața continuă să nască noi romane, tot atît de pasionante, întreceri tot atît de încordate și de mărețe. Pentru socialism timpul merge mai departe.

G. Horodincă

K. F. IUON — *„Asaltul Kremlinului în 1917"*

ARTE

DOSTOIEVSKI PE ECRAN

Fără a pleda pentru exclusivism național, mi se pare că numai regizorii și actorii ruși îl pot înțelege și reda pe ecran pe adevăratul Dostoievski. Pastrînd sigiliul specific artei sale, numai artiștii ruși pot separa adevărul vieții de misticismul retrograd, tragismul social de zgura psihopatologicului, înlăturînd fără cruțare — așa cum remarca criticul Ermilov — „ceea ce este dostoievskian la Dostoievski, psihologia și ideologia impasului, tendința maladivă de savurare a răului, tot ceea ce l-a îndepărtat pe scriitor de forțele înaintate ale epocii sale".

Părerea aceasta este întărită și de magistrala exegeză artistică a romanului „Idiotul", transpus pe ecran de scenaristul și regizorul Ivan Piriev. Dintre toate romanele scriitorului rus „Idiotul" este cel care conține cele mai multe obstacole în calea unei adaptări cinematografice. Amestec difuz de realism critic și misticism mesianic, de nobile tendințe umanitariste și învăluită filozofie reacționară, „Idiotul" este în ansamblul său metafora literară a unei parabole biblice. Romanul are două figuri centrale de o ciudată originalitate: cneazul Lev Nicolaevici Mișkin și Nastasia Filipovna, spre care converg toate firele acțiunii. Cu toate frecventele sugestii din text la o analogie între idealismul utopic al lui Mișkin și cel al eternului Don Quichotte, relațiile dintre Mișkin și Nastasia Filipovna sugerează o tălmăcire actualizată pe plan social, a parabolei despre Christ și Maria Magdalena.

Pentru prima oară în vasta galerie de portrete, dominată de tipuri faustice, torturate de tare psihice, Mișkin

exprimă tendința scriitorului de a crea — cum mărturisea chiar el — un „om minunat, un om pozitiv, de o mare frumusețe sufletească". Epileptic, izolat mult timp de frămîntarea societății, Mișkin își păstrează candoarea și inocența care-l fac suspect de imbecilitate într-o societate în care imbecilitatea reală devine un atribut intelectual, datorită puterii magice a banului, „de a întoarce totul pe dos". Victima acestei societăți de filistini nu este însă mesianicul Mișkin, nimbat cu aureola unui sfînt, ci Nastasia, simbol al purității ultragiate și răzvrătite împotriva legilor societății burghezo-aristocratice. În jurul acestei fascinante figuri feminine graviteazâ reprezentanții tipici ai societății ruse: aristocraticul Totki, mediocrul funcționar Ganea Ivolkin, cupidul și patimașul negustor Rogojin. Un al doilea cerc de personaje, indirect interesate în tragedia Nastasiei, îl constituie familia generalului Epancin, în mijlocul căruia strălucește figura serafică a Aglaiei, familia generalului Ivolkin și prietenii lui Rogojin. Nodul dramatic al revoltei Nastasiei îl constituie excepționala scenă în care femeia „pierdută" aruncă în foc pachetul cu o sută de mii de ruble, prețul cumpărării ei de către Rogojin. Momentul prilejuiește explozia instinctelor feroce ale junglei capitaliste descrisă cu un tragism și o incisivitate satirică zăduitoare.

Tributar concepțiilor ultra-reacționare ale timpului său, Dostoievski a înțăbușit însă, odată cu protestul său ideealul de puritate și iubire omenească în mocirla smereniei și pasivității. Mișkin, eroul său, opune aspirațiilor de libertate ale omului, răzvrătirii împotriva legilor nemiloase ale banului, filozofia mistică a împăciuirii universale, a prosternării în fața „celor puternici".

Iată deci o primă dificultate, de ordin ideologic, pe care ecranizarea „Idiotului" trebuia s-o înlăture. Dar pe lîngă aceasta, cum să condensezi în tiparele unei noi compoziții artistice dinamismul excepțional al emoțiilor și sentimentelor, neîntrecuta artă cu care scriitorul pătrunde în lumea interioară a eroilor săi?

Cei care au citit romanul, fie în original, fie în vechea și mediocra traducere publicată acum două decenii, rămîn uimiți de fidelitatea corespondențelor plastice ale romanului. De la primele imagini ale trenului care străbate prin volbura nopții de iarnă viforoasă, atmosfera și tipologia romanului reînvie în cele mai autentice tonuri dostoievskiene.

Metoda de ecranizare a eliminat situațiile rezumative din biografia Nastasiei, scoțînd în relief momentele esențiale ale primei părți, care conțin expresia dinamică interioară a acțiunii. Scoțînd la suprafață, din desișul inteligent al acțiunii, liniile directoare care dau unitate operei cinematografice, Piriev a adunat bogatul șuvoi epic în cîteva mari secvențe, care culminează cu excepționala scenă a banilor. Poate că un alt scenarist și regizor ar fi amplificat prin largi retrospecții biografia Nastasiei, pînă la venirea ei la Petersburg. Arta marilor creatori stă însă nu în discursivitate, ci în accentuarea momentelor esențiale. Pericolul unui film-spectacol, pe care-l implica această metodă, a fost înlăturat prin valorificarea tuturor elementelor sintezei cinematografice.

Montajul excelent ritmat, culoarea irizată stinsă și dramatismul comentariului muzical al cunoscutului compozitor Kriukov, se integrează în concepția „cinematografului cromatonic" — imagine, culoare, muzică — pe care Piriev și-a însușit-o de la maestrul său Eisenstein. Cu totul memorabile prin autenticitatea lor dostoievskiană, sînt tipurile create cu o remarcabilă artă a compoziției de protagoniștii filmului. Masca palidă și hieratică a prințului Mișkin, în interpretarea lui I. Iacovlev, este subliniată de eclerajul subtil, în umbre și lumini, folosit de operator în prim planuri. Cu rezerva unor stridențe declamatorii, Iulia Borisova a redat cu o gamă de mijloace expresive împletirea frumusții răzvrătite cu suferința și nebunia din fascinanta figură a Nastasiei. În interpretarea lui Podgornii, Ganea Ivolghin este „cerșetorul nerăbdător", cum îl caracterizează Nastasia, obsedat de dorința de a parveni prin îmbogățire. În fine pasiunea sălbatică a lui Rogojin erupe puternic în creația actorului Parhomenco. Arta marei interpretări se reliefează și în forța memorabilă a unor roluri episodice, ca cel al pitorescului general Ivolghin (Iliușeznov), fiica sa Varia (Lidia Ivanova), Ferdișenko (V. Minaev) sau Lebedev (Martinson).

Decorurile vefuste de interior, reconstituirea vechiului Petersburg cu străzile sale întunecate și ceațoase, cu clădirile sale sumbre, învăluite într-o lumină crepusculară, sugerează plastic atmosfera de descompunere din această junglă a lăcomiei și ticăloșiei, în care se zbat cîțiva oameni generoși dar utopici.

Tragicul dostoievskian și-a găsit astfel cele mai pure mijloace de expresie cinematografică în interpretarea unui mare regizor și a unui ansamblu de străluciți actori sovietici.

Emil Suter

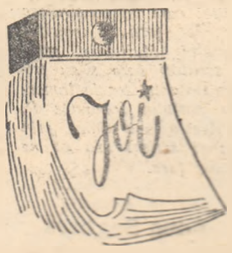

Un nou cenaclu literar

Miercuri 19 oct. a.c. la orele 19, a avut loc în Palatul Culturii din Iași ședința de inaugurare a unui nou cenaclu literar, „M. Sadoveanu", organizat din inițiativa Filialei Uniunii Scriitorilor în scopul pregătirii ideologice și artistice a tinerelor talente literare din orașul nostru. La festivitatea de deschidere au luat parte peste 80 de tineri studenți ai institutelor de învățămînt superior, elevi din ultimele clase ale școlilor medii, precum și muncitori și funcționari.

Ședința a fost prezidată de scriitorul Ion Istrati, secretar al Filialei din Iași a Uniunii Scriitorilor din R.P.R. care, după ce a salutat pe participanți și a arătat rostul și modul de funcționare al cenaclului, a ținut un referat introductiv, vorbind despre sarcinile artei noastre realist-socialiste, îndrumate de partid. În expunere a fost subliniată necesitatea abordării de către tinerii scriitori a temelor mari oferite de contemporaneitatea noastră socialistă, punîndu-se un deosebit accent asupra însușirii de către creatori a spiritului de partid și asupra luptei împotriva influențelor dăunătoare ale ideologiei burgheze. Tînărul poet ieșean Florin Mihai Petrescu a citit un ciclu de poezii inspirat de noul peisaj industrial al patriei noastre și închinate muncitorilor din industria grea. Pe marginea lecturilor, au urmat susținute discuții. A fost ales un birou de conducere al noului cenaclu. Ședințele de lucru ale cenaclului, care se vor ține la 1 și 15 ale fiecărei luni, vor fi precedate de scurte referate tratînd probleme de teorie literară, ținute de către membri ai Filialei Uniunii Scriitorilor.

Viitoarea ședință a cenaclului va avea loc la 1 noiembrie a. c. orele 19, cînd, după un referat în legătură cu problema limbii literare, susținut de I. Istrati, se va citi o scurtă lucrare în proză.

Rep.

81 poeți romîni în limba rusă

Trec ore pe care nu le număr, în timp ce răsfoiesc într-una Antologia Poeziei Romînești, apărută acum la Moscova, într-o dimensiune mai mult decît emoționantă, în format de lexicon și cu aproape opt sute de pagini dense.

Cine iubește poezia și își iubește țara lui, nu poate să nu fie turburat în orice împrejurare asemănătoare. Antologia de față e însă mult mai mult decît un eveniment. Nu Alexandru Hrisoverghi, prezent în Antologie și el, dar nici Eminescu, poate, n-a visat să fie tradus, dintr-o țară mică în una mare, iar poezia romînească în integrul ei, necunoscută înainte decît unor cercuri, ca să spunem așa, mai specializate, chiar în țara ei, n-avea asemenea visuri. Cine să le fi cultivat? Străinii care veneau pe la noi — în cu totul alte scopuri — cultivau bancherii și petrolul. Paul Morand, în trecere prin această țară, îi observase cel mult sarmalele.

Și acum, iată că 81 de poeți cu semnătură și atîția baci și plugari anonimi, au trecut hotarul în țara cea mai mare din lume, chemați de ea.

Nu, hotărît, cuvintele comentatorului ar suna fade, și nici descripția dintr-un articol nu e în stare să comunice, nu numai emoția ce-l stăpînește ca cititor pătimaș de poezie romînească, dar nici măcar dimensiunile mari ale faptului propriu-zis.

Antologia este alcătuită de A. A. Sadețki și apare sub îngrijirea sa și a lui S. Șervinski. În total cuprinde 559 poezii (83 folclorice și 476 culte). Fiecare poet are și o notă de prezentare biobibliografică, cu cîte o remarcă critică esențială. Aceste note sînt redactate de A. A. Sadețki.

Partea folclorică a Antologiei cuprinde principalele balade: Miorița, Mănăstirea Argeșului, Toma Alimoș, Codreanul; apoi Plugușorul, o orație de nuntă, doine, hore, strigături și cîntece de luptă ale poporului. Poeții (în ordine cronologică) din Antologie sînt: cei patru Văcărești, I. Budai-Deleanu, Gh. Asachi, Anton Pann, I. Eliade-Rădulescu, C. Negruzzi, V. Cîrlova, A. Hrisoverghi, Gr. Alexandrescu, Cezar Bolliac, D. Bolintineanu, Ion Catina, G. Crețeanu, Vasile Alecsandri, G. Baronzi, Al. Depărățeanu, N. Nicoleanu, B. P. Hasdeu, Ronetti Roman, Mihai Eminescu, Al. Vlahuță, G. Coșbuc, N. Beldiceanu, D. Neculuță, C. Mille, Traian Demetrescu, O. Carp, I. Păun-Pincio, Al. Macedonski, D. Anghel, St. O. Iosif (și, bineînțeles, A. Mirea), G. Ranetti, P. Cerna, M. Săulescu, Mihai Codreanu, Elena Farago, O. Goga, G. Topîrceanu, G. Bacovia, I. Pillat, Camil Petrescu, Victor Eftimiu, B. Fundoianu, Al. Philippide, A. Toma, Emil Isac, Zaharia Stancu, Tudor Arghezi, Demostene Botez, Magda Isanos, Marcel Breslașu, Radu Boureanu, Mihai Beniuc, Cicerone Theodorescu, D. Corbea, Virgil Teodorescu, Miron Radu Paraschivescu, Eugen Jebeleanu, Maria Banuș, Eugen Frunză, Mihu Dragomir, N. Tăutu, Veronica Porumbacu, Nina Cassian, Anatol Baconsky, Victor Tulbure, Dan Deșliu, Al. Andritoiu, Aurel Rău și alții. Antologia se încheie cu Nicolae Labiș.

Selecția poeziilor s-a făcut cu deosebită grijă, dovedind reală cunoaștere a istoriei literaturii romînești și un gust sigur. Prea puține poezii dintre cele antologice ale poeților prezenți în carte sînt absente. Firește, regretăm că n-au intrat în Antologie — Oda în metru antic și Sara pe deal ale lui Eminescu, sau Vara lui Coșbuc. Dar acest detaliu trece de la [illegible] pe ultimul plan al discuției în fața unui eveniment atît de pregnant și de strălucit prin el însuși, cum este această Antologie, prima în genul ei (pentru literatura noastra) din lumea întreagă. Altminteri, poeții sînt înfățișați prin ceea ce au ei mai reprezentativ, mai caracteristic pentru respectivul moment din istoria literaturii noastre și mai izbutit ca artă. Nu lipsesc, bunăoară, din opera lui Gr. Alexandrescu, nici Umbra lui Mircea la Cozia, nici Satira duhului meu, nici cele mai bune fabule; poeziile patriotice, unele legende și cele mai semnificative pasteluri ale lui Alecsandri își au locul în Antologie; Eminescu e prezent cu: Din străinătate, Junii corupți, Egipetul, Cugetările sărmanului Dionis, Împărat și proletar, De vorbiți, Povestea teiului, Ai noștri tineri, Eu nu cred nici în Iehova, Călin, Ah, cerut-am de la zodii, Povestea codrului, Singurătate, Pe un album, Viața, O, rămîi, Pe aceeași ulicioară, De cite ori, iubito, Afară-i toamnă, Sunt ani la mijloc, Cînd însuși glasul, Revedere, O, mamă, Dintre sute de catarge, Scrisoarea I, a II-a și a III-a, Luceafărul, S-a dus amorul, Cînd amintirile, Pe lîngă plopii fără soț, Veneția, Somnoroase păsărele, De-or trece anii, Lasă-ți lumea, Ce te legeni, codrule, Mai am un singur dor, Criticilor mei, La steaua, De ce nu-mi vii, și Kamadeva. Din Arghezi sînt traduse poeziile: Testament, Plugule, Mihnire, Chemarea, Lumină lină, Cîntare, Belșug, Vodă-Țepeș, Caligula, Bunavestire, Cina, Dacica, Da, e lung, Drumu-i lung, Omule, Pe răzătoare, La stele, Foaie verde la Paris, Giuvaere, Stupul lor.

Este interesant de remarcat că adesea traducătorii și-a ales fie cîte un poet în întregime, fie, în cazul poeților reprezentați mai abundent, ca Eminescu sau Coșbuc, cîte o categorie de poezii, ținînd seama, firește, de preferințe și afinități. Acest sistem, care se dovedește bine gîndit, a dat rezultate excelente și de pildă, Gr. Alexandrescu, tradus de A. Golemba, V. Alecsandri de Vladimir Lugovskoi, Alex. Macedonski de R. Moran, St. O. Iosif de L. Belov, sau G. Bacovia de N. Podgoriceani, au legături esențiale cu aerul și formele plastice ale originalelor. La traducerea poeziilor din această Antologie au colaborat, pe lîngă cei peste treizeci de traducători increzați, cu bună experiență în activitatea de tălmăcire a poeziei străine, și unii dintre poeții sovietici cunoscuți, precum: V. Lugovskoi, L. Martinov, Vera Inber, Margarita Aligher, Ana Ahmatova și K. Vanșenkin.

În unele situații, cînd atmosfera cutărui poet romîn coincide sau se aseamănă cu o atmosferă cunoscută din poezia rusă, traducătorii respectivi, fără a supralicita, au regăsit pentru tălmăcirile lor aceste interesante trăsături. Așa, de pildă, unele poezii ale lui Alecsandri (îndeosebi Noaptea albă) au parcă aerul lui Pușkin, iar în tălmăcirile din opera poetică a lui Beniuc, simți adesea sunetul versului lui Esenin. Și structura romantică a Luceafărului, cu ritmica specifică a strofei sale, și-a găsit răsunetul potrivit în limba Demonului lermontovian.

Antologia are prea multe calități ca să le pot enumera chiar numai pe cele fundamentale, în scurta trecere în revistă de aici. Dar nu se poate ocoli versiunea rusească a Mioriței făcută de I. Gurova, păstrîndu-și intactă puterea de sugestie, nici impresionanta traducere a Sburătorului lui Eliade (N. Pavlovici) în care tălmăcitorul a surprins aproape toate subtilitățile de sens și de sunet ale poetului romîn, conservînd cu finețe densitatea plastică și extraordinara forță emotivă a originalului. Majoritatea poeziilor eminesciene, deși marele poet este dintre cei mai rezistenți în fața chiar și a celui mai dibaci și mai harnic traducător, sună bine. Excelente traduceri s-au făcut din Coșbuc, din Macedonski, din Bacovia, unde N. Podgoriceani a găsit o surprinzătoare echivalență la: „Verde crud, verde crud / Mugur alb și roz și pur" din bacoviana Note de primăvară; din Topîrceanu (cu excelent tradusa Baladă a popii din Rudeni) sau din Arghezi unde și selecția, neomițînd nici unul din volumele poetului, dar și grija atentă chiar pentru sintaxa argheziană, atît de greu de redat în altă limbă, izbutesc să transmită cititorului rus liniile principale ale mesajului marelui nostru poet contemporan. Nu mă pot stăpîni de a nu cita, atît de subtil lucrată, traducerea Mihnirilor, unde fapta diaconului Iachint e repovestită în rușește într-un limbaj analog, adică arhaizant și mănăstiresc, cu inversiuni topice, cu ironie discretă și cu densitate stilistică.

Cititorii de limbă rusă, în mediul cărora va circula această Antologie a poeziei romînești frumos tipărită (într-un tiraj de 20.000 ex.) și alcătuită cu dragoste, vor putea afla obiectul dragostei și mîndriei noastre și îl vor putea prețui, ca și noi.

Singurul cuvînt care poate încheia salutul adresat apariției acestei cărți, este recunoștința

Victor Kernbach

RAZLIV

Printre mesteceni, vîntul nordic cîntă,
deșiră norii și pămîntu-l zvîntă,
cum a făcut și-acuma zece ani,
sau douăzeci, sau patruzeci de ani.
Se zvîntă-ncet drumeagul peste care
ieri, după ploaie,-un om trecu spre zări
și urmele-n nisipuri i-au rămas
de le-ntîlnesc la fiecare pas.
Și-i văd peste livezi, pe cîmp, pe văi,
prin iarba-nrourată pașii săi... —
pe malul apei, pe prundiș, aproape,
deasupra apei și adînc sub ape,
în cer și pe pămînt, pe nori și-n gîie,
în timp și-n spațiu, pentru veșnicie...
Dintre mesteceni albi, un nordic soare
drapel de aur suie peste zare.
Parcă salută astfel călătorul,
mișcîndu-și steagul... Parcă dă onorul
acelui ce-a trecut, sau ne arată
că-i viu cel ce-a trecut pe-aici odată.
Se oglindește-n roșiile unde
desișul vechi al papurii mărunte.
Cînd mă atinge puful ei ca neaua,
mă înfior simțindu-i catifeaua.
Mă-ndeamnă să privesc în adîncime,
pe unde joacă vietăți infime,
care loveau în barcă, val cu val,
cînd el în taină cobora pe mal.
Nu se aude nici un glas... Doar norii
se leagănă în ape, iluzorii...
Doar lunca îmi șoptește-ntr-un tîrziu, —
pe care n-am văzut-o, dar o știu...

Szemler Ferenc
în romînește de
H. Grămescu

Conferința scriitorilor din Asia și Africa

— Corespondență din Tașkent —

Orice conferință care adună la un loc, într-un oraș însorit și luminos, într-un oraș de cețuri și de zăpezi, oriunde, — și oriunde locurile își au frumusețea lor spori tă de om, — tineri sau bătrîni din felurite țări, chemați să discute laolaltă gînduri și probleme care le stau la inimă tuturor, care îi apropie și îi aseamănă, orice conferință în care chipurile și graiurile deosebite se amestecă și își răspund într-un grai comun, găsit pe loc, cu o rezonanță deosebită și nouă, e emoționantă, e un izvor de viitoare înțelegeri.

Conferința de la Tașkent, la care participă cîteva sute de delegați din țările Asiei și Africii și cîteva zeci de invitați din Europa, are un caracter deosebit de al altor conferințe, pentru că acei care au venit să-și spună cuvîntul aici, ca și acei care au venit să asculte numai dezbaterile, stăpînesc toți acea armă subtilă, tăioasă la nevoie, plină de dragoste și de flacără alteori, acea armă neodihnită pusă veșnic în slujba ideii: verbul. Scriitorii care s-au întrunit acum la Tașkent fac parte din acea specie nu de „visători", cum li se spunea altădată celor care rîvneau o lume mai bună și vorbeau în versuri și proză despre ea, ci de oameni lucizi, plini de încredere în puterea lor, în forța lor, în datoria lor.

Orientul, căruia omenirea îi datorează toată zestrea lui de cultură și civilizație, și-a trimis aici scriitorii cei mai înaintați, spiritele cele mai progresiste, ca să discute marile probleme actuale care îi frămîntă: dezvoltarea literaturii în țările din Africa și Asia, propriul lor rol în lupta pentru progresul omenirii și independența națională, pentru libertate, pentru pace în lumea întreagă.

Pe străzile largi ale Tașkentului, pe marile bulevarde străjuite de copaci, sub lumina limpede, albă, caldă a acestei toamne blajine, trec chinezi iuți și zimbitori, indieni și indiene în minunatele lor costume colorate, mătăsoase, japonezi delicați și subțiri, delegați din Ghana, înalți și mlădioși ca niște statui de abanos, delegați din Senegal, în lungile lor mantii colorate, vietnamezi cu chipul rotund și bun, egipteni, nigerieni, cambodgieni. Graiurile se amestecă și muzicala limbă uzbecă răsună prietenos la fiecare pas, deoarece gazdele ne întîmpină pretutindeni, cu dragostea lor, cu bunăvoința lor nesfîrșită. Deasupra unui carnet de autografe se apleacă în același timp un cap cu turban și un cap cu tibiteică, o fată înaltă, dreaptă ca o tanagra, cu ochi strălucitori apare pe treptele Teatrului „Alișer Navoi", unde se ține conferința, și sentimentele se schimbă în limba zîmbetelor lor largi și luminoase.

Seara, piața teatrului strălucește ca o cutie de pietre prețioase cu toate lucrurile ei colorate, scînteietoare. Fîntîna mare din mijlocul pieții își ridică în aer stropii diafani, jerbe, peste oglinda bazinului.

În holurile imensului teatru, monument de artă care poate fi vizitat cu de-amănuntul ca un muzeu și ale cărui sculpturi murale reeditează toate motivele populare uzbece, uriaș giuvaer alb, te poți întîlni cu Tihonov și cu Boris Polevoi, cu Sofronov și cu Șukniți, cu Nazim Hikmet și cu Mao Dun, cu Sei Ita și cu Tara Shakkar, Bannerkee, cu mulți alți scriitori a căror operă n-a fost încă tradusă la noi, dar care ne va deschide într-o zi încă o fereastră spre o lume pe care n-o cunoaștem bine.

Conferința a început marți, 7 octombrie. Și-au spus pînă acum cuvîntul mulți delegați și din fiecare intervenție a reieșit aceeași hotărîre limpede și aprinsă de a pune și mai mult, și mai puternic literatura în slujba ideii de pace, de libertate, de independență.

Cuvintele lui Tihonov: „Trebuie să prețuim așa cum merită moștenirea culturală, să desființăm barierele care ne despart, să consolidăm prietenia și să ne cunoaștem din ce în ce mai bine, să găsim mijloace noi pentru a ne întări prietenia", cuprind în ele chintesența dorinței comune a tuturor participanților conferinței de la Tașkent.

Circumstanțele politice internaționale actuale, faptul că imperialiștii par mai puțin decît oricînd hotărîți să renunțe la planurile lor agresive, fac ca scriitorii progresiști din Asia și Africa să-și strîngă rîndurile și mai puternic, însuflețiți de ideea de a apăra pacea și să exprime cu toată hotărîrea această idee.

Colonialismul a sufocat pretutindeni cultura națională, arta națională. Despre acest lucru au putut vorbi, cu date și cu amănunte, delegați din Filipine, din Cipru, din Iordania, din Indonezia, din orice țară care a suferit sau suferă încă jugul unei alte puteri, care vine, chipurile, s-o civilizeze. S-a crezut sau nu s-a crezut, dar s-a pretins că se crede, după cum spunea la Comisia de teatru (conferința lucrează și pe comisii) tînărul scriitor din Senegal Isman Sempel, că negrii nu știu decît să danseze și să doarmă dar, precum spune același scriitor, „în marea grădină a lumii există flori care n-au înflorit încă. Noi sîntem răspunzători pentru mîine pentru că și noi vom fi făuritorii lui". Popoarele care și-au căpătat de curînd independența, ca și cele care o vor dobîndi mai curînd sau mai tîrziu, vor izbuti să mențină pacea în lume și să trăiască într-o rodnică prietenie unii cu alții.

Scriitorii adunați la Tașkent văd foarte bine acest viitor, înțeleg și răspunderea lor față de el și caută căile cele mai bune pentru realizarea lui.

Lucia Demetrius

E. I. SAMSONOV — „Vine schimbul"

Scriitorul și viața poporului

Arta și literatura sovietică se bucură de o mare, puternică autoritate în lumea întreagă. Cărțile scriitorilor noștri își cuceresc un public internațional tot mai larg, dezvăluind cititorilor de peste hotare o întreagă lume nouă în care pentru prima dată au fost transpuse în viață mărețele idei ale socialismului.

Literatura sovietică are darul de a captiva pe cititorul străin prin realismul ei, prin modul luminos și profund al ei de a reprezenta viața și lumea interioară a oamenilor societății noi, prin atitudinea ei de apărătoare a intereselor oamenilor muncii din toate țările, prin lupta ei împotriva robiei capitaliste, prin nesecatul său optimism și umanism. Nu există altă literatură care să reflecte realitatea atît de vast, de multilateral și veridic. Viața clasei noastre muncitoare, a țărănimii colhoznice, a intelectualității, este zugrăvită de literatura sovietică în strălucite imagini.

Literatura realismului socialist și, în primul rînd, creația întemeietorului ei, Gorki, a arătat, întîiași dată în literatura lumii, creșterea gigantică a omului din popor care-și însușește concepția înaintată despre lume, ridicarea păturilor „celor mai de jos" la creația istorică conștientă.

Amintind apoi că legătura organică a creației cu viața poporului este o trăsătură fundamentală a literaturii sovietice, autorul articolului arată că scriitorul realist-socialist, cunoscînd viața poporului și participînd la ea, e în stare adesea să dezvăluie în fenomenele zugrăvite elemente care sînt noi chiar pentru cei care le cercează. În felul acesta, scriitorul îmbogățește viața spirituală a poporului său.

În societatea socialistă, legătura artistului cu viața poporului dobîndește o însușire nouă. Politica Partidului Comunist exprimă interesele fundamentale ale poporului. Partinitatea comunistă este forma cea mai înaltă a caracterului popular. De aceea scriitorul sovietic, fidel combatant pentru cauza partidului, dispune de o busolă fără greș care-l ajută să se orienteze just în problemele complexe ale studierii și reflectării artistice a vieții poporului. „Cine vrea să fie cu poporul, acela va fi întotdeauna cu partidul. Cine stă solid pe poziția partidului, acela va fi întotdeauna alături de popor" (N. S. Hrușciov, „Pentru o strînsă legătură a literaturii și artei cu viața poporului"). În ultimii ani, noul a intrat atît de mult în viața noastră, încît studierea și zugrăvirea cu adevărat artistică a acestor procese a devenit datoria primordială a scriitorilor. Numai în vremea noastră creația istorică conștientă a poporului și viața lui ideologică au devenit pentru scriitor izvorul unei îmbogățiri cum n-a mai cunoscut vreodată literatura epocilor precedente.

La mitingul din Sofia închinat încheierii lucrărilor celui de-al VII-lea Congres al Partidului Comunist Bulgar, tovarășul N. S. Hrușciov a spus:

„Dacă înainte teoria revoluționară a evoluției sociale era accesibilă numai unui anumit cerc de oameni, care se ocupau cu problemele de teorie, astăzi această teorie, în condițiile noastre concrete socialiste, a devenit un bun al celor mai largi mase populare. Și creatori ai acestei teorii, participanți la afirmarea acestei teorii în practică, la dezvoltarea gîndirii teoretice, au devenit masele de truditori ai societății socialiste, care participă la cauza cea mai nobilă: construirea comunismului. Teoria marxism-leninismului s-a contopit cu practica construirii comuniste".

Niciodată încă viața poporului n-a fost sub raport ideologic, intelectual, atît de plină, de conștientă, de multilaterală. Niciodată gîndirea poporului n-a mai atins un asemenea nivel, niciodată practica socială n-a fost străbătută în atare măsură de teoria revoluționară.

Numai atunci va ști scriitorul să aprofundeze viziunea noastră asupra realității, să-și transforme creația într-un element activ al vieții poporului, cînd operele lui vor izvorî dintr-un impuls al gîndirii străbătut de spiritul de partid și corespunzător năzuințelor poporului. Un astfel de impuls, o mare idee creatoare, se nasc din studierea continuă a vieții poporului în dezvoltarea ei, dintr-o muncă stăruitoare și plină de pasiune, din zugrăvirea artistică a imaginilor născute în realitatea însăși și cultivate cu grijă.

Numai pe asemenea bază scriitorul poate să creeze o lume artistică inedită, bogată în caractere vii, în tablouri și gînduri profunde.

Metoda realismului socialist, care determină calea generală a literaturii sovietice, a continuat în mod creator toate cele mai bune tradiții ale literaturii mondiale și în primul rînd ale realismului perioadelor precedente, devenind totodată o etapă calitativ nouă în dezvoltarea artei.

Evoluția artistică progresivă (firește, care mergea înainte pe calea contradicțiilor) a omenirii se exprimă printr-o cuprindere tot mai multilaterală și mai profundă a vieții poporului în mișcarea ei. În vremea noastră, realismul socialist este cel care îndeplinește această uriașă sarcină istorică. Marile transformări revoluționare din țara noastră, avîntul ideologic și politic al maselor populare, „uluitoarea frumusețe a acțiunii" (Gorki), forța muncii transformatoare a realității, înflorirea personalității — iată unele laturi dintre cele mai importante ale vieții poporului, care sînt zugrăvite cu deosebită forță de literatura realismului socialist.

Dacă vom privi atent cele mai proeminente fenomene ale literaturii ultimilor ani, ne vom convinge cît de caracteristică le este zugrăvirea tot mai profundă și mai multilaterală a vieții poporului și oglindirea intereselor spirituale multiple ale poporului.

Autorul analizează apoi poemul lui Alexandr Tvardovski, „Zări după zări", elogiind vastitatea viziunii și intensitatea ideii, capacitatea de a reda caracteristicile morale ale omului sovietic.

Mișcările și destinele populare, curenții din adîncul vieții se dezvăluie în fața noastră în „Pămînt deșelenit", în „Soarta unui om" și în alte opere ale celui mai mare artist al nostru, Mihail Șolohov. Aci a fost creată o întreagă galerie de oameni „de rînd", „simpli", dar de fapt semnificativi și complecși, oameni din popor care merg după partid și se dezvoltă în muncă și în luptă. Scriitorul își zugrăvește eroii uneori fragmentar; chinuitoarele încercări prin care trec ei, s-ar părea că sînt în stare să-i ducă pînă la limita pustiirii lor tragice, care să-i prefacă în scrum, totuși aceste încercări nu pot frînge pînă la capăt voința de a trăi a dîrzului și înțeleptului om rus. Îi vedem pe eroii lui Solohov și cînd își însușesc știința dificilă a organizării și conducerii, și atunci cînd sînt cuprinși de vreun mare sentiment personal, ba chinuitor de nostalgic, ba plin de bucuria fericirii... Și toate aceste tablouri scînteietoare, pictate cu pastă densă, sînt contopite cu imaginile poetice ale naturii nemuritoare...

A cunoaște viața poporului înseamnă totodată și a-i înțelege deslușit orientarea, a umple tabloul creat, după expresia lui Lev Tolstoi, cu „simțămîntul popular". Cînd citești „Soarta unui om" a lui M. Șolohov, ești încredințat că scriitorul nu numai că cunoaște excelent viața poporului în toate manifestările și nuanțele ei, dar a și cugetat mult și stăruitor asupra celor mai importante și mai complexe probleme ale contemporaneității, asupra elementului care determină destinele oamenilor sovietici. De aceea și este atît de caracteristică pentru această nuvelă densitatea vieții și ideilor din ea, pătrunderea ei artistică și semnificația ei.

Povestea destinului lui Andrei Sokolov e străbătută de mîndria pentru omul care „va putea să îndure totul, să învingă totul în drumul lui, de-l va chema să facă asta patria lui", ca și de durerea pentru oamenii noștri, supuși în anii de război încercărilor celor mai chinuitoare, sau de grija delicată pentru copii, de tendința de a-i apăra de răni sufletești timpurii.

În opera lui Șolohov și a lui Tvardovski, ca și la alți scriitori sovietici, se manifestă importante trăsături inovatoare ale realismului socialist, luîndu-și începutul din Gorki. Inovația aceasta are rădăcini adînci în viață. Marxism-leninismul a devenit în vremea noastră ideologia poporului sovietic. Pentru întîia oară, conștiința clară a propriilor țeluri sociale și neîncetata creștere spirituală au devenit trăsături tipice ale milioanelor de oameni care construiesc viața nouă.

Literatura din trecut a creat figuri de oameni luminoși și talentați din popor. Dar zugrăvind aceste caractere în toată integritatea, prospețimea și spontaneitatea lor, clasicii veacului al XIX-lea, în virtutea condițiilor istorice, n-au putut încă să arate creșterea ideologico-politică a oamenilor din popor.

Gorki a zugrăvit, cel dintîi, caractere în care se îmbina orientarea ideologică spre o țintă precisă cu spontaneitatea și originalitatea omului, talentul din popor, a proletarului, și voința de transformare revoluționară a realității cu forța pasionată și proaspătă a tuturor sentimentelor și trăirilor.

Să creezi asemenea caractere înseamnă să utilizezi o încă nemaivăzută varietate de culori plastice pentru zugrăvirea omului, a sentimentelor, gîndurilor, acțiunilor lui, a creșterii lui neîntrerupte. Așa este eroul lui Șolohov, amintit mai sus.

Se analizează apoi romanul „Frații Erșov" al lui Vsevolod Kocetov, atrăgîndu-se atenția asupra lui Dmitri Erșov, personaj central al cărții, memorabil atît prin voința lui de fier, clocotul pătimaș al sentimentelor cît și bogata lui viață sufletească. Cu acest erou, autorul luptă împotriva tendințelor ce au încercat să răstălmăcească în spirit revizionist hotărîrile Congresului al XX-lea al P.C.U.S.

Formarea, creșterea spirituală, activitatea omului nou, a omului din societatea socialistă, constituie tema centrală și cea mai actuală a literaturii noastre. Cînd îl vedem pe omul acesta în împrejurările îmbucurătorului avînt contemporan al construirii comunismului, în toată viața spirituală obștească a poporului nostru, atunci opera de artă devine în mod autentic actuală și-și exercită maximum de influență asupra cititorului. Și anume în acest sens poemul lui A. Tvardovski „Zări după zări" este cu adevărat contemporan.

(va urma)

(Traducere prescurtată a articolului apărut în revista „Kommunist", 12 din august 1958)

I. Elsberg

ȘCOALA REFUZULUI

În presa literară occidentală și cu deosebire în cea din Franța se cultivă cu asiduitate, de la o vreme, mitul pre-romanului, al ante și anti-romanului, iar de fapt al sub-romanului. Criticii preocupați pînă la obsesie de stimularea „literaturii degajate", publiciști amețiți de psihoza non-angajării, esteticienii „neutralismului" și ai indiferentismului risipesc vervă, pasiune și inteligență ca să susție că în romanul actual francez maximum de rafinament echivalează cu propria negare. Sub presiunea numeroaselor pledoarii în favoarea unui asemenea iluzoriu reviriment, revista catolică „Esprit" și-a dedicat ultimul număr romanului, realizînd — trebuie să recunoaștem — un adevărat record în direcția arbitrariului și gratuității formaliste.

Cineva și-ar putea închipui că, parcurgînd revista, va afla care este contribuția „noii școli" la dezvoltarea romanului. Iluzie vană! Noua școală — în a cărei omogenitate, în treacăt fie zis, nu cred nici apologeții săi — se distinge tocmai prin faptul că izbutește să nu afirme și să nu propuie nimic. Criticul Bernard Pingaud, care încearcă un tur de orizont, sintetizează practic unanimitatea părerilor cînd își intitulează articolul „Școala refuzului". Renunțarea la tradiție a fost originalitatea modernismului și, evident, ea nu-i mai poate satisface pe exponenții noului roman. Aceștia — după cum arată Olivier de Magny în eseul introductiv „Noua literatură romanescă" — se dezic pînă și de precursorii imediați: Proust, Kafka, Joyce și Faulkner. Mergînd la concurență, absurdul este de astă dată împins dincolo de orice limite, punțile dintre artă și realitate sînt suspendate pentru ca în cele din urmă să se renunțe la creație, ficțiunea artistică devenind, dintr-un instrument de *transfigurare*, unul de *desfigurare* a realității.

Protagoniștii noii școli consideră depășită ideea de a situa în centrul romanului personajul și istoria devenirii sale. Existența eroului la un Alain Robbe-Grillet apare copleșită, strivită și insignifiantă în raport cu masa obiectelor spre care romancierul își concentrează privirea. La Marguerite Duras personajul însuși, prin lipsa de voință și incapacitatea de a acționa, este redus la funcția de obiect, apariția sa fiind decorativă.

Panorama pe care ne-o oferă „Esprit" este edificatoare nu atît pentru varietatea procedeelor folosite de această școală a negației, cît pentru lipsa de originalitate în ce privește concepția pe care o ilustrează.

Nu este nimic nou în ostilitatea manifestă a romancierilor de ultimă modă față de orice semnificație morală, psihologică sau ideologică. Criticii speculează cu aerul unor descoperiri epocale despre romanul care se caută sau care se anulează singur, despre romanul „escamotării" sau al „devorării." În esență însă, indiferent de tehnica aplicată, acest roman traduce o ruptură totală cu realitatea. În articolele dedicate acestei școli, se recurge frecvent și în sens elogiativ la noțiuni ca „obiectivism", „neutralism", „realism mitologic". Michel Butor este lăudat fiindcă nu-și propune să comunice nimic, fiindcă se sustrage oricărei atitudini. Marguerite Duras primește felicitări fiindcă realizează în materie de personaj „limita zero a existenței", în vreme ce Jean Cayrol obține lauri pentru că se plasează totdeauna într-un „spațiu neutru". Din chiar aceste motive de elogiu se deduce precaritatea și caducitatea experienței pe care o reprezintă „școala refuzului", apărută în romanul francez ca rezultat al unor tendințe anti-realiste și evazioniste.

De acest lucru sînt convinși chiar literați și gazetari francezi dintre aceia care nu împărtășesc concepții foarte progresiste. La scurt timp după apariția numărului special din „Esprit", săptămînalul „Les Nouvelles littéraires" îi consacra o notiță cu totul impersonală, dar în care se remarca observația, încărcată de ironie, că susținătorii noului roman discută despre orice, numai despre valoarea artistică proprie-zisă a produselor respective omit să se pronunțe. S-ar părea că nu este străină de această poziție polemică nici intervenția lui André Maurois, care semna în aceeași revistă un articol pe tema romanului, pledînd pentru consistența tipurilor și profunzimea cadrului social. Deși nu în mod expres, printre rîndurile articolului lui Maurois se întrevede enervarea produsă de invazia „obiectelor" și „impersonalului" în roman. Este în reacția sa un gest de apărare, de împotrivire rațională și judicioasă față de niște practici care amenință să distrugă, să devitalizeze un gen literar ca romanul, prin excelență gen al vigoarei și al inspirației ample, adînc înfiptă în viață. Astfel de reacții sînt revelatorii, întrucît nu mai lasă loc nici unei îndoieli că „școala refuzului" este ea însăși întîmpinată de spiritele luminate cu un refuz categoric.

Geo Șerban

Suspendare sau încetare?

Un fapt pe săptămînă

Generalii din Occident fac din nou profesii de credință atomică. Șeful comandamentului strategic aerian al S.U.A., generalul Thomas Power simpatizează Anglia. Nu geniul ei practic sau calmul insularilor. Generalul american idolatrizează „avioanele ei cu propulsie de înaltă performanță, precum și armele termonucleare care constituie un element esențial al primului val al forțelor de represalii aliate". Din perspectivă transoceanică, insula britanică devine un simplu val într-un război nuclear. (Dar, ce e val...!).

Un alt general american, Samuel W. Anderson, șeful comandamentului pentru cercetări și construcții aeriene visează războiul atomic cu aceeași plăcere cu care dumneata te pregătești pentru o plimbare la șosea, în acest prelungit și frumos sfîrșit de toamnă. Acest general, profund nemulțumit că armele atomice pot distruge doar ceea ce se află pe suprafața pămîntului, vrea să distrugă și „obiectivele grele", adică cele ascunse sub pămînt, cu ajutorul rachetelor balistice intercontinentale americane Titan (care sînt minunate, extraordinare, am putea spune chiar formidabile... dar care nu există).

Discursurile generalilor au cel puțin meritul de a fi sincere. Vor război atomic și gata. Cu diplomații occidentali, chestia stă altfel. Nu vei putea susține de pildă că nu dorești să înceteze experiențele nucleare pentru că altminteri și-ai pierde a doua zi remunerația naște, în afară de buget. De aceea, ani de zile, a fost folosită o formulă: experiențele atomice nu pot fi detectate, care ba să zică nu pot să înceteze. Dar a venit conferința savanților atomiști și a stabilit că ele pot fi totuși observate. Balonul propagandistic a plesnit și atunci a fost nevoie să se inventeze un altul. Acum, S.U.A. sînt de părere ,mă rog, ca experiențele să nu aibă loc, dar să fie suspendate numai pe un an. (Exact pauza de care e nevoie ca să se pregătească exploziile nucleare viitoare).

Între timp F.D.A. (Oficiul pentru alimentație și medicamente din S.U.A.) constată că gradul de radioactivitate al unor produse ale mării și al ceaiului este într-o creștere destul de netă iar Olanda elaborează un sistem pentru verificarea regulată a radio-activității alimentelor, ca urmare a experiențelor atomice. Savanții se gîndesc la urmările nefaste ale stronțiului, la cancer, la leucemii și la alte asemenea bucurii pe care le generează praful nuclear, dar S.U.A. se pronunță doar pentru suspendare. Avioane încărcate cu bombe atomice zboară amenințătoare deasupra Europei; Franța și cine mai știe care alt stat (poate Germania occidentală) rîvnesc să aibă „bomba" lor, dar S.U.A. vrea doar suspendare.

E nevoie să se facă primul pas care să pună capăt cursei morții. Puterile occidentale au complicat într-un asemenea mod problema dezarmării încît ea a devenit un soi de basm cu cocoșul roșu. Cînd Uniunea Sovietică propunea interzicerea armei atomice, i se răspundea că trebuiesc reduse mai întîi efectivele trupelor și armamentul clasic. Cînd Uniunea Sovietică a venit cu propuneri precise cu privire la reducerea armatelor, efectuînd unilateral reduceri ale efectivelor sale, puterile occidentale au început să-și amintească din nou de armele atomice și să devină pesimiste asupra posibilității de a controla interzicerea sau reducerea. Celebrul „nu" al domnului Dulles, universal valabil pentru conferințe la nivel înalt sau mediu, pentru comerț internațional sau apropiere între popoare, funcționează și în materie de dezarmare. Anchiloza diplomației americane maschează temerile unor anumiți afaceriști la negru al atomului, groaza în fața perspectivei economiei capitaliste, și așa în declin, dar mai ales dacă ar dispare spectrul războiului.

Primul pas care să destrame labirintul discuțiilor despre dezarmare trebuie făcut. Nu există decît o soluție simplă: încetarea definitivă și fără niciun fel de condiții a exploziilor atomice. E poziția clară a Uniunii Sovietice, a țării noastre, a celorlalte state socialiste, e atitudinea marei majorități a oamenilor. Azi încetarea experiențelor nucleare, mîine interzicerea totală a armelor atomice, poimîine reducerea bugetelor de război și a efectivului armatelor, ș.a.m.d. Treptat, pe măsura stabilirii unui climat de încredere în relațiile internaționale.

Geneva, 31 Octombrie 1958. Fumul otrăvit al ciupercii atomice trebuie să dispară pentru totdeauna din aerul planetei.

Ion Mihăileanu

Un salut al Annei Seghers

Redacția Gazetei literare a primit din partea marii scriitoare germane Ana Seghers scrisoarea de salut pe care o publicăm mai jos:

Salutări prietenești tovarășilor romîni care își construiesc frumoasa lor țară în spiritul socialismului. Mulțumiri prietenilor scriitori care și-au trimis reprezentantul lor la înmormîntarea poetului Johannes R. Becher. Acesta ne-a ajutat, prin viața sa și scrisul său să ne reconstruim țara.

A d-voastră
Anna Seghers

ZILE DE NEUITAT LA CHISINAU

Chișinău, ultima etapă a turneului nostru în U.R.S.S. ne-a întîmpinat cu flori, cu zîmbete prietenești și cu surpriza plăcută a unui teatru nou, instalat pe fermecătoarea magistrală Lenin.

În prima seară jucăm „Scrisoarea pierdută" și se repetă primirea de la Zaporoje și de la Moscova. Primul act este urmărit cu atenție încordată, în al doilea încep hohotele de rîs, pentru ca actele 3 și 4 să se desfășoare în torente de aplauze. A doua zi „Moldova socialistă", organul central al Partidului Comunist din Republica Sovietică Socialistă Moldovenească, consacră o jumătate de pagină premierei noastre. Sînt subliniate generos regia și jocul magistral al interpreților. Seara jucăm „Anii negri". După emoția spectacolului de la Moscova, actorii noștri eliberați de trac joacă mai frumos ca oricînd și Aura Buzescu, George Calboreanu sau Costache Antoniu iau ropote de aplauze la scenă deschisă, pentru ca la sfîrșit spectacolul să fie încununat de o puternică manifestație de aplauze scandate ce par să nu se mai termine.

Cu aceeași promptitudine, ziua următoare, ziarele scot în evidență valoarea reprezentației, patosul actorilor și măiestria muzeului în scenă. Jucăm în continuare „Revizorul". Spectatorii fac capodoperei lui Gogol în versiune romînească o primire entuziastă. Hlestakov în interpretarea lui Radu Beligan, cuplul Bobcinski-Dobcinski, în interpretarea lui Grigore Vasiliu-Birlic și Marcel Anghelescu, primarul jucat de Al. Giugaru se bucură de darnicele aplauze ale spectatorilor. Întreruperile la scenă deschisă sînt atît de numeroase, încît spectacolul se prelungește încă 30 de minute peste durata normală. Seara, la recepția oferită de Ministerul Culturii din Chișinău, ni se înmînează o Diplomă cuprinzînd aprecieri dintre cele mai măgulitoare la adresa teatrului romînesc. La această agapă tovărășească domnește o admosferă caldă și prietenească. Se țin toasturi solemne, dar sînt și luări de cuvînt mai puțin protocolare, dar tocmai prin aceasta profund emoționante.

A doua zi, teatrul muzical-dramatic din localitate ne prezintă un spectacol „Soacra cu trei surori" sau „Ochiul babei", dramatizare de G. Vasilescu după Ion Creangă. Deși colectivul care joacă e tînăr — teatrul a luat ființă în 1933 la Tiraspol — spectacolul pus în scenă de prim-regizorul Gerlak e captivant, jucat cu multă vioiciune și umor. Actrița Tarlenko cucerește sufragiile unanime ale trupei romînești. Ultimele două spectacole ale colectivului nostru „Steaua fără nume" și „Bădăranii" se joacă într-o atmosferă de adevărată sărbătoare. La ultima reprezentație, coșurile cu flori, încununează turneul nostru din capitala Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești, încununează turneul nostru în U.R.S.S., cel mai serios examen și cel mai plin de răspundere dat de Teatrul Național I. L. Caragiale, examen de care sîntem mîndri că l-am trecut cu bine, spre cinstea teatrului romînesc și a culturii noastre.

Aurel Baranga

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R.; PAUL GEORGESCU (redactor-șef); EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R.; GEORGE MACOVESCU, ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor-șef adjunct); MIHAIL PETROVEANU (redactor-șef adjunct); CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

Pentru...

Actualitatea lui Jaurès

O frumoasă tradiție — aceea a sărbătoririi unor oameni de cultură din Franța și de peste hotare — s-a încetățenit de mai mulți ani în paginile revistei „Europe". Ultimul ei număr, din octombrie-noiembrie a. c. este închinat lui Jean Jaurès, militantul socialist, omul politic, umanistul și intelectualul pe care personalitatea dăruită a lui Jaurès i-a cuprins într-o remarcabilă fuziune.

Compact, divers, revelator, numărul suscită un interes deosebit datorită contribuțiilor (medaloane, note, articole, evocări) semnate între alții de Jacques Madaule, Roger Garaudy, Leo Figuere și Pierre Paraf. Toate articolele laolaltă subliniază un fapt asupra căruia merită să ne oprim: actualitatea lui Jaurès, vizionar luminat de învățătura socialismului științific și de practica luptei de clasă. În cele ce urmează vom da cîteva citate care subliniază grăitor justețea orientării și perspicacitatea judecăților lui Jaurès și pe care actuala situație prin care trece Franța nu face decît să le evidențieze.

Din eseul „Puterea personală" (1904) se impun cu forță unui memento aceste rînduri clarvăzătoare: **„Dacă n-ar fi fost dibăcia lui în specularea dificultăților prin care trece Franța, n-ar fi reușit odioasa lui lovitură de stat** (e vorba de Napoleon, n.n.), **nici n-ar fi încercat-o dacă n-ar fi știut să promită că va feri Franța de oamenii și metodele trecutului sau dacă ar fi apărut un alt apărător mai ferm decît directoratul divizat și debil. Dar frica de a reveni la vechiul regim incapabil a înșelat Franța și a făcut-o să se încredințeze mincinosului".**

În 1898, Jaurès scria cu aceeași ascuțime: **„Viitorul este al proletariatului care va prelua conducerea dezvoltării economice și va călăuzi mersul dinamic al realităților politice. Pînă una-alta în toate crizele naționale, va trebui să se conteze pe dînsul".**

Întrebat ce este curajul civic, Jaurès răspunde: **„Curajul civic înseamnă a accepta condițiile noi pe care progresul le ofer știința și arta de a lumina, organiza și înălța realitatea complexă din lur... Curajul civic înseamnă să cauți adevărul și să-l rostești, să nu te supui legilor mincinoșii triumfătoare dar efemere".**

Iar revizioniștilor de felul lui Bernstein care proclamau lozinca „telul nu contează, mișcarea e totul", Jaurès le replică în spiritul idealurilor socialismului: **„Ce este acțiunea, mișcarea fără gîndire? Este brutalitatea inerției. Nu acordați încrederea voastră celor care vă recomandă empirismul și care vă sfătuiesc, în numele filozofiei instinctului, să renunțați de la cerințele inteligenței reflexive și ale conștiinței scopului... Numai prin socialism, activ și militant, veți ajunge la adevăr și veți tinde spre justiție".**

Apariția acestui număr închinat operei și vieții lui Jean Jaurès este un aport prețios la lupta intelectualității franceze împotriva regimului puterii personale, astfel democrației, și un omagiu adus personalității unui luptător pentru adevărațele interese ale țării și ale oamenilor muncii.

H. Z.

Contradicții semnificative

Dacă printre esteticienii apuseni absurditatea se află la putere, nu înseamnă totuși că rațiunea a încetat de a exista. Ne-o amintește acum situația din domeniul criticii de artă occidentale, asupra căreia extragem cîteva observații dintr-un articol publicat recent de Wladimir Weidlé (în „La nouvelle N.R.F.", an V, nr. 69, sept. 1958). Autorul pomenit nu poate fi suspectat nicicum de simpatii pentru realism; el repetă și cu acest prilej: „N-avem nimic împotriva picturii abstracte, nici împotriva arhitecturii funcționale", pentru a adăuga însă imediat: „sîntem împotriva ideilor fixe care corespund acestor termeni și care amenință să fixeze într-un punct mort mișcarea artistică a timpului nostru. Oare n-au reușit ele de pe acum să anchilozeze în mare parte critica de artă?".

Nu este singurul paragraf al articolului care atestă privirea lucidă a situației. Weidlé dezvăluie cu limpezime o serie de contradicții flagrante ale esteticii burgheze

contemporane. În domeniul artelor plastice, această estetică promovează simultan, cu același zel, deformarea obiectului și non-figurativismul, „fără a se gîndi că, de vreme ce nu „figurezi" nimic, n-ai nici ce deforma". Altă contrazicere: artelor plastice, muzicii, poeziei li se pretinde să devină „pure" din punct de vedere estetic, eliberîndu-se de orice contingențe sociale, morale, utilitare etc.; arhitecturii i se recomandă de asemenea „puritatea", dar aceasta cată a se dobîndi exact invers: prin evitarea oricărei subordonări la imperativele estetice.

Aceste două purisme opuse își află desigur un numitor comun: dezumanizarea artei burgheze. Wladimir Weidlé nu pomenește nimic despre acest fenomen și îl bănuim departe de înțelegerea cauzelor lui. Rămîn însă demne de reținut observațiile sale privind marasmul criticii moderniste și inaderența acesteia la căutările unor creatori care aspiră să confere artei lor „o mai largă semnificație umană".

Șt. C.

„Revoluționarul" decepționat

Nu de mult, André Breton s-a întrerupt din contemplarea amuletelor ce-i împodobesc locuința, pentru a acorda un interviu criticului Pierre de Boisdeffre de la săptămînalul „Les Nouvelles littéraires". Profetul suprarealismului a fost solicitat să se pronunțe asupra poeziei contemporane și să-i prezică destinul.

Breton nu vede în jurul său decît suprarealism, nu acceptă nimic în afara acestuia și nu recunoaște nimănui altcuiva drept de existență; astăzi, în 1958, ca și în 1938, și ca și în 1924, la primul său manifest, el se încăpățînează să creadă în supremația „dicteului automat".

Nu ne interesează, evident, iluziile pe care le cultivă André Breton și n-am înregistra luarea sa de poziție dacă această

poziție nu s-ar confunda cu o atitudine dintre cele mai reacționare. Ca și în trecut, Breton își pigmentează vorbirea cu un limbaj revoluționar tocmai pentru a se manifesta mai liber ca adversar îndîrjit al oricărei legături dintre poezie și idealurile politice ale maselor. Pretextul „subjugării" poeziei altor imperative, îi servește lui Breton pentru a relua sloganurile revizioniste în legătură cu mișcarea comunistă, față de care se arată deceptionat. Era un lucru de mult știut — dar Breton a ținut, probabil, să-l demonstreze încă o dată — că „revoluționarismul" modernist n-are nici în clin nici în mineică cu fermitatea și angajarea deschisă, conștientă pe baricadele luptei revoluționare.

G. Ș.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon: 12.74.26: 11.39.36: 11.50.17. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10 Telefon: 17.79.46 ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Întreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25